

Ербол Шаймерденұлы

ЖҮРЕКТЕГІ
ЖАЗУЛАР

Қазақстан Республикасының Мәдениет және
ақпарат министрлігі
Ақпарат және мұрағат комитетінің бағдарламасы
бойынша шығарылды

Ақын Ербол Шаймерденұлының жаңа жыр жинағы айшықты азаматтық үнімен, терең ой сарынымен, ақ адал сыршылдығымен ерекшеленеді. Адам мен қоғам туралы, өмір жайлы сезім мен сенімнен өрілген сыршыл толғаныстар шынайылығымен тартымды. Отаншылдыққа, адалдық пен арлылыққа шақыратын ойлы өлең, отты жырлар жыр сүйер қауым жүрегіне жол табар деп сенеміз.

39524

ЕРБОЛ
ШАЙМЕРДЕНҰЛЫ

Поэзия — мен үшін жанымның шырылы.
Басқа ештеңе де емес.

М. МАҚСАПАЕВ

Слово поэта — это формула его души.

С. АБДУЛЛО

ББК 84 Қаз 7
Ш18

Ш18 Шаймерденұлы Е. *Жүректегі жазулар.*
– Алматы, “Өлке”, 2006. – 240 бет.

Ш $\frac{4702250200}{00(05)-06}$

ISBN 9965-742-75-8

© Шаймерденұлы Е., 2006
© “Өлке” баспасы, 2006

Жанының
Жайып Жапырағын

Ырғағы бар жанымда жыр-әніңнің,
Қылығы бар қанымда құланыңның.
Өзің үшін от басса — өкінбейтін,
Елін сүйген ер мінез ұланыңмын.

Дөңгелетіп дүние доңғалағын,
Келеді алып өр толқын, толғақ ағын.
Жанарыңда ойнаған мен бір сәуле
Теңізіңнің тамшысы мен боламын.

Мына өмірде мың тұрып, мың сүріндім,
Ұқтым солай не екенін күрсінудің.
Жапырақ боп жайқалып тірлік кешкен,
Ақ қайыңның қара мең бүршігімін.

Аян мәңгі өзіңсіз күн жоқтығы,
Керегі не басқаның білте, оттығы.
Мен — бір гүлің ашылған сайыңдағы,
Мен — бір тасы тауыңның, бір шоқтығы.

Бұлағыңнан нәр алдым қанша тұнық,
Сан кездім ой шақырып, қыр шақырып.
Сен — айлақ алып шығар бар айдынға.
Сен — менің әлемімнің ақ шатыры.

Жаным Отан,
сырың — сан, өлшемің — мың,
Сен — бір ғарыш, мен — сенің жер серігің.
Сен деп соққан жүрегі,
жаны — сенде,
Перзентіңмін — бір түйір бөлшегіңмін!

Көгілдір ту

Желбіре, көгілдір ту, көк аспанда,
Не жетсін елге теңдік жарасқанға.
Сен — менің құдіретім, кием асыл,
Айбарың айтсын сөзді адасқанға.

Төрінде ту көтерген туған елдің,
Шалқисың толқынымен тулап желдің.
Тұғырына тәңірлік түс қайта қонды,
Қызылға қол созбаймыз шулап енді.

Азаттық аңсарынан кемел қармап,
Мұраты бүгінгінің — алыс бармақ.
Атынан алашымның топқа кірді,
Көк туы қазағымның әлем шарлап.

Көк байрақ, көк жалауша, көк асаба,
Тәрізді құт қазан мен қара саба.
Шідерін бодандықтың үзу үшін,
Жеткендей тарих өзі арашаға.

Көкшіл түс қымбат саған, қымбат маған,
Қабақпен сыр ұқтырып, тіл қатпаған.
Өйткені, ол өзінің бар қасиетін,
Халықтың жүрегіне құндақтаған.

Керемет, керім біздің көкшулан ту,
Бағына бақытты Отан бек туған ту.
Бастайды уақыт көшін болашаққа,
Есесі кеткен күннен жоқ қуған ту.

Шөктіріп қанатына күн арайын,
Дегендей шыңға шырқау шығарайын.
Туыңа қонды құтың қыран болып,
Азатсың, тізерлеме, тұр ағайын!

Кірмесін кіріптарлық түсіңе енді,
Елдіктің, еркіндіктің құсы келді.
Ұшырып алмағайсың абайсызда,
Кесірлік күні туса кісінейді.

Жер болған көңіліміз көтеріліп,
Шалқимыз қаршығадай кетер іліп.
Ес жиып, ерге қонар шақта мына,
Бер, тағдыр, пендеңізге жетелілік.

Түйін көп тәуелсіздік торабында,
Біз кірдік белді шешіп сол ағынға.
Ажарын аша түскен асыл тудың,
Көзайым өрнегі бар жолағында.

Өз туы, өз ардағы алашымның,
Содан да жанға жайлы, жарасымды.
Астында тұрар жұртың өсе берсін,
Көптігі қуат болар қарасынның.

Шөлдесе ел қиян кезіп су іздеген,
Сарсылып сан тараулы ну ізбенен.
Қуанам көптің бірі болғаныма,
Ішінде ел атынан ту іздеген.

Үмітті халқым сені иемденген,
«Туым бар — еншім толық тиер» деген.
Елімді, елін сүйген біздерді де,
Жүргейсің желеп-жебеп киеңменен.

Желбіре заңғарларда зерен туым,
Еркіндік сүйіншісі — ерен туым.
Қуә бол бағы асқан сәттерінің,
Жаңа ұрпақ бүгінгіден кемел туып.

Көк туым иілмесін, жығылмасын,
Көзге — жас, кеудеге — өксік тығылмасын.
Тұрғанда көк байрағың көкті шіреп,
Туған ел, сен қашан да тұғырдасың!

Үнсіздік

реквием

Үнсіздік... Бір минөт... Үнсіздік,
Зердені еседі зіл сұмдық.
Қаңтардың қарындай бораған,
Қасірет,
қайғы-шер,
құнсыздық!

Үнсіздік... Үнсіздік... Үнсіздік,
Жанда — шоқ...
бір суып, бір қыздық.
Алаштың аймаңдай ардағы,
Атты екен,
сатты екен кім Сізді?

Үнсіздік... Үнсіздік... Үнсіздік,
Ойда — өрт...
бір суып, бір қыздық.
Тарыдай шашылған қазағым,
Тозаққа айдаған кім Сізді?

Үнсіздік... Үнсіздік... Үнсіздік,
Көз тұман...

бір суып, бір қыздық.

Аштықтың аузымен, азалым,
Қынадай жайпаған кім Сізді?

Үнсіздік... Үнсіздік... Үнсіздік,
Қан — қара...

бір суып, бір қыздық.

Кісі етін жердей қып, сормаңдай,
Кісәпір еткендер кім Сізді?

Үнсіздік... Бір минөт... Үнсіздік,
Дегендей терең сыр, тылсымды ұқ.
Ұмытпа!

Ұмытпа өткенін...

Жаһанды жайпаған бір сұмдық.

Үнсіздік... Үнсіздік... Үнсіздік,
Үрейді ұшырған үнсіз түк.
Туысын тозаққа сүйреген
Табаны тайғанақ бүрсіздік.

Үнсіздік... Үнсіздік... Үнсіздік,
Әр жүрек өзінше сыр сүздік.
Қара жер жеткізсе, қыршындар,
Бас иіп, сәл кештеу күрсіндік.

Үнсіздік... Үнсіздік... Үнсіздік,
Тәңірім туған жоқ үнсіз қып.
Бүгінге, ертеңге сабақ бұл,
Алды орап кетпегей бір сұмдық!

Абылай алаңындағы ой

Хан баба дағы,
Сан қаладағы,
Алаңдар болып анталамады.
Елдікті еске салатындығынан болар,
Пендешіліктен асып паң қарағаны.

Асырмасын деп жат ойдағысын,
Көтеріп ақ ту атойлағаны үшін.
Қорыққандықтан да болар...
Күн сұрайды-ау деп,
Атамекенінде ат ойнағаны үшін.

Елім деп еңіреп күн кешкендіктен болар,
Тарихпен терең үндескендіктен болар.
Тәуелсіздік туын аманат етіп,
Болашақпенен тілдескендіктен болар.

Ескерткіш оған қимаған, балам,
Алтын деп мысты жинаған заман.
Ұмытшақ ұрпақ сынтастарына да,
Сыймаған бабаң ... сыймаған бабаң.

Өлмейтін арман жетегіне еріп,
Өткелек жылдар өтеріне сеніп.
Жантайған содан Абылайхан алаң,
Оқжетпес таудың етегіне келіп.

Жалғандықтардың жүздерін тіліп,
Замандар келер іздерін біліп.
Мәртебелі алаң жатыр сол әлі,
Жаз демі сіңіп, күз демі сіңіп.

Еркіндік Жыры

Көңілдегі көк толқындай тула, жыр,
Астар жатыр алаңдатар шуда бұл.
Елеңдейді еркіндіктің елігі,
Қара орманда қансыраған бура жүр.

Қалай ғана ауырмасын жүрек бұл,
Біреуге — күн, біреулерге керек құл.
Жас өскінге жасын түссе қайтем деп,
Жел өтінде жанын жеген терек тұр.

Озбырлықтан өрт тұтанып жатыр-ау,
Терек-төзім тағы ышқынды:
«Япыр-ау,
Сенің неге өзегіңді құрт жейді,
Өз отымды өзім жақсам, бәтір-ау».

Тісін қайрап алас ұрған дау- шарғы,
Неге құмар лайлауға кәусарды.
Есі бар ер айырбасқа салар ма,
Еркіндігін — елдік мұрат, аңсарды.

Долы дауыл, шаңырақты шайқама,
Басыл енді заман бетін байқа да.
Тең терезе достық үшін ежелден
Біздің елдің құшағы ашық айқара.

Терек-төзім теңселеді түнеріп,
Маң далада мың тірілген, мың өліп.
Бодандықтың қыл бұрауын өртеген,
Бостандыққа құштарлықтан күн өріп.

Таң нұрымен арайланған төңірек,
Жатыр маздап ошағында өмір-от.
Тәуелсіздік — тәй-тәй басқан нәрестем,
Сұқ көздерден сақтағайсың, күдірет!

Деңізлі*

Ақ жауынның астында
жеттік саған, Деңізлі,
Көңіліміздің кәусарын
төктік саған, Деңізлі.
Туу үшін осы сәт
ұрпақтары ер түрік,
Сан сырынан тарихтың
өтті аман, Деңізлі.

Жерұйықтай гөзал бір
көркемсің сен, Деңізлі,
Ұлы түрік бағында
өркенсің сен, Деңізлі.
Өртенсе де өлмеген,
феникстей түлеген,
Ұлы жұрттың ошағы,
өртеңсің сен, Деңізлі.

Келешекке басталар
бүгіннен із, Деңізлі,
Ұлы жолға ұласып,
қосталар із, Деңізлі.
Ықыласыңнан ғажайып
күн қондырып көңілге,
Бұйырса ертең ауылға
аттанамыз, Деңізлі.

*2000 жылы Түркияның Деңізлі қаласында өткен Бүкіл дүние жүзіндегі түркі тілдес елдер өкілдерінің VII құрылтайында оқылған жыр. Түркі тіліне аударылған.

Жиып-теріп асылын
елдегі ойдың, Деңізі,
Бір нүктесін ғасырдың
сенде қойдық, Деңізі.
Ақиқаттың желкені
Ақ теңіздей шайқалды,
Тұщысымен жарысып
кермегі ойдың, Деңізі.

Өзің бүгін ой-мұхит,
тамам ел - сең, Деңізі,
Ала кетер едім ғой
маған ерсең, Деңізі.
Намыс туын көтеріп,
намыс отын көсеген,
Кездескенше күн жақсы,
аман бол сен, Деңізі.
Аман бол сен, Деңізі!
Аман болайық!

Еділ бабаны төл тарихымызға енгізіп, әдебиетте шынайы бейнесін жасап, туған халқымен қайтадан табыстыруымыз керек. Еділ де - Қорқыт ата сынды бөліп-жарылмас ортақ қазынамыз.

Ш. Айтматов

Елдік пен ерлік ұраны,
Әмірін әлем тыңдаған.
Даланың қайсар қыраны,
Аттила — сенің ғұн бабаң.

Алтынжал тұлпар астында.
Туында айқыш таңбасы.
Дұшпанын талай састырған,
Аттила — сенің қандасың.

Қанында кегі қайнаған,
Қолбасшы одан озбаған.
Құлағында аттың ойнаған,
Аттила — сенің өз бабаң.

Сағыныш жүрек жандырған,
Асырған талай таңға таң.
Шөлін тек қымыз қандырған,
Аттила — сенің арғы атаң.

Оянып зерде серпіліп,
Оралып бәрі жатыр ғой.
Римді алған ер түрік,
Аттила — Еділ батыр ғой.

Керегін таңдап ал сүзіп,
Келді ғой кезің танитын.
Алыстан жазған дәм-тұзын,
Аттила — сенің тарихың.

II

*Аттила есімі адамзат тарихындағы ұлы тұлғалар —
Александр Македонский мен Юлий Цезарьдің
қатарынан орын алады.*

А. Тьерри

Аттила!
Еділ батыр Мұңлықұлы!
Мәңгіге соққан биік тұғырын ұлы.
Қалтырап қаһарынан бүкіл ғалам,
Жығылған аяғына құлдық ұрып.

Танытқан не екенін елдік, ерлік,
Асыл тәж, даңқ-мұнара, алмас кездік.
Салт шығып сахарадан
Римді алған,
Тамсанған Европа қалпын сөз ғып.

Аттила!

Еділ батыр — ғұнның ұлы!

Шығыстан көтерілген күннің ұлы.

Жолында кездескеннің бәрін жұтқан,

Ақ шағыл ала құйын құмның ұлы.

Қозғалмас қара боран соқса уілдеп,

Үйренген қайсарлықты сексеуілден.

Шүйіліп дұшпанына қара бұлтша,

Күркіреп қан майданда Көкше күлген.

Аттила!

Еділ батыр далада өскен,

Бесігі бабалардың — қара көште.

Басы үлкен, орта байлы, сом денелі,

Көздері жанған отты салады еске.

Шалт қимыл, күміс дауыс, бидай өңді,

Жаратқан кемел етіп тәңірі оңды.

Хас батыр,

Жолбарысша атылатын,

Жаужүрек, айласы ұшқыр, қыран ойлы.

Аттила!

Еділ батыр! Қайран баба!

Қияға көтерілдің сайдан, баба!

Көтерген дүниенің қан қысымын,

Тағдырың тағдыр емес...

Майдан, баба!

Дүние тегершігін бұрап қолмен,
Жан бар ма сендей самғап...
Құлап көрген?!
Атылған алтын жебе ай-арманға,
Екенсің, қайран бабам, шын-ақ мерген!

Аттила!
Еділ батыр! Жұрт мақтаны!
Тамсантқан бүкіл түркі ұрпақтарын!
Европа жүрегіне туын тіккен,
Азия аспанынан шырқап барып.
Ақ жалын,
арда мінез,
асыл тектен,
Кеудесін кердеңдердің басып өткен.
Айналған өшпес рух алауына,
Кек қылыш - түскен бейне жасын көктен!

Ақынды ақын ететін оның рухының құдіреті.

Г. Манн

*Ерлік деген — өлімнен қалай қорықпасаң,
шындықтан да солай тайсалмау.*

Н.Бердяев

Алаш алаш болғалы,
Төр тұтқан талай кемелін.
Ел қондырған ордалы,
Ту ұстап небір еренім.
Аңсарын көптің түсінген,
Аймаңдайы ішінде,
Махамбет бабам, сен едің!

Төпелеп бір жыр төккенде,
Халқыңа қазына кен едің.
Намысқа тартып кеткенде,
Алдымда кім тұр демедің.
Бойыңдағы амалың —
Найзаң менен қаламың,
Қайда салса — тең едің.

Ақын да батыр елде жоқ,
Асып бір туған өнерің.
Ел үшін десе — шерге тоқ,
Қақыратып қабырға сөгерім.
Күреске өмірін арнаған,
Махамбет бабам — нар бабам,
Есіл бір туған ер едің.

Исатайдай арыстың,
От қайрағы, белі едің.
Оққа айналған намыстың,
От қайнары, кегі едің.
Өзің де оттан жаралған,
Жағаласта жан алған,
Өзекті ердің өрі едің.

Дулығалы ер, дулы ер,
Дулығам сынар демедің.
Құланды жер, қулы жер,
Құланды жығар демедің.
Еділ менен Жайықты- ай,
Ескексіз кешер қайықтай,
Тәуекелшіл, кең едің.

Адырнаны аңыратып,
Атар бір жебе сен едің.
Құм Нарындай боратып,
Жауыңды жерге теңедің.
Қасиетіңді ел білген,
Ұраныңа еріп көп жүрген,
Көкбөрі текті ер едің.

Күй қондырған шанаққа,
Тереңінен тартып көненің.
Ән талдырған қанатта,
Желбіретіп жырдың желегін.
Сөйлеп бір сөйлеп кеткенде,
Аштырған ауыз бектерге,
Тілдіде шешен сен едің.

Бейбітте бағылан шуақты,
Тұнықтың терең кемелі.
Қамал бұзар қуатты,
Рухтың тасқан селі едің.
Жүрегі — түкті, көзі — өрт,
Өлеңі — текті, өзі — серт,
Халқыңа қорған сен едің.

Аңсары асыл — азаттық,
Ойыңның қазса тереңін.
Отында тұрып тозақтың,
Қазағың — сүйер, сенерің.
Тағдыр бір соққан жартастай,
Махамбет ақын нарқасқа,
Азамат нағыз ер едің.

Бәсіне бас пен жан тіккен,
Елінің білген керегін.
Қарысы үшін қан төккен,
Жерінің білген керегін.
Бүгін де керек қазаққа,
Ертең де керек қазаққа,
Махамбеттей шер ерің.

* * *

Қор қылма, тәңірі шеберім,
Қолдай көр, тәңірі шеберім!

Қайран менің Мағжан ағам,
Келем іздеп жар жағалап.
Қия шыңдар үндемейді,
Жүгірер деп қанжар ала.

Келем іздеп сай қуалап,
Қылымсиды Ай сығалап.
Дейді қыран керек көкке,
Сықылықтап бір сұғанақ.

Жоқсың дала,
қалада да,
Жаныңа жан бара ала ма.
Құштар едің өр толқынға,
Айналдың ба шағалаға.

Күн лебі бар күлісінде,
Туған жердің нұры сіңген,
Қабірің жоқ жер бетінде,
Өлген жоқсың — тірісің сен!

Озбылықтан өктем, төтен,
Азапты көп шектің, көкем.
Қиянатқа төзе алмай,
Көкке ұшып кеттің бе екен.

Безіп тірлік ұсағынан,
Тексіздіктер тұзағынан.
Тазалықты таптың ба тек,

Табиғаттың құшағынан.
Өмір — күрес, жанталас бір,
Шындық үшін сан таластың.
Атың мәшһүр бар қазаққа,
Ардағысың алты алаштың.

Жүректегі шоқтайын нұр,
Мәңгі өшпес оттайын бір.
Музаң сенің, Мағжан аға,
Алма мойын, ақ қайың жыр.

Ұлыға ажал жоласын ба,
Жетпес қолдар дара шыңға.
Тудың — тірі жүрсің әлі,
Ақ қайыңдар арасында.

I

Жиырмасыншы ...

Асылы да, жасығы да көп ғасыр!

Талай рет...

Шыбын жаны шырқыраған шоқ басып.

Қиянатын,

қасіретін,

қатесін,

Ақтар болса —

тарих өзі ақтасын.

О, замандас!

Ренжіме,

Тоқташы,

Білемін ғой...

Жүргеніңді жүрегіңмен от тасып.

Ұлылығын бірақ біздің ғасырдың,

Мақтар болса —

тарих өзі мақтасын.

Бір бояуға сыймайтұғын тұлғасы,

Мінезі ірі...

Ғажап ғасыр — бұл ғасыр!

Өзге өлшемді

Айтпағанның өзінде —

Осы ғасыр — Әуезовтің құрдасы!

Жұлдыз көп те,
Ай — жалғыз,
Алқаракөк аспанда.
Асау өзен қайрансыз,
Алып мұхит тасқанда.

Қарға қалар шаңында,
Қыран қақса қанатын.
Шымшық не істер
бағыңда,
Бұлбұл әнге салатын.

Жүйрік жүйрік дегенмен,
Хас тұлпары бір бөлек.
Қус төресі дегенмен,
Ақсұңқары бір бөлек.
Тіл орақша орғанмен,
Шыға бермес лағыл сөз.
Сүйкімді көп болғанмен,
Хас сұлулық қарыр көз.

Тектінің де тектісі,
Болатыны тәрізді.
Көлегейлер жоқ мүсін,
Әуезовтей абызды.

Мұқтар шыңы — дара шың,
Хантәңірі өнердің.
Шықсаң құмар қанар шын,
Маңдайыңнан өбер күн.

Әуезовтей еңселі,
Ой мен сезім теңізін.
Даралықтың өлшемі,
Даналықтың өлшемі,
Осы екен ғой дегізіп,
Туған қазақ негізі!

III

Бодан ғұмыр керегесін кергенмен,
Кім бақ табар
тастанды ырыс тергеннен.
Ерге абырой әпермейді ешқашан,
Бөтен паспорт бедел алып бергенмен.

Баяны аз...
Бөтен қазына жиғанмен.
Өзек бөлек,
Қанша қаны ұйығанмен.
Ел кеудесі басқа есікке сыймайды,
Басқа есікке ердің бойы сыйғанмен.

Болмыс бөлек
төрт құбыла тең елде,
Төл табиғат жарасады кемелге.
Танытуға құдіретін қазақтың,
Ұлы Әуезов керек біздің бұл елге.

Қақыратып қабырғасын қалыптың,
Сөгу үшін нұры керек жарықтың.

Алыптардың иығында тұрады,
Ар-намысы,
 болашағы халықтың.

Өткені жоқ
 ертеңге де құлықсыз,
Рухсыз ел тұра алмайды құрықсыз.
Елін сүйген шығар қайдан ер ұлан,
Жүректегі таза тұма, тұнықсыз.

Ұлы көшке керуен тартқан жаңаға,
Сөзің керек Мұқтар аға — жан аға.
Рухыңмен желпіп жібер тағы да
Біз тезірек жету үшін жағаға.

Сүйген ұлға арнар сезім шырынын,
Туған елдің жүрегінде тұғырың.
Ұлыларын ұмытпайды ел қашан да,
Ұлылары ұзартады ел ғұмырын.

Шырқау шыңға көтерерде жүгін ер,
Адам дәйім ақыл-ойға жүгінер,
Хас өнерге қаталаған кездерде,
Әлі талай Сізді іздейді тірілер.

Тектілік бойындағы қалып сара,
Сөйлейді сөйлесе тек танып қана.
Біреуден сұрап алған бедел емес,
Нар ұлын бағалайды халық дара.

Ғұлама!
Білімдісі білімдінің,
Таппаған сексенінде тыным бүгін.
Жолынан әділдіктің жаңылмаған,
Ол нағыз Майқы биі бүгінгінің.

Абыржып...
алқынбайды тыныс тауысып,
Келісті сыңғырлайды күміс дауысы.
Әйгілі академик...
заңғар заңгер...
Қазақтың ғылымында ту ұстаушы!

Мәрт тұлға!
актер емес... жоқ маскасы:
Кейбіреудей сөз басқа, басқа ісі.
Жан алып, жан беріскен
ең алғашқы
Тәуелсіз парламенттің марқасқасы.

Зерделер өлшемдермен ғарыштық таң,
Хас талант!
Нағыз жампоз жарыста ұтқан.

Ел мен жер...
тіл менен діл дауларында,
Шешінбей қойып кетіп,
жарып шыққан.

Түспейтін пенделіктің құрығына,
Жасады ғажап ерлік ғұмырында.
Төседі терең ойын, от қайратын,
Заң етіп тәуелсіздік тұғырына.

Ер шығар ел бағына ерен тұлға
Лайық зор махаббат, зерен жырға.
Саңылақ Салық аға сондай адам,
Өмірге көрік беріп кемел туған.

О, шіркін!
Ай маңдайлы абыз қандай!
Сөйлейді таңдайға бал тамызғандай.
Әдемі әуезімен сиқырлап бір,
Санаңа ойдан қаймақ ағызғандай.

Жаны қас жағымпаздық, жалтақтыққа,
Жан бағар күйкілікке, қалтақтыққа.
Шыр біткен шұнақ құлдай талдаңдайтын,
Шолтиған шағын ақыл, шалқақтыққа.
Жыр арнау жақсы ағаға бір ғанибет,
Жаныңды желпіп самал, жаниды от.
Тектіні танымаған адам түгіл,
Табанын тарихтың да қариды шоқ!

Бар аға!
Жақсы аға!
Жасын аға!
Төккен нұр өмір атты сахнаға.
Ізетін іні жүрек білсін дедік,
Ақынның оқып өлең хатын, аға.

Ғария

Ел жайын айтып әр кезде,
Қосасыз гауһар, нәр сөзге.
Қаймағы елдің бұзылмас,
Қариялар сіздей бар кезде.

Білетін ел мен ер парқын,
Шежіре қартым, шер қартым.
Отанды сүю не екенін,
Үйренсін сізден ел-халқым.

Көзісіз жақсы көненің,
Сөз бенен ойға кененім.
Өнерді сүйсе бұл қазақ,
Өзіңдей сүйсін дер едім.

Достарың көл сыйлады бүгін маған

Айтайын сырымды бір,
бұрыл балам,
Достарым көл сыйлады бүгін маған.
Көңілдің қоңырауы күмбірлейді,
Барады құстай ұшып жырым саған.

Жанымның жайлауына ел қонғандай,
Желпініп жүйрік сезім желген қандай!
Тербетіп ақ бесігін ақ көңілдің,
Арайлап күн шығыстан атқан таңдай.

Мұндай сәт болар сирек
пендеңізде,
Шарықтап сала бердік
демде біз де.
Әкеңнің атыменен аталатын,
Көлді сен көк орайлы белден ізде.

Жатыр ол Алатаудың етегінде,
Жел қуып,
қыран толқын көтерілген.
Шолпыдай шырайына шүйлігесің,
Шарқ ұрып шағала ой жетегінде.

Біледі,
біледі жұрт бұл араны,
Жанында су қоймасы мұнаралы.
Осы деп Ербол көлі
жағасында,
Талайлар таңырқасып тұрар әлі.

Бермейтін тасығанда өмірі бой,
Шарлайды шар тарапты
төгіліп ой.
Айнадай жалтыраған қыр астында,
Достардың көлдей дархан көңілі ғой.

Басқаға бөденесін қимайтындар,
Кіржиіп терісіне сыймай тыңдар.
Қонаққа жалғыз атын жыққан елде,
Әлі бар көтеріп...
көл сыйлайтындар.

Ел сақтар дәстүрдің де белдісін бек,
Тамсантаып,
таңдандырып төрді ұсын деп.

Алдына арғымақтың өңгерілмес,
Көл сыйлау — қимастықтың белгісі тек.

Күні ертең
сезімдегі сейіліп той,
Ұмытылар, мүмкін, бәрі...
мейілі ғой.

Құдірет көлден қымбат менің үшін,
Достардың судан мөлдір пейілі ғой.

Жанымның жаз ырғағын ұғын, балам,
Сырым ғой айтып жатқан, күнім саған.
Қастарым қызғаныштан өле берсін,
Достарым көл сыйлады бүгін маған.

Болады жүрер сәттер жасып бір күн,
Ал бүгін қуаныштан тасып тұрмын.
Достардың ілтипаты көтерді ме,
Мен қазір жерді өзер басып тұрмын.

I

Ұнатады ол тау самалын,
таң нұрын,
Ұнатады ол қырдың гүлін,
жаңбырын.
Өйткені, өзі жаралған тек тұнықтан,
Жарым менің,
жарым менің — тағдырым.

Жүректе гүл жарған,
Ақ уыз, ақ арман,
Аппақ махаббатым —
Асыл жарым-ай, асыл жарым-ай.

Аққу тағдырлы,
Жолы — ақ, нұрлы,
Сыңар қанатым —
Асыл жарым-ай, асыл жарым-ай.

Хор қызындай шыға келген пейіштен,
Көзі қандай,
өзі қандай келіскен.
Пейілі пәк, көңіліне күн қонған,
Жарым менің,
жарым менің — періштем.

Ол дегенде өзге пейіл-тілегім,
Өзгеше бір дүрсілдейді жүрегім.
Қабағыма қарап күйіп-күлетін,
Жарым менің,
жарым менің — тірегім.

Бөгелместен...

 барады өрлеп уақыт-шың,
Сағыныш боп мөлдірейді жақұт-мұң.
Адастырмас
 Ай-жұлдызы сезімнің,
Жарым менің,
 жарым менің — бақытым.

II

Өртеген жалын демің,
Іңкәрім — жарым менің.
Ақ қанат періштедей,
Аппақ қой арың сенің.

Шыңдағы шынар дара,
Қараймын құмарлана.
Мен ғашық болған сайын,
Түсесің шырайлана.

Сыры көп сырға тағып,
Барады жылдар ағып.
Аяулым, аялайсың,
Жанымды нұрға малып

Қабақтан ұғып бәрін,
Емдейсің күліп, жарым.
Сен барда дүнием толық,
Шайқалмас тұнықтарым.

Арналған нелер дастан,
Жұлдызға кемел аспан.
Көргем жоқ жер бетінде,
Сұлуды сенен асқан.

Пейіліңнен мұз жарылып,
Еритін ызғары мұң.
Сенсің бір эталоны,
Қазақтың қыздарының.

Кезде ынтық таң нұрына,
Махаббат жаңбырына.
Сыйлаған сені маған,
Ризамын тағдырыма.

Жайнаған жаз әнін ал,
Тіршілік қазанынан.
Қайтпасын жүрек мәңгі,
Махаббат базарынан.

III

Сүйдім сені,
Сендім саған,
Патша көңіл періште қыз.
Жан асылын тердім саған,
Жүргендей-ақ пейіште біз.

Сен де арнап ғұмырыңды,
Самал болып естің маған.

Биіктетіп тұғырымды,
Төзім жонып, тестің табан.

Дірілдейсің жүрегім боп,
Толқып-тасып көңілімдей.
Солқылдасам...
тірегім боп,
От сыйлайсың өмірімдей.

Келем мен де бұлқынып-ақ,
Ештеңені елемей.
Тағдыр-теңіз толқынына,
Жаңа түскен кемедей.

Сен болмасаң...
нетер едім?
Мына тірлік мұхитында.
Мүмкін...
батып кетер едім,
Бар мұңымды сықитып ап.

Сен болған соң
серпіп бәрін,
Жүрем асқақ!
Аласармай!
Сенімен де, асыл жарым,
Жан бар ма екен таласардай?!

Ғыздарым - қызғалдақтарым

Жан үзіп жайсаң пейіл, жарасымға,
Ақ тілек — алтын алқа тағасың ба.
Келеді өсіп менің үш құлыным,
Көзімнің ағы менен қарасындай.

Үзіліп кететіндей жүрек шіркін,
Отырам баянды бақ тілеп күн-түн.
Кетермін қанатында қауырсын боп,
Самғаса биіктерге түлеп бір күн.

Қандырсам мейірлерін бұлақ болып.
Жүгірсем алдарында шырақ болып.
Жете алсам жандарына
жауабы боп,
Кеткенде күрмеуі көп сұрақ толып.

Еңкейтіп ентелетпей еңісіне,
Жазсын жол жайлысынан,
тегісінен.
Бұйыртқай үлестерін молдау етіп,
Өрдегі өмір-бақтың жемісінен.

Үш қызым — үш жұлдызым көгімдегі,
Жалғайтын жолдарымды өмірдегі.
Арманым — жанып бағы,
тірліктері
Қамшының өріміндей өрілгені.

Аялап көңілдерін күн шылауда,
Қимаймын қабақ шытып түнжырауға.

Көлбетіп қиыныңды, қайран ғұмыр,
Аптығып айналдырма қыл бұрауға.

Жауратпа суығыңа,

салқыныңа,

Жолатпа найзағайдың жарқылына.

Жарасам —

тұмары боп оралар ем

Ойланбай шаштарының талшығына.

Келеді өсіп менің үш қарағым,

Өмірде тіккен әсем үш дарағым.

Бала деп шырылдайды әке жаны,

Жүргендей жүзінде өткір ұстараның.

Ләззатқа

Ләззатайым,

Қызым менің!

Қинап жаның үзілмегін.

Мұндай-мұндай қиянаттың,

Көрді жаным жүзін менің.

Тоқтаған жоқ бірақ кемем.

Жоқтан барды құрап келем.

Басқа түскен баспақшыл деп,

Барлығына шыдап келем.

Бұл жолы да табылар жол,
Танылар — оң, танылар — сол.
Ақ періште аман болса,
Әкеңе анық ұсынар қол.

Сезінемін: түгел іргем,
Тірегім сен — біле білген.
Айналайын әкем деген,
Кіп-кішкентай жүрегіңнен!

Әлек

Тигізбей желге жүзің,
Өсірдім ерке, қызым.
Қоса ағар қосағыңмен,
Жарасып дәмің-тұзың.
Жанымның нұрын, гүлін,
Жылуын алшы, күнім.
Бір жүріп, бір татыңдар,
Тірліктің бал шырынын.

Ләззатым,
Ләззатайым,
Ұлассын тойға тойың.
Алдыңнан шығып күнің,
Оңыңнан тусын Айың.
Қызым менің,
Қызым менің,
Өмірімді өрге жалғар ізім менің.

Қимайтын жат кісіге-ай,
Айналдым, ақ құсым-ай.
Барасың сен әуелеп,
Жолығып бақ құсыңа-ай.
Қолдай гөр, жаратқаным,
Талмасын қанаттарың.
Қосылып бір кешіңдер,
Өмірдің абат бағын.

Ләззажан,
Ләззатжаным,
Сынбасын дәйім сағың.
Аттаған ақ босағаң,
Құтты боп, жансын бағың.
Қызым менің,
Қызым менің,
Өмірімді өрге жалғар ізім менің.

Өзіңсің бала асылы,
Нәп-нәзік жанашырым.
Көңлімнің қызғалдағы,
Көзімнің қарашығы.
Сәтті күн самға биік,
Қалайын жолың сүйіп.
Ұмытпа өскен жұртты,
Ұмытпа әкең үйін.

Ләзатай,
Ләзакөнім,
Тұңғышым — тұнық төрім.
Гүл бітсін тағдырыңа,
Табысқан күліп келіп.
Қызым менің,
Қызым менің,
Өмірімді өрге жалғар ізім менің.

Аялаған қиялында қанша адам,
Тағдыр қосып
түсті алысқа жол саған.
Арман қуып,
мұхит асып барасың,
Жолың болсын...
жолың болсын, жан балам!

Бала қыран
қанаты әлі қатпаған,
Жабырқама
жатырқаса жат ғалам.
Бар жұмыр жер —
ортақ үйі адамның,
Сүйген құлын құдай өзі сақтаған.

Тіршіліктің кезіп тау мен жотасын,
Несібеңді теріп талай жортасың.
Әке-шешең жаныңда ылғи жүрмейді,
Қарайлама...
қарайлама, боташым.

Қаршадайдан қонып атқа
әкең де,
Келеді әлі сар далада тепеңдеп.
Самұрықтай самғау саған бұйырса,
Неге керек жербауырлау бекерге?!
41

Қанатыңды сілте еркін, қарғашым,
Тәуекелдің Тайбуырылы талмасын!
Іңкөрлігің

жүректерге жол тауып,
Құштарлығың
құрлықтарды жалғасын.

Ойлама сен,
ештеңе де ойлама,
Үлгересің қызықтарға,
тойға да.
Барған елдің маржаны мен асылын,
Жалықпай жи көңіл деген қоймаңа.

Саяларсың
содан шырақ жаққанда,
Ал әзірге мастанба да мақтанба.
Тер төгетін кезің қазір аянбай,
Ақ құсым-ау,
алыс ұшқан ақ таңға.

Аққу- арман аш өзекке сыя ма,
Қоңыр күзде қанат қақтың қияға.
Қайтқан құстар қанатына ілесіп,
Ораларсың сен де туған ұяңа.

Ораларсың
бөлеп бізді шаттыққа,
Жыр ғыш айтып көргеніңді жат жұртта.
Ал әзірге ренжіме әкеңе,
Сәл-пәл толқып,
абыржыған,
аптыққан.

Луизиана

Жүз елу мың шақырым!
Жер шарының тура арғы бетінде,
Әлемдегі ең ірі
Тайфун желдер өтінде.
Кекілдігін көк мұхитқа батырып,
Жатыр Луизиана...
русалка секілді.

Мұхит осы
Хемингуэй жырлаған,
Су бойының сырын Твен тыңдаған.
Гекльберн, Том Сойер мен Сэм ағай,
Шертер қызық хикаясы тынбаған.

Аңызына айналған бар ел-жұрттың,
Осы арада Үштағаны Бермудтың.
Джунглиі...
қара шашы тәрізді,
Дүниені орап жатқан белдіктің.

Маялар ма...
инктер ме...
несі кім?
Ғажайып бұл өркениет бесігі.
Америка сатып апты француздан,
Өткен тарих... тағдыр осы... несі мін?!

Оңтүстіктің перзенттері... сөгер кім,
Азиаттай қоңырлығын түр-өңнің.
Иықтасқан Флорида... Техаспен,

Луизиана — бір штаты ұлы елдің.
Көрмеген жер...
Құдіретін-ай сезімнің!
Қазір ыстық Алматыдай өзімнің.
Қартаға да тіл біткендей, о, ғажап!
Қадалғанда қарашығы көзімнің.

Телефондар...
Құрлық жалғар жорға сол.
Сағынғанда тілдесеміз қолма-қол.
Жақындатып алыстарды, жан балам,
Жалғай берсін жолға жол.

Америка!
Алыс едің... тарпаң да,
Жақындадың менің көңіл қартамда.
Сен де мені шет санама, жат көріп,
Үмітім жүр...
Гүшатым жүр ортаңда!

Тауып сенен бір арманын... аңсарын,
Хат жазады ол
жаңа әлемге тамсанып.

Ризамын...
Қызғалдағын қырдың бір,
Жатырқамай жатқаныңа қарсы алып.

Заман мына...
жылдамдықтар ғасыры,
Еркіндікке қол берген,
ашықтыққа бас ұрып.
Луизиана!
Қанаты бол қарғамның,
Сетінетпей сенімін,
жақсылығын асырып.

Луизиана! Луизиана! Жер шегі!
Жақын тартып жырға қостым мен сені.
Біз білмейтін сырын мына жалғанның,
Жарығымның жүрегіне көрші егіп.

Қызым сенің мейіріңнен күш алсын,
Сағынғанда Сарыарқамдай құшарсың.
Алатаудай ақ бесікте аялап,
Жайығымдай жайраңдатып ұстарсың...

Бақыт

Балқұрағым,
бал дәнім,
 балам менің,
Саған қарап, нәр жұтып, алам демім.
Ертеңіме ұшырған ерке құсым,
Саған қарап өседі бағам менің.

Ақ толқынын тағдырдың атша мініп,
Арындасын астыңда патша күлік.
Бақыт деген сол болар...
Айың туып,
Бал бұлағың бөгелмей ақса күліп.

Қызғалдағым,
 қызығым,
 бағым менің,
Жаз күніндей жайнасын жүзің сенің.

Жаз гүліндей тербеліп, жайқала бер,
Маңдайыңды күн сүйіп, жүз ілгері.

Ынтық нұрға ырысым,
 шын байлығым,
Ықтырмасын ығына ыңғайлының.
Адастырмас арманың алға бастар,
Анау-мынау айбатқа қыңбайды шың.

Таң шуағым,
 тұнық төр,
 тұмар кием,
Сенің күлкің — әкеңе ұнар күй ең.
Жалғандықтар, жалтақтық, жамандықтар,
Жоламасын жаныңа сыңар сүйем.

Қоңыр қозым,
 көз нұрым,
 жан шырыным,
Қияндарға құлашты салшы, күнім.
Бір-бір тілек байлайын
Көктен тілеп,
Ұшына шашыңның әр талшығының.

Ақ шуағым,
 асыл жыр,
 ән бұлағым,
Ақ шанағы ақ көңіл домбыраның.
Күмбірлетіп күй төгіп көк орманың,
Тау шыңында ойнасын сан қыраның.

I

Ақ қайың — орман,
 Ақ қайың — арман,
 Ақ көңіл перзент аңсары.
 Алаңдап дәйім,
 Асыққан сайын,
 Ақ берен сезім ән салып.
 Арнаға сыймай,
 Аптығып, қинай,
 Аңсайды жүрек әр нені.
 Алаулап келем,
 Ақ түтек ерен,
 Ақ қарға орап ал мені.

II

Ақбасты көлдің,
 Аққусақ өрдің,
 Арасында ауыл, бармысың.
 Албырттау шақта,
 Ақ шырақ жаққан,
 Ажарлы құрбым, армысың.
 Ақ самал ескен,
 Айлы түн есте,
 Ақ сүйек қуған көз ілмей.
 Анау үй шетте...
 Арманда кеткен,
 Асыл бір достың көзіндей.

III

Ағындап өткен,
Ақ майдан көктем -
Алаңсыз шақтың елесі.
Асыққан өмір,
Арманшыл көңіл,
Айдынын тербеп келесің.
Ал тағдыр кейде
Аспасын дей ме,
Алады қысып, теңселтіп.
Ақ тұма сезім
Аңсайтын кезің,
Алшаңдау үшін еңсең тік.

IV

Алқынар жүрек
Ақ жаңбыр тілеп,
Апталап соғар аяусыз.
Ашылар дей ме,
Аспандай бейне,
Ақ жаным менің қаяусыз.
Ақ шаңқан төрде,
Ақша бұлт өрген,
Ақ селеу дала самалы.
Айтпай-ақ ұғып,
Айналып, бұғып,
Алдымды орап барады.

V

Алдымен танып,
Ауылға барып,
Апатай, саған айтар ма.

Ағамдар жатқан,
Ана қыр жақта
Ақ қурай басын шайқар ма.
Ақ бата алып,
Ақсарбас шалып,
Ағыл да тегіл жыларсың.
...Ауырып жаным,
Атқанын жалын,
Ай, мүмкін, сезген шығарсың?!

* * *

Жусан иісі даланың,
Жұпарындай қаланың.
Жер сүймесе табаным,
Жегімсіреп қаламын.

Шаттанамын, күлемін,
Қызығына қаланың.
Бірақ менің жүрегім,
Бозторғайы даланың.

Алаңдамай далаға,
Қалай өмір сүремін.
Мен көшкенмен қалаға,
Көшпеген соң жүрегім.

Дала-жайлау, дала-нұр,
Қала-баяу, қала-шу.
Екі ортада бала жүр,
Қиын емес адасу.

Көңіл ынтық гүлді іздеп,
Отырасың топшылап.
Дала аспаны-жұлдыз көп,
Қала аспаны-көп шырақ.

Іздеп бақ пен таланын,
Жалғаспақ боп жаңаға.
Ұлы-қызы даланың,
Ұмтылады қалаға.

Қала, әрине, олжалы,
Тапқан жанға амалын.
Бірақ ол бар болғаны,
Бір отауы даланың.

* * *

Өлке бұл ғажайып қазақтың орманы,
Сібірді иықтап ел отыр ордалы.
Жер шеті жырақтау,
болса да жай бөлек,
Сақтап бар асылын, жоғалтпай жорғаны.

Самал жел сыңсиды сыралғы ән салып,
Жапырақ сыбдырын тыңдайсың тамсанып.
Бабалар бейіті қарайды сыр тартып,
Ұрпағым өткенді білер деп қаншалық.

Бата ма жанына жөнсіздің желігі,
Қиылып қарайды үріккен елігі.
Ойсоқты орманның жүзінде түр бәрі —
Үміті, қалауы, аңсары, ерігі.

Қиянат оғына қанаты шарпылған,
Қиқулап қызғыш құс
жүр көлде тартылған.
Шарқ ұрып шырылдап іздейді ұясын,
«Кім бар, — деп жаутаңдап, — іздейтін артымнан».

Күрсініп жер-ана тосады маңдайын,
Табасың, құдай-ау, жараның қандайын.
Бес елі соры ма ед бес елі қаймағы,
Талайды тамсанып, қақтырған таңдайын.

Аялы алақан, жанашыр жүрексіз,
Жер екеш жер дағы қалады тірексіз.
Желге ұшқан үміттің топырақ-тозаңын,
Толтыра алмаспыз бұл күнде күреп біз.

Жер-ана аялап қазақтың орманын,
Төсіне басады тебіреніп, толғанып.
Құлақты тұндырып шығады жаңғырық:
«Қайдасың, бауырым, қайдасың, қорғаным?»

I

Қызылжарым, Қызылжарым,
Ұлың — қыран, қызың — жалын.
Ақ қайың боп иілесің,
Ақ орманда жүзің жанып.

Сенсіз жүрек жүдеп, тегі,
Сағыныштан күн өтпеді.
Махабатын алып келдім,
Саған ғашық жүректердің.

Ақ самалың сүйіп беттен,
Айна көлің күйін төккен.
Алма беттер албырайды,
Ақша қарың тиіп кеткен.

Рухың — асқақ, жаның — айдын,
Ата жұрты Толыбайдың,
Сенде қалған асыл мұра —
Ақ ордасы Абылайдың.

Құшағың — кең, көңілің — мәз,
Арманың — әз, өмірің — жаз.
Қызылжарым, сен дегенде,
Жыр шалқиды, төгіліп саз.

Гүлі жердің,
Көркі елдің,
Алтын ұя, өз қалам.
Қызың — ару,
Жігіттердің...
жүрегі от маздаған.

Қызылжарым, Қызылжарым,
Біз екеуміз тағдырлас.
Ассын сәнің,
Артсын бағың,
Ордам менің мәңгі жас.

Сөйлеп кетсең
Сонау көне,
тарихтан сыр шертесің.
Орақ тілді, жырау көмей,
Ен даланың еркесі.

Ақ бұлақтар
Асыр салған,
Құлыныңдай тебіскен.
Ерке Есіл — асыл алқаң,
Кәусәріндей пейіштің.

Өскен өлкем,
Туған жерім,
Махаббатым мәңгілік.
Жан сырымды, туған елім,
Әлдилеймін ән қылып.

Аялайсың, аттығылы бағасың

Ұлы өзендер аз емес қой не асыл,
Менің үшін, Есентайым, сен де асыл.
Түні бойы толқыныңмен тербетіп,
Күні бойы қас-қабағым бағасың.

Сен қашан да қасымдасың,
біргесің,
Сеніменен жүрем жиі тілдесіп.
Қиналғанда...
ақтарылам саған кеп,
Жүрегіңде жылу барын білгесін.

Сені тыңдап жай табамын,
тұнамын,
Саған қарап
шалқып қиял қуамын.
Алатаудың ақ қарындай суыңа,
Кейде келіп көңіл кірін жуамын.

Көктем өзен — көркем өзен кішкене,
Болып жүрсің кейде енетін түске де.
Бейне тілсіз тілекшідей көремін,
Аялайтын айтпастан-ақ ештеңе.

Жатқан болар желеп-жебеп су-ана,
Ала алмай жүр шылауына шу ана.
Сенің күлкің көміп кетіп жатқандай,
Дұшпан үнін табалаған қуана.

Тентіреген таба алмай ел емін,
Қапырықтан қашып саған келемін.
Сырғып аққан су бетінен,
О, ғажап!
Жәудіреген жанарыңды көремін.

Аялайсың,
 аптығымды басасың,
Тұманданған тынысымды ашасың.
Қия шыңнан құлай ағып,
 құлдырап,
Қолға ұстатпас қиялымдай қашасың.

Ала кетші,
 мен өзіңе еремін,
Болмай жүр ғой мына жұртқа керегім.
Аяры көп адамдардан гөрі мен,
Ажары ашық табиғатқа сенемін.

Көктем өзен — көркем өзен шап-шағын,
Бәрі-бір оған жүгіргенің,
 шапқаның.
Жанын ұқсаң
 жан досыңа айналар,
Бәрі бір оған қара торы, ақ сарың.

Әке рухымен сырласу

Сенсіз, әке, күн батып, таң атқалы,
Сенсіз күндер тізбегін санатқалы.
Жылдар өтті...

жабырқап, қиналғанда
Қорғап, қолдап келеді жаратқаным.

Талай рет...

шарасыздық жылатты,
Кейде сенім бәйтерегін құлатты.
Жетімдіктің шоғы қарып жүректі,
Темір арқан шідерледі құр атты.

Сүріндік те...

Құламадық бірақ біз,
Кейбіреуге жауабы жоқ сұрақпыз.
Біреулерге ұнай алмай жүрсек те,
Біреулерге кәдімгідей ұнаппыз.

Сен үйреткен жақсылыққа құштарлық,
Тербетеді қанатында құстардың.
Тағдыр-кемем келеді әзір айналып,
Қара тасын қайраңдайтын тұстардың.

Шүкір деймін,

тәуба деймін мен соған,
Сол баяғы жер орнында,
ел де аман.

Өміріңді сенің жалғап келемін,
Қуат беріп асқар тауым, кең далам.

Жан өткен соң жасыра алмас қар ізді,
Өзің жайлы елде аңыз бар ізгі.

Адалдықты,
адамдықты
пір тұтқан,
Сенің үлгің темірқазық тәрізді.

Келемін мен
сол жұлдыздан көз алмай,
Сүрінсем де заманымнан оза алмай.
Қиналсам да кейде жетпей төзімім,
Көк аспанда еркін қанат жаза алмай.

Кездеседі тіршілікте жол мың сан,
Адам шіркін сан адасар...
қалғыр сан.
Адастырмас аманаты әкенің,
Жүрегіңнің төріне әкеп қондырсаң.

Сөзім осы...
өзгермеген баяғы,
Сезім осы...
өзің жайлы аялы.
Ұлыңменен бірге сенің рухың,
Бір жатады, бірге ерте оянып.

Дем береді кейде шаршап, талғанда,
Күресуге күш жетпей бір қалғанда.
Ұрпақтардың ұлы үміті
әрдайым
Озады алға арман қосып арманға.

Сен де, әке,
бөлшегісің бүтіннің,
Мен де, әке,
бөлшегімін бүтіннің.
Тізе бүгіп тағдырымның алдында,
Деймін іштей: жазғаныңа шүкір мың!

Түседі ойға жаңғырып,
Жимадың, әке, мал-мүлік.
Кітабың бірақ көп еді,
Жинаған елді таң қылып.

Шетінен зерлі, көрікті,
Әрпін де әсем теріпті.
Үлкендеріне кейін ауылдың,
Үлестіріп анам беріпті.

Орыны әке бос төрде...
Кездерде көңілі хош көрген,
Дауыстап қисса оқитын,
Боранды бозғылт кештерде.

Тәбәрік сынды түйген сыр,
Сол кітап қазір арман дүр.
Ұстара ескі мұрт басар,
Әкемнен белгі қалған бір.

Салатын салмақ ұғымға,
Қисыны бар-ау мұның да.
Дегендей:

тағдыр — ұстара,
Жүзіне жаңсақ ұрылма.

Өткір бол сен де бос болма,
Жарып шық топқа қосқанда.
Болаттай жайнап жарқылда,
Намыс бір жанды осқанда.

Сағынтып жүрек жандырған,
Суырып өзек сан сырдан.
Ұстараны ұстап ойланам,
Жан әкем маған қалдырған.

Бой түзер бала шынар,
Нәр алып анасынан.
Дейді ел: «Жігіт жақсы
Болмағы — нағашыдан».

Дәм-тұзын шашыратқан,
Жиендер — жапырақтар.
Айналдым анам туған,
Киелі топырақтан.

Бұл сөзді кім білмейді,
«Нағашы ел — сыншыл» дейді.
Бір сезім жанды баурап,
Жүрегім дүрсілдейді.

Бақыт қой мейіріңе,
Болу да сенің ие.
Тербеткен төрде мені,
Ризамын пейіліңе.

Еркелер саған келіп,
Мен де бір балаң едім.
Анамдай аялаған,
Аман бол, анам елі.

Жақсыны аласың құп,
Жанға пәк жарасым — құт.
Менің де сынбас сағым,
Сен барда, нағашы жұрт.

I

Қауыштық құшақ жайып, жаңа жылым,
Беймәлім әлі бізге сенің сырың.
Ғажайып түстер көріп ұйқысынан,
Оянды далам бүгін, қалам бүгін.

Тік тұрып қарсы алған ек түнде сені,
Бүкіл ел болып кетті бірге сері.
Шарабын қуаныштың шалқып ішіп,
Сен болдың тілек тілеп тілдесері.

Қалың ел бейбітшілік, бақ тіледі,
Самғайтын биіктерге шақ тіледі.
Жаңа жыл — жыл болсын деп берекелі,
Қазанға — ас, ошағына — от тіледі.

Тіледі ел денге — саулық, жанға — ғұмыр,
Іске — сәт, ойға — қанат, даңққа — тұғыр.
Адамда арман көп қой, о, дариға,
Тіріде таусылмайтын жерде жұмыр.

Атады ел: ерге — таупих, елге — сабыр,
Ақ жалын арман құшып, жігер жаныр.
Ақ жүзін арулардың мұң шалмасын,
Аңсары ақ жүректер болғай қабыл.

Асқақта! Арман жылым! Арда жылым!
Әлемді алмағайсың жарға жығып.
Көңіліне қарағайсың қаяулының,
Бастаулар лайланбасын асыл тұнық.

Жақсының жолы болсын жаны ауырмай,
Толқысын қолында — Күн, жанарында — Ай.
Желпісін жамиғатты жанның нұры,
Саф ауа Сарыарқаның самалындай.

Жаңа жыл, көп үмітін ақтағайсың,
Еліме оң аяқпен аттағайсың.
Төгілген тілек болып, ниет болып,
Жылуын жүректердің сақтағайсың.

Жаңа жыл, ерек жылсың, ерен жылсың,
Жандарды арманы асқақ демеп жүрші.
Жамиғат, жаңа жылың құтты болсын,
Тоқтамай тірлік көште кемең жүрсін!

Жаңа жыл — менің жылым, сенің жылың,
Таң мына қандай сұлу — керім бүгін!
Келеді көтеріліп көк аспанда,
Жаңа күн — менің күнім, сенің күнің!

Жаңа күн құтты болсын, о, тіршілік,
Жаңа нұр жанарларға жатыр сіңіп.
Адамзат, басымды иіп, қостым тілек,
Ақ таңың көп болсын деп атар күліп!

II

Тамашаға толтырып тұнық төрді,
Жеттің, наурыз, үкілеп үміттерді.
Барша үйге бақыт боп, береке боп,
Жанарыңнан нұр шашып, күліп келгін.

Зымырандай заулаған заман мына,
Тал бесіктей тербелер таландыға.
Сенім,

қуат,

сергектік

ала кел сен,

Әлденеге мұңлы,

алаңдыға.

Күй тербесін

рухы ояуларды,

Шалқытайық жақсы жыр,

аяулы әнді,

Кетсін шайып қар суы,

күн шуағы,

Көңілдегі кірбіңдер, қаяуларды.

Алар асу, биігі біткен бе ердің,

Белі үзілер бекемсіз бүктелгеннің.

Беті қайтып,

жігері жасымасын,

Келер күннен керемет күткендердің.

Жолы болсын жақсыға асыққанның,

Жаны күйсін жазықсыз жасытқанның.

Құштарлық пен сұлулық нұрландырған,

Тілегін бер, наурыз, ғашықтардың.

Ұлы күні ұлыстың келеді әне,

Жүректерде тербетіп нелер дәме.

Жұлдызымыз жарқырап жана берсін,

Махаббатта, өмірде, өнерде де.

поэмаға штрихтар

1. СЕН БОЛЫП СОҒАДЫ ЕНДІ ЖҮРЕГІ ЕЛДІҢ

I

Бұғадан босағанда білегі елдің,
Қиялға қанат байлап түрегелдің.
Айналған астанаға өз ордамыз,
Сен болып соғады енді жүрегі елдің.

Сен болып мұңаяды,
 қуанады,
Отанның бар өлкесі,
 дуаны әлі.
Намысқа шабар ердің бәрі енді,
Қолыңнан келіп сенің ту алады.

Мейілі, дос қуансын,
 дұшпан күйсін,
Сен енді бар қазаққа үлкен үйсін.
Төбеңе туған елдің туы қонды,
Шашырап
 шарапатың көпке тисін.

Көбейер қызығың мен салтанатың,
Көркіңді жырлар талай арқалы ақын.
Кей-кейде дірілдейді жүрек шіркін,
Тұр-ау деп тарих саған батпан артып.

Астана болғанымен бөлек атақ,
Келмейді көшіп жалғыз

бақ пенен даңқ.

Шешуін небір қиын түйіндердің,
Күтеді астанадан дос пенен жат.

Қашан да атанғанға ардағы елдің,
Түседі атан тартпас салмағы ердің.
Жақсылық жатқай тарап қанатында,
Арқадан ескен сұлу самал желдің.

Болғанда көш көрікті,
көшір берік,
Рухыңды аспандатар нөпір ерік.
Әлі сан қол соғады мәртебеңе,
Әлемнің әр елінен елші келіп.

Ұмытып

өкініш пен назаны мың,

Орнында Ғалия сұлу базарының.
Әз ордам!

Бол астана бағың биік,
Айналған айбарына қазағымның!!

II

Өткені рас бастан

нелер жайдың,

Келешек — кемең жүзер кемел айдын.

Шақырған шығар, мүмкін,

аруағы,

Абылайхан,

Қазыбек би мен Бөгенбайдың.

Жаурайды жаны суып
от алғанның,
От оймай омырауын
жата алған кім.

Шақырған шығар, мүмкін,
Ықылас-қобыз,
Әндері Біржан, Ыбырай,
Ақандардың!

Бүгін бір ел парызы өтелген күн,
Бағы асып намыс туын көтерген күн.
Жетті ме жан дауысы хан Кененің,
Мәдидің, Иманжүсіп, Сәкендердің.

Бұрымы тарам-тарам
толғар жырдың,
Біреуі бірнешеуін қозғар сырдың.
Дабылын естіді әлде Ордабасы,
Атбасар, Ерейментау, Қорғалжынның.

Орданың өрден қырға өкшесі ауды,
Кеңейді - енді елдің өкпесі айдын.
Жүзінен мұң көрді, әлде, Хантәңірі,
Баянның, Қарқаралы, Көкшетаудың.

Табаны ұлы көштің дала сауып,
Келеді жақсы-жайсаң таласа ауып.
Көтерді ақ киізге жаңа орданы,
Ақ Жайық,
Ертіс—Есіл,
Қарағауым.

Еңсесі болсын биік жаңа орданың,
Жаңарып,
жайнай берсін ел-орманым!
Тербесін тал бесіктей туған Отан,
Бір тұрған барша жұрттың тел арманын!

IV

Шалқиды

шабыттанып ақын жүрек,
Тақымын қысқан талай атын тілеп.
Жақсыңа алақайлап елден бұрын,
Жан қинап жаманыңа жасыр түлек.

Көңілді бүгін қанша тоқ санама,
Кім білген ертең жаман,
жақсы ала ма.

Әйтеуір...

адалдықтың тұмары бол,
Ақ ордам — Есілдегі ақ шағала.

Үзілген

жалғай ма деп қол артады,
Жүгі ауыр ізашардың,
жол ортаның.

Тазарт, сен, пейіліміз,

жанымызды,
Ақ ордам — ақ жаңбыры Сарыарқаның.

Ашылмай ара-жігі

ақ-қараның,
Серт намыс оқшантайын оқтар әлі.

Сынап ал нағыз жайсаң жігіттерді,
Ақ ордам — алты ай соғар ақ бораным.

Жақсы ой —

жақсы сезім тұнар айдын,
Көзіндей қыр сұлуы
құралайдың.

Ашылсын сенде бағы қыз біткеннің,
Ақ ордам — ақ қайыңы Бурабайдың.

Сөзді де сөз тартады жүйесі бар,
Жаманға жай оғындай тиесі бар.
Жат ойды жүрегіңнен аластап кел,
Ақ ордам — ақ дастарқан киесі бар.

Арасы емес алыс

көз бен өрттің,
Дауасын табар дәйім сезген дерттің.
Жүзіне күн ілінген,
түн түрілген,
Ақ ордам — айбалтасы сөз бен серттің.

Жаңылмай жол-ырғағы жаз әніңнің,
Тілейік тарқамауын базарыңның.

Кең қолтық кімге болсын,
досқа - дархан,
Ақ ордам — ақ көңілі қазағымның.

Қиянға

құлаш сермер қай сұңқар бар,
Бәйтерек болар...
бүршік жарсын талдар.

Елімнің ертеңі боп

жалғар көшті,
Ақ ордам — Айдана мен Айсұлтандар.

Тербейді
жанды жайлы желі күздің,
Бермейді
саумал сезім селі тізгін.
Ақ ордам — жаңа тарих парақтары,
Ақ ордам — жаңа күні еліміздің.

V

Емес бұл
енді тіпті жай Ақмола*,
Ақ орда атағына сай Ақмола.
Оңынан туған елдің шығайын деп,
Арқада туды жаңа
Ай — Ақмола.

Бүгін бір
бейне ғажап гүл Ақмола,
Төгеді төңірекке нұр Ақмола.
Солынан туған елдің шашып сәуле,
Барады көтеріліп
Күн — Ақмола.

Шалқиды
жүрегімде бір қуаныш,
Қиял құс
қияндарда жүр ту-у алыс.
Қош дейді ескі қала —
ескі Ақмола,
Жасырған жүрегіне жырды таныс.

*Астанияның бұрынғы аты. 1998 жылы өзгертілді.

Кел дейді
жаңа орда шақырады,
Шырқауға бірге
жаңа ғасыр әнін.
Бәйгеге қоспай қойған құлагердей,
Тықыршып
қайран қоңіл асығады.

VI

Ақ ордам!
Бақыттысың бүгін ерек!
Шығады бүгін тіпті үнің бөлек.
Бір өзің
назарында бүкіл елдің,
Қашанда киесі елдің жүргей жебеп.

Зымыра!
Заула, уақыт!
Жылжы алға!
Жанбауға бермей мұрша
түнжырауға.
Өмірдің от көрігін басу керек,
Болмайды түн жылауға,
күн жылауға.

Не пайда
қазандықтан шоқ қимаған,
Аз емес азаматың жоқ қинаған.
Жаңа ордам!
Сенен дағы күтеді ел,
Ерлігін Прометейдің
от сыйлаған.

О, менің жаңа астанам!
Жауһар қалам!
Бесігі болашақтың бау қаулаған!
Жаршысы жаңа заман болуыңды,
Тілейді асқар тауым,
шалқар далам.

О, менің жаңа ордам - әз астанам,
Үмітпен қарайды енді қазақ саған!
Алдымен
сенің тізең бүгілмесін,
Жаутаңдап жүрмес үшін азат балаң.

Ойлардың омырауын
шайқайды өлең,
Сезімде жетер бұлақ қай-қай деген.
Тұсауың кесілді...
Енді...
Ақ жол — саған!
О, менің жаңа астанам тәй-тәйлеген.

Маздайды елдік оты
жерошақта,
Бірлік пен береке бер
тел қосаққа.
Жаңа өмір сөйлейді енді өзің болып,
Сен болып қол бұлғайды болашақ та.

О, менің әз астанам — арман-қала,
Ғашық қып жүректерді алған қала.
Жарқырап бағың мәңгі жана берсін,
Алдағы ғасырларға барғанда да.

1996 жыл, қараша

2. АРМАН ҚАЛА – АСТАНА

Ағылып
Атыраудан,
Алатаудан,
Көш қонды Қараөткелге*
таласа ауған.
Жайнайды
Астана - ару алқасындай,
Ғажайып ғимараттар
жаңа салған.

Сарыарқа сауырында,
Ерке Есіл бауырында,
Келеді бой көтеріп арман-қала.
Арман қала,
Асыл дала,
Жаңа Астана! Өз Астана! Астана!

Төріне туған жердің туын тігіп,
Ерекше ел еңсесі бүгін биік.
Астана — ақ ордасы қазағымның,
Алтын тәж ақ маңдайға қонған сүйіп.

Көз тоймас келбетіңе — қандай көркем,
Астанам — жаңа қала жайған өркен.
Астанам — жүрегі елдің, тірегі елдің,
Сөйлейтін жаңа тарих болып ертең.

*Астана қаласы орналасқан өңірдің ежелгі аты (топоним).

3. ЕЛОРДА

Астана қала — әз қала,
Тіршілік оты маздаған.
Айқара ашық құшағы,
Көктемде,
қыста,
жазда да.

Астана қала — нұр қала,
Ортақ ол ойға,
қырға да.
Күн өткен сайын көркейіп,
Нұрлана түскен нұрлана.

Астана қала — жас қала,
Жан біткен мұнда тасқа да.
Жайнаған жаңа ғасырда,
Ұқсамай мүлде басқаға.

Елорда осы бағы асқан,
Әніне сәні жарасқан.
Ертеңі оның —
ертегі,
Қиялмен ғажап таласқан.

Астана ел ту байлаған,
Есілді қонған айнала.
Сарыарқа--бесік әлдилеп,
Аймала самал аймала.

Астана қала — құтты төр,
Киелі дала,
құтты жер.
Ақиқат етіп аңсарды,
Арманы асқақ ұтты ер.

Аялап бізді өсірдің,
Алматым — асыл ақ бесік.

Қақтырып қанат қияға,
Айналдың құтты ұяға.
Бәрі үшін саған рахмет,
Алашқа қымбат ұя — ана.

Іздерді жалғап іздерге,
Арқаға тарттық біз де енді.
Ақ бата беріп аттандыр,
Ұшырған жолмен жүздерді.

Жеткізу қиын жан сырын,
Өтті ғой күндер бал шырын.
Кермектеу дәмі қалай да,
Қимастық деген тамшының.

Жерұйық мекен, жәннат төр,
Жебей жүр, жанға медет бер.
Сүйемін сені, Алматым,
Жүрекпен ғашық бөлек мен.

Тауыңнан түйіп тұмарды,
Саяңда өскен шынармын.
Сағынған кезде мен саған,
Аңсап бір келіп тұрармын.

Аман бол аман, ақ ордам,
Жас тамса сөкпе жанардан.
Періште көңіл махаббат,
Пейілден саған жаралған.

5. «ЕГЕМЕН ҚАЗАҚСТАН»
АСТАНАҒА КӨШІП КЕЛГЕНДЕ

О, киелі шаңдырақ, қасиетті,
Тағдыр бізге өзіңді нәсіп етті.
Сен арқалап келесің
 тасқа басып,
Ел қуанған шаттықты...
 қасіретті.

Көрдің талай күресті,
 есірікті,
Тірліктің де білесің несі мықты.
Ел сөзі деп аталған керуеніңе,
Талай-талай ұлының көші ілікті.

Талай-талай жібердің сүйеп алға,
Қимасыма айналған киелі орда.
Қазағымның көз жасы, мұң-назасы,
Оттай өртеп,
 жаныңа тиеді ол да.

Әрқилы әуен шығады сарайыңнан,
Тізерлеген алдыңда талайың нән.
Басып айтып келесің шындықты,
Батырсынған жандардың талайынан.

Кіл кір термей
 нысаналы оқша теңдеп,
Жақсыны да айтасың жақсы екен деп.
Өмір қымбат,
 бәрінен өмір қымбат,
Оқырманым таяныш тапса екен деп.

Киелі ордам!
О, қара шаңырағым!
Талай ұрпақ өзіңді таныр әлі.
Іздегенге тіл қатар
беттеріңнен,
Теңіздегі тамшыдай қоңыр әнім.

Туың тігіп Астана — жер ортаға,
Әз шаңырақ!
Хош келдің Сарыарқаға!!
Ару қалам — аяулы Алматымның,
Ала келгін рухын жаңа ортаға.

Хош келдіңдер, жақсы аға,
жан достарым,
Енді, міне...
толды ортам,
толды аспаным.
Жақсылықтың жаршысы болғайсыздар,
Жарқылдатып мәрттіктің алдаспанын.

6. АҚЖОЛТАЙЫ АЛАШТЫҢ

Бұл да бір той ел тосқан,
Беске толды «нәресте».
Аязды күн... желтоқсан,
«Іңгәсі» де әлі есте.

Жаңа астана — жаңа арман,
Шырылдады жөргекте.
Сүйіншілеп жар салған,
Жетті хабар жер-көкке.

Біреу сенді, қолдады,
Біреу күлді ішінен.
Біреу болды олжалы,
Біреу шошып түсінен.

Толқып тұрды бар алаш,
Толқып жүрді Елбасым.
Үміт, күдік аралас,
Сезік, сенім алмасып.

Енді, міне, қарасаң,
Бес жастағы қалаға.
Қол соғасың таласа,
Мынаған да, анаған.

Төңіректің бәрі нұр,
Ақ шаңқан үй, ақ сарай.
Бәрі — ғажап, бәрі — жыр,
Аңсаған гүл бақшадай.

Дәстүрге сай о басы,
Заманға сай түр-түсі.
Жапондікі — жобасы,
Немістікі — кірпіші.

Француз, араб, түріктен -
Құрылыс, қаржы, ой көмек.
Ниет, тілек біріккен,
Қиын істе зор медет.

Озар оқшау өзгеден,
Әлем салған өз қала.
Оны дағы көз көрер,
Шыдай тұрсақ азғана.

Жас ордасы ғаламның,
Құлпырады жыл сайын.
Келешегі қаламның,
Кемелдікке тұр сайып.

Тәуелсіз ел төр еткен,
Ақжолтайы алаштың.
Тал бесіктей тербеткен,
Жаңа өмірге жол ашты.

Үміттерге нұр жағып,
Жұлдыз болып самғады.
Білген жанға бұл дағы,
Елдің бағы жанғаны.

Жаңа астана, жас орда —
Жаңа ғасыр құрдасы.
Жаңа асуға асарда,
Тұр нұрланып, тұр тасып.

Алаш көңіл аққуы,
Тапты айдын арналы.
Елорданың шалқуы —
Елбасының арманы.

Болсын ердің тілегі,
Болсын елдің тілегі.
Астана боп алаштың,
Соқсын мәңгі жүрегі.

Бүгін тойдың ұраны —
Астана, алаш, азаттық.
Жер тұрғанша тұрады,
Сенім, серті қазақтың.

Ел, Елорда, Елбасы —
Қайталанар көп бүгін.
Көк тәңірі қолдасын,
Қазағымның көк туын.

Бүгінгі той — ел тойы,
Беске толды бас қала.
Гүлдене бер көркейіп,
Асқақтай бер, Астана.

Төрі биік — ел биік,
Төрі сұлу — ел сұлу.
Сен — болашақ жерұйық,
Әлемдегі ең сұлу!

7. ТҮРКІСТАНҒА ТАҒЗЫМ

(Астананың көне ордада өткен күндеріне орай)

Ассалаумағаләйкөм, Әз Түркістан,
Қауышып көңіл ғажап мәз, Түркістан.
Түгелдей төрт құбыла мойындаған,
Теңсер саған қала аз, Түркістан.

Тұмшалап келген талай құлдық сана,
Атыңды төрімізге ілдік жаңа.
Айналған киесіне бар түркінің,
Қазақты қазақ еткен кіндік қала.

Уақыттың көрмедің сен қай мазағын,
«Ұсталып кеткен» қайтты тайқазаның.
Қайтадан желбіреді шашақты ту,
Жайылды қасиетті жайнамазың.

Әр тасы тірі тарих
 киелі жер,
Пір тұтып сені өзгеше
 сүйеді ел.
Иіліп тағзым еткен
 бар ұрпағың,
Дәмелі шарапатың тиеді деп.

Армысың көне астана — ақ бесігім,
Жаңа орда Арқадағы қақты есігің.
Жүрегі ол егемен ел
 екі ғасыр
Айналған тайлағына жат көшінің.

Қарашы жас ізбасар тәй-тәйіне,
Үн қосқан ұлы заман айқайына.
Өр кеуде, өршіл талап
 дүниені
Дегендей мен де шайқап байқайын, ә.

Жас қыран
 мінезі асқақ, екпіні сел,
Жас тұлпар
 сүйген самал кекілін жел.
Шақырған арман алыс,
 қиял биік,
А құдай!
Нар тәуекел!! Бекіді бел!!!

Түркістан!
Бер батаңды жас ордаға,
Даңқыңа ол дағы даңқ қосар жаңа.
Жұлдызы маңдайдағы жарқыраса,
Елдің де туып айы, асар бағы.

Қауышты
Көне астана - жаңа астана,
Жүнгасқан
Жарасты іні - жарасты аға.
Жалғаған ғасырларды астана боп,
О, тарих!
Толқы, тасы, толастама!

8. ӘЙБАТ ҚАЛА – ЖАС ҚАЛА

Жүрегінде елімнің,
Төрінде әр көңілдің.
Жаңа астана — жас ару,
Қандай сұлу, керім дүр.

Ақ сарайлы ақ қала,
Жазда жасыл бақ қала.
Қыста ақ қарға оранған,
Аппақ нұрдан жаралған
Ару қала — Астана.
Жаңа қала, жас қала
Әйбат қала — Астана!

Шаттық толы бақтары,
Ән-күй алқа — таққаны.
Жымыңдайды жұлдыздар —
Түнгі қала оттары.

Есіл өзен — ақ айдын,
Есін алған талайдың.
Ай маңдайлы аруға
Ай қызығып қарайды

Ақ самалы есілген,
Алтын Арқа төсінде.
Қандай әсем қыз-жігіт
Жаңа заман өсірген.

Бойда толы бұла күш,
Жауһар сезім, жыр ағыс.
Жайнап жастық махаббат,
Жан тербейді қуаныш.

Болашаққа бастар тың,
Меккесі осы жастардың.
Магниттей тартады,
Асқақ арман, асқар шың.

9. ҚЫСҚЫ БОЯУ

Аяз ата ... Ақ қала
Аула толы — көп бала.
Ақшақарға айналған,
Айдай сұлу Астана.

Ақ қар — көше, дәлізде,
Ақ орамал тәрізді.
Ақ жол тілеп жатқандай,
Адымыңа әр ізгі.

Ақ қайың мен көк терек,
Тұрғандай өс, көкте деп!
Сен шықпасаң көшеге,
Қалатындай өкпелеп.

Тосырқайтын әуелі,
Аязы да әдемі.
Тандырады есіңнен,
Қысқы Астана әлемі.

Тұсалмайтын тұста ерек,
Рух керек, күш керек.
Жаңыңды отша қаритын,
Сарыарқада қыс бөлек.

Алаңдамай басқаға,
Шық көшеге таста да.
Қыста да мың құлпырған,
Ғажап қала — Астана.

Ақ сарайлы ақ қала,
Аяз сүйген бақ қала.
Ақша қарға оранған.
Аппақ нұрдан жаралған,
Ару қала — Астана!

Әміре

құштар көңілден

Қызыл іңір

Қызыл іңірде
 қызғылт бұлттарды,
Қызыл сулардай
 қызып ұрттадық.
Қызық жігіт түр вагон ішінде
Қызыл арайға құмар сырттағы.

Заулап барады зымырап көлігің,
Ойлар ағады...
 көңіл — шат, өлі мұң.
Қара тақтада қызыл ноқаттай,
Мұнар ғұмырдың мына бөлігі.

Кетті қыр асып
 жарық сәулелер,
Жетпейді қуса да
 дауысың «әу» деген.
Лақтыр, лақтырма
 көзіңнің құрығын,
Көкжиек — тұңғық
 ұстатпай әурелер.

Күн батты.
 аспанға сiңдi де бар бояу,
Кiрпiктер аяқасты...
 тек көңiл қалды ояу.
Ұршықтай дөңгелеп
 билейдi дөңгелек,
Сыдырылып жонынан
 сусиды жол бөлек.

Жолаушы жанын да
 күбiдей шайқаған,
Тербелген вагонмен бiрге мен шайқалам.

Күн ару ұзату тойына шақырған,
Ғажайып осы сәт келмейді-ау қайтадан.

Қаракөк күмбездей
қиылып аспан тұр.
Кіреді қойнына қиялдар асқан қыр.
Бар ма екен ішінде
қансонар іңірде
Қып-қызыл тұлпармен
ұстатпай қашқан жыр?!

Тіршілік

грамматикалық жаттығу

Ала-құла тіршілік...
Қажеті жоқ күрсініп!
Жағалауға жетесің,
Бір жығылып, бір тұрып,
Ұшпасаң да ұмтылып.

Кесіп-пішіп төтенің,
Кім көрсетер бет-өңін.
Болжау қиын күнбұрын,
Ненің дұрыс екенін,
Ненің бұрыс екенін.

Алау-жалау әлемің...
Түзу болсын сәлемің!
Тәңір өзі құяр ақ,
Төбесіне бәленің,
Тауып зәрін, дәл емін.

Арсын-гүрсін арпалыс...
Қадамдар бар тар, шалыс...
Тәуекел де түк емес,
Шақырмаса ар-намыс,
Тілемесе жардағы іс.

Жарқ-жұрқ етіп тартады,
Арман-теңіз шалқары.
Құрдым көлдер көлбеңдеп,
Жанарға мұң артады,
Төзімді сарқады.

Тасыр-тұсыр тепеңдеп,
Ойлама оңай өтем деп.
Жылмитқанға құлағын,
Жүйрік керің жетем деп,
Бұл жарысың бөтен бек!

Қылтың-сылтың бос қылық,
Одыраңдау осқырып
Жер етеді,
жығады
Жон арқанды остырып,
Жаман атақ қостырып.

Жағар-жақпас бір есеп:
Күш-жігерге тіресек.
Орның үшін өрдегі,
Күресе бер күресе —
Табиғатың тілесе.

Асар-тасар кезің бар,
Келсе қолдан — озыңдар!
Қосақталған қос сөздей,-

Тағдырың бар, өзің бар,
Тартсын алға төзім нар!

Олай-бұлай өмірің...
Ойпыл-тойпыл көңілің...
Айтып айтпай не керек,
Кетер-кетпес төгіліп...
Босай берме сөгіліп!

Алыс-жақын десең де,
Даулаймын деп есеңді,
Бозөкпе боп жүргенде
Қар басады көшеңді...
Бозаң сәуле өшеді...

Айсырға

Мазалап,
жай жатқызбай жерде мені,
Қызығу, таңырқау ма... қайсы басым?!
Судағы қайықтайын тербеледі,
Аспанның құлағында айсырғасы.

Айсырға алтыннан ба, ақ нұрдан ба,
Көз жауын алған керім қайран сурет!
Қол жетпес көкке биік қақтырған ба,
Құмарына қыз біткеннің айналсын деп.

Қарайды жанарына жақұт тұнып,
Жердегі ғашықтармен сырласқандай.

Жайқалып...

жанын баурап бақыттының,
Мұңайып мұңын шағар мұңдасқанға.

Айсырға — аруларға сай тәбәрік,
Қаласың көрсең жайнап, елең етіп.
Сырғалы сұлу шықса қайтер едік,
Жамылып жұлдыз торқа желең етіп.

Айсырға көлбеңдейді есімді алып,
Жол тартып көңіл мен көк арасында.
Ойнайды бір ғажайып алтын балық,
Жанымның алтын зере шарасында.

* * *

Қырық күн шілде...
Төзімнің де хрусталі сынған шақ.
Төкті жаңбыр...
Сахнадай — тынған сәт!
Самал желмен тербеледі
Күн сүйген
жапырақта жыр-моншақ.

Сезім болып тұна қалған ән ізгі,
Қала ғажап! Өзі бейне хауыздың!
Уысына үлбіреген гүл қонған,
Алатаудың алақаны тәрізді.

Шілдедегі Алматының құмары
қанды бүгін!
Жанды көзде шырағы,
қан жүгірді бетіне!
Сұлқ жатқан гүлзардың қалқиыпты құлағы.

Ойхой, шіркін, өмірдің дөңгелегі,
Қырдан ойға құдилап ол келеді.
Ашық-шашық тірліктің бас-аяғы,
Қашан ғана қымталып, жөнделеді.

Кім біледі көп-азын бұл ғұмырдың,
Жандың бір күн, дәл солай сөндің бір күн.
Қанша жебеп-желеумен жүрер дейсің,
Қызығы мен қызуы гүлдің, нұрдың.

Керегі не басқаша аңыз құрап,
Өмір-ғажап, дүние-нағыз жұмақ.
Шарқ ұрғанмен ештеңе таба алмайсың,
Тіршіліктен бір күнгі маңыздырақ.

Кездеседі байлық та, тақ та жолда,
Жел үрлесе тұрмайды мақта қолда.
Тулағанмен тәрк етіп кете алмайсың,
Пешенеңе жазылар бақ та, сор да.

Шыда соның бәріне, қандайына,
Оралғаны болар деп шалғайыңа.
Қиындығың, қырсығың түк те емес,
Жарқыраған жол түссе маңдайыңа!

Лүпілдейді жүрегім,
Үкісіндей қалқаның.
Қолдан қойған тірегім,
Құлай ма деп қорқамын.

Сусылдайды жүрек тым,
Көңіл бейне сынаптай.
Іші қуыс жүр көптің,
Жауабы жоқ сұрақтай.

Бір қарасаң бос ырқың,
Сапындасың өмір-көш.
Не жетпейді, о шіркін,
Болу үшін көңіл хош.

Лүпілдейді жүрегім,
Үкісіндей қалқаның.
Қолдан қойған тірегім,
Құлай ма деп қорқамын.

Сен бе едің, аға, сен бе едің,
Көзіме өзім сенбедім.
Өзің деп соққан жүректі,
Өлтіре алмай... жерледім.

Сенбісің, аға, сенбісің,
Дария-көңіл, жер-мүсін.
Кісілік атты құпияның,
Білетін арғы-бергісін.

Сенбісің, аға, сенбісің,
Деп жүр ем ірі, белдісің.
Тегісте тайған түріңе,
Ғафу ет...
Күлкім келді шын.

Не болды сонша үркетін,
Табаннан замат бүр кетіп.
Желсізде жатсың жалп етіп,
Басқалар жерде жүр нетіп.

Өзі екен десем ірінің,
Екенсің бірі шірінің.
Ақ нұрға балап жүріппіз,
Көбігін көңіл кірінің.

Сен бе едің, аға, сен бе едің,
Көзіме өзім сенбедім.
Өзің деп соққан жүректі,
Өлтіре алмай... жерледім.

Киелі сан қазақ үшін үш деген,
Ең қымбатын үшпен өлшеп түстеген.
Үш қайтара сұраған да тілегін,
Одан кейін...
жалынса аттан түспеген.

Ұстап елдің сөз тізгінін үш кемел,
Үш өлшемей шебер шапан пішпеген.
Дастарқаннан ұсынатын дәмі де,
Қазанында үш қайнамай піспеген.

Найза өткір бар ұшында үшкілі,
Ұшқыр келер бар жебе де үш қыры.
Ердің сыйы — үйірімен үш тоғыз,
Көздерінде бар найзағай ұшқыны.

Таңдап түскен үш айырықтан жол ғажап,
Тартып жатса үшеу үшке — сол мазақ.
Құт ұйыған үш бұты бар ошақтың,
«Ер кезегі — үш» дейтін де сол қазақ.

Армандайтын тапсам деп бір амалын,
Үш тілегі болады әр баланың.
Меккеге үш апара алсаң арқалап,
Ақталады дейді ақ сүгі ананың.

Үш биіктен шолғанның көп талғамы,
Үш қармаған қолдың да көп алмағы.

Өз жұрты бар,
 нағашы жұрт,
 қайын жұрт,
Үш жұрты бар жігіттің жоқ арманы.

Үш тірек қой үш жұртыңның мағынасы,
Бірдей болар бәріне де жаны асыл.
Төркін жұрты,
 нағашы,
 түскен жері,
Үш жұрты бар қыздың да бағы басым.

Өз-өзінен ірітпес қай сан да анық,
Үш қияннан ұлы көш ойысар барып.
Үш жүзді ұлт атанған мұраты бір,
Біртұтас қазақ деген қайсар халық.

Үш қыр аспай бұйырмас жолдың шегі,
Тағдырдың да талайлы үш — өлшемі.
Жастығың бар,
 балалық,
 қарттығың бар,
Тірліктің сол үш асу, сол үш шебі.

Үш өрнекті уақыттың да қалтқысы,
Таңсәрісі,
 кешқұрымы,
 талтүсі.
Үш өлшемге сыйып кеткен барлығы:
Көк аспанның, жұмыр жердің асты-үсті.

Зағы үштен арашаның түбінің,
Қалыс сөзге шығарады кім үнін.
Тарих деген әулиенің өзі де:
Өткенің мен болашағың, бүгінің.

От болып жанғанменен қыстыққанда,
Қорқамын суықтан да, ыстықтан да.
Жарқыным,
 жаным менің жалаңаш қой,
Сөзге де солқылдайтын біз сұққандай.

Сырт көзге көрінгенмен қорғасындай,
Қалтырап жүрем кейде...
 зорға сынбай.
Жанымның дірілдейді жапырағы,
Жеңгемнің жел тербеген сырғасындай.

Ширақтау көрінгенмен ара-тұра,
Алмағам пысық болып жаратыла.
Андыздап ағып жатқан арық емес,
Менікі — кісікік дара тұма.

Қадірімді біреу сезбес, біреу сезер,
Қылығыма біреу төзбес, біреу төзер.
Дос түгіл
 дұшпанға да
 ту сыртынан,
Әйкәпір әдетім жоқ мылтық кезер.

Ақ сөзім,
 адал сезім,
 сырым осы,
Өрмедім қыл ширатып, құрым қосып.
Лүпілін жүрегімнің жайып салар,
Жан досым,
 рух отым —
 жырым осы!

Кейде бір мұң мазалап,
Керенау күй кешесің.
Төмендеп қырқа замат,
Жөнсіздік жүйке тесіп.

Сүрініп сүрінбеске,
Таясың таймас тұста.
Үзіліп жібің ескен,
Қол байлап күрмеу қысқа.

Биіктен жерге түсіп,
Сезесің фани сырын.
Бір сәтте желге ұшып,
Көзбояу көл-көсірің.

Білесің дос бағасын,
Ықыласын сатпайтұғын.
Қоштасын, қоштамасын,
Тасадан атпайтұғын.

Жүргенде жан ауырып,
Көкірек мұңға толып.
Тік өту — бір ауыры,
Төзіміңді алмай жонып.

Адамға мұң да керек,
Әр нені ұғу үшін.
Асылды құндап ерек,
Ағарып шығу үшін.

Нөсер тілеп

кейде жүрек жылайды,

Есер тілек...

тән құмартып сұрайды,

Ақша бұлттар ұйқысынан оянып,

Ақ уыздай көк аспаннан құлайды.

Ақ нөсер,

қандыр құмар:

сөгіл-төгіл!

Армансыз көсілші бір ағыл-тегіл.

Сағаты келген сәтте дәуірлейтін

Сен болып елестейді маған ғұмыр.

Нөсер бұл

керек шырқап тасу үшін,

Ал кейде өксігіңді басу үшін.

Пейіштің бұлағындай құйылады,

Пенденің көңіл көзін ашу үшін.

Адам болып бәрібір қалды адам

герменевтикалық эксперимент

Ағаш-адам, гүл-адам, темір-адам,
Жолықтырды өмірде бәрін маған.
Аңдары да бар адам тоғайының,
Құстары да қиқулап жамыраған.

Қасқыр-адам, түлкі-адам, қоян-адам,
Мінездері ұқсайды боямаған.
Өзімізше жатамыз өзгеше атап,
Қорқақ адам, қу адам, ноян адам.

Аққу-адам, қаз-адам, қыран-адам,
Сыбыс-адам, сыр-адам, ұран-адам.
Жаңбыр-адам, жел-адам, боран-адам,
Мың сан күйден, әуеннен тұрады адам.

Сары-адам, ақ-адам, қара-адам,
Сары ауыз, ақ саусақ, қара табан.
Бояу-адам, сән-адам, сағым-адам,
Арман-адам, нұр-адам, қанат-адам.

Қайың-адам, тал-адам, терек-адам,
Жапырақ жүрек жайқалған желек-адам.
Жүрегі — от,
 жаны — пәк,
 ойы — зерек,
Бәрінен де сол болар керек адам.

Жұлдыз-адам, жыр-адам, жалын-адам,
Талғам-адам, ой-адам, таным-адам.

Өзге болып өзеуреп өрге оза алмас,
Табиғатын өзінің танымаған.

Билік-адам, заң-адам, салық-адам,
Шегіртке-адам, бал-адам, балық-адам.
Дөңгеленген дүние көркі мына -
Жылу-адам,
нұр-адам, жарық-адам!

Өзен-адам, тау-адам, дала-адам,
Сел боп тасып, от болып жанады адам.
Жұлдыз болып жарқырап шықса дағы,
Адам болып бәрібір қалады адам!

Ойын-адам, сақа-адам, асық-адам,
Құштарлықтың бәріне ғашық адам.
Ауа, судан, аспаннан, топырақтан,
Құтыла алмас ешқашан қашып адам.

Таңсық-адам, тәтті-адам, бұрыш-адам,
Терең-адам,
кең-адам, құрыш-адам.
Табиғатқа төл перзент бола алған,
Мен білетін сол адам — дұрыс адам!

Әйел-еркек, қыз-жігіт, сәби-қарттың,
Тіршілігі бөлек қой жамиғаттың.
Бірақ бәрібір, асылы, адам деген,
Бар болғаны бір ұлы табиғаттың.

Өзің әрмен қалғанын жіліктеп көр,
Түрі көп қой мінез-рең, қылық-кептер.
Бар сипаты, о құдірет, тіршіліктің,
Адам-ғалам бойына сыйып кеткен.

Бозбеткей

Сезімге бөлеп не түрлі,
Жаныңды баурар жөні бар.
Аққұба қыздар секілді,
Қара қас, қара меңі бар.

Ақ қайың,
 өң бе, түс пе нақ
Бұл жерге қайдан келдің сен.
Балалығымды еске сап,
Күлесің сен де — мен күлсем.

Биікте сонау боз беткей,
Сахна сынды сән бөлек.
Керімді көрер көз көп қой,
Ұғатын бірақ жан керек.

Сәтеш

Бір бөлек күй:
 жүрек тартып, жан сыздаған,
Бір қойыртпақ:
 бас керіп, қан тұздаған.
Қамап қойған тәрізді кісен салып,
Қуштарлықты күн кеше андыздаған.

Неге бұлай,
 неге пәс менің көңілім,
Жататұғын шарықтап,
 асып-төгіліп.

Дауылынан айырылған көк теңіздей,
Өз-өзімнен барамын жасып, шегініп.
Үга алмадым өзімнің жанымды өзім,
Білемін ғой деуші едім барымды өзім.
Мен білмейтін бір жұмбақ барады меңдеп,
Таба алар ма, кім білген, бабын төзім.

Шыным сол:

мен бүгін бөлектеумін,
Қиы қашқан, тұзы — сор, кебектеумін.
О, құдірет!
Қаласаң, сыйла отыңнан,
Қажеті жоқ тек бірақ өбектеудің.

* * *

Баратынский болен от огорчения.

А. С. Пушкин

Біле алмадым белгісі екен бұл ненің,
Бәрі есепте сөйлегенің, күлгенің.
Ұнамайды біреулерге тіпті жай,
Еңсең биік емін-еркін жүргенің.

Бұлт шалғандай адал көңіл аспанын,
Қаласың бір жасып, кейде жасқанып.
Кейбіреулер қызығыңды қимайды,
Қол салғандай табағына басқаның.

Кілтін ашып құпия сыр қойманың,
Кімге қажет дейсің пікір-ойларың.

Көлбеңдемей көзге шыққан сүйелдей,
Бас шұлғи бер, бәрін жиып қой дағы.

Сонда ұнайсың бастыққа да, басқаға,
Мұң болмайды саған бап пен баспана.
Төзімді тас қайраққа жанып ал,
Надандықты намысыңмен жасқама.

Кімге дәрі туралығың, ақтығың,
Артық көрер күдігі мен сақтығын.
Ашық айтсаң ащы шындық, оқшау ой,
Соның өзі алыстығың, жаттығың.

Алаң бүгін көңілі шын ақынның.
Айтшы сонда... айтшы маған, ақылдым,
Бірдей ойлау, бірге күлу шарт дағы,
Көлгірсумен өлшене ме жақындық.

Жол тапқанмен икемділік, ептілік,
Қалыбыңа қалай сыяр тектілік.
Жүзден озған жүйріктер де ежелден,
Шет жайылған, шет жүріп.

Айтшы сонда, айтшы маған, білгішім,
Қайдан шыққан бұл жасанды ілгішің.
Не істеу керек жұмыр басты пендеңіз,
Келсе еркін адал өмір сүргісі.

Күй шертеді тағдыр тоқсан тараумен,
Қарайламай шеңбер-шартың бар-ау деп.
Қандай обал өмір сүру орнына,
Күн өткізу қас-қабатқа қараумен.

Орны бөлек сыйласудың шын сүйіп,
Көңілдердің күнгейіне нұр тұнып.

Ар-ұятты айырбасқа салатын,
Кімге керек жарамсақтық, құлшылық.

Осы — алаң, осы — бітеу жарамыз,
Кісілікті қалай аршып аламыз.
Табиғилық құны арзан бұл күнде,
Табиғаттан неге алыстап барамыз.

Жыл өтті

Жыл өтті...

тағы жыл өтті,
Жандырып асау жүректі.
Қуаныш сыйлап, нұр құйып,
Көңілді ыстық күн өпті.

Эымырап қосылып күнге күн,
Барамыз тартып ілгері.
Қас-қағым сәтте өтеді,
Жылағаның менен күлгенің..

Туған күн тұрып таңертең,
Есейерсің жасқа сен ертең.
Қаншаға бірақ келсең де,
Жастығың — қалмас көлеңкең.

Өкіне берме өткенге,
Тамаша — бүгін, ертең де!
Керілген тірлік айдында,
Ұқсайды ғұмыр желкенге.

Дәурен-ай

Балта тимеген,
жасын ұрмаған,
Сонда да... сонда да...
қалмапты бұл да аман.
Үлде-бүлдесін үнсіз жымқырып,
Ұзақ түндерде уақыт ұрлаған.

Жел соқса қылымсып,
басты әсем бұратын,
Жайқалған жапырақ
жамырап тұратын.
Дәурен-ай, о шіркін!
Ал бүгін — қорғаншақ,
Ығыса береді кетер деп құлатып.

Ой, қапы уақыт-ай,
қату күндер-ай...
Есіл етекте сонша түргені-ай.
Шұнақ тірліктен
шошып кетті ме,
Ит екеш итің де
қарап үрмеді-ай.

Жетім көңілді жесір қайыңдар,
Демейді енді ешкім «сендей айым бар».
Туың жығылмай
қайсар қарайсың
Тұлдыр тірлікке қалай тайынбай?

Қалың орманнан қалған үзірдей,
Барсың әлі сен...
барсың тізімде, ей.
Табиғат-ананың бұл да бір сабағы:
Өмір солмайды — тамыр үзілмей!

Жорға бала

Дегенде жорға бала, жорға бала,
Түспейсің сынаптайын қолға, бала.
Барасың тағы қайда домаланып,
Атқа жем таситұғын дорба бала.

Дегенде жорға бала, жорға бала,
Шыға алмас түскендейсің торға, бала.
Багумен қас-қабағын дөкейлердің,
Ғұмырың өтер болды-ау сорда, бала.

Дегенде жорға бала, жорға бала,
Үйреткен есектейсің қолға, бала.
Ыржиып бас шұлғисың он бүктеліп,
Санамай сүмеңдеуді қорға, бала.

Дегенде жорға бала, жорға бала,
Сырт көзге тойған мысық, молда бала.
Кісінің ұнамайтын бастығына,
Сәлемін алатұғын зорға бала.

Дегенде жорға бала, жорға бала,
Тамсанып тілінен бал сорғалаған.
Алды-артын орап алып жоғарыға,
Жыландай ебін тауып жорғалаған.

Дегенде жорға бала, жорға бала,
Ойламау өнер болды-ау ол да, бала.
Ар-ұят, обал-сауап кімге керек,
Әйтеуір, түссе болды қолға қара.

Дегенде жорға бала, жорға бала,
Жүре бер жемің тауып жорғала да.
Қызылшыл қара құстың қадірі артса,
Заманның зауалы да ол да, бала.

Қара ағаш

Жасыра алмай ақ қар да,
Жан жарасын дерт салған.
Қара ағаш тұр қапталда,
Омырауын өрт шалған.

Тұр оңаша қалқайып,
Жел өтінде, боранда.
Қос өкпесін зар шайып,
Бар қызығы тоналған.

Естілмейді сыңсуы,
Үні шықпас жалғыздың.
Бара жатыр күн суып,
Биыл қалың қар да ызғын.

Сенім тістей кетілген,
Кімге керек жалқы мұң.
Қара орманның шетінде,
Қара ағаш тұр алқынып.

Қарайғанша... талассыз,
Жығылғанын жөн көріп.
Тұрған қара ағашты,
Әкетті жел өңгеріп.

* **

Жаз болып күзім, қысым да,
Қырмызы гүлдер ұсынғам.
Сыңғырлап әсем күлдің де,
Сен өте бердің тұсымнан.

Тебіреніп, жанып, есіліп,
Жүрекке бәрін көшіріп.
Атыңды жазғам ақ қарға,
Тастадың оны өшіріп.

Тұңғыық, тұнық көздерің,
Теңселтті сенім безбенін.
Айналдым қызғыш құсыңа,
Сен оны бірақ сезбедің.

Тазалық бар ма тұнусыз,
Жымиюшы едің жылусыз.
Мен күткен бақыт тағдырдан,
Сен болмай шықтың, сұлу қыз.

* * *

Сенім өлді...
Сен өлтірдің, сұм жалған,
Кетті сіңіп құмға арман.
Жаутаңдайды жазмышың,
Сауға сұрап жылдардан.

Сенім көшті...
тіршіліктің тірегі,
Сайтан сақ-сақ күледі.
Жатыр, әне, қансырап,
Әділдіктің жүрегі.

Сенім өтті...
Жымың етіп, жылыстап,
Со-нау ұры бұрыштан.
Ақ көңілін
адалдық
Қала берді қылыштап.

Сенім ұшты...
Жерсінбей кең даланы,
Ауырлаған ақ уыздан анары.
Астан-кестең шығарып,
Айырмай ақ-қараны.

Сенім кетті...
Көрмегенсіп... керіліп,
Ез сөйлейді еліріп.
Тектіліктен дүние,
Шыға кепті жерініп.

Сенім тартты...
Сергіне де қарамай,
Өкпелеген баладай.
Сығыраңдап қол бұлғап,
Қиылады жаралы ай.

Осындай кез бір болады:
Кеудеге мұң кеп қонады.
Жүрекке салмақ түскенде,
Жаның да жаурап тоңады.

Тарылып таудың самалы,
Таусылған кезде амалы.
Жалп етер желге үміті —
Жақсының жалғыз қамалы.

Жалауын бұлғап жалалы,
Жаман бір жайнап қалады.
Көңілдің көзін ашатын,
Өмірдің бұл да сабағы.

Ойнақтап о жар орағы,
Төбені тұман торады.
Бірақ ол отты күндердің
Қайтқаны емес оралы.

Аспаннан бұлт та ауады,
Өзгерер заман ауаны.
Жақсының дағы жаманның,
Бұйрықты обал-сауабы.

Сенерсің сол сәт, сенбессің,
Қайығын мінбе келместің.
Өңмеңдей берсін өңеш құл,
Алмадым деме берместі.

Ұзақ қой өмір жолы әлі,
Құсың да келіп қонады.
Ант атқан қазған ор емес,
Жаратқан жазған болады.

Оқа емес кеші,
 бұрыны,
Бұзғанға сенің шырығың.
Түспей бір кетер деймісің,
Тәңірінің ұзын құрығы.

Қамықпа, күйме, жадыра,
Қондырып шуақ жаныңа.
Аярлық, айла, пасықтық —
Құрсыншы! Қалсын адыра!

Ғиянат

Жан ашуы ма,
 жәдігөй сыбыры ма,
Оқ атыпсың ұлылық тұғырына.
Сүрінбеген тірлікте текті тұлпар,
Қайдан құлар қазіргі құрығыңа.

Таяздың аты таяз тасқанменен,
Сөнбес күн алақанмен басқанменен.
Тозаңға тұтылмайды асыл рух,
Артынан сен топырақ шашқанменен.

Бәрі сұлу,
Бәрі нұрлы маңайдың,
Жан-жағыма мен де күліп қараймын.
Түрлендіріп тұрған бүкіл ғаламды,
Бүгін сенің туған күнің, арайлым.

Тағдырымсың

жақсы күнде жолыққан,
Сен бар жерде сүрінем деп қорықпан.
Екеулесек қиындық та қашады,
Қалтырайды қағатындар тобықтан.

Тосады алда әлі талай бізді бел,
Қатер емес жаз аптабы,

күзгі жел.

Небір жайсаң жүрсе дағы жалғанда,
Көргенім жоқ сенен сұлу қызды мен.

Көп болғанмен әсем гүлдер

бұр жарған,

Қайтады адам кейде мұңлы

гүлзардан.

Қызыл-жасыл...

Жұмбақ әлем — махаббат,

Бір ақиқат, мың жалған.

Адамдар-ай!

Осыны да білмейді,

Біреулерді шалқып,

тасып жүр дейді.

Өмірге адам бір келгені тәрізді,

Махаббат та бір-ақ рет гүлдейді.

Айла ғұмыр,
Қайдағы бір,
Бұралаңға бастайды.
Бір сәтінде,
Мұрсатың не,
«Байтал түгіл, бас қайғы».

Жүрек жанып,
Тірек талып,
Қайтеріңді білмейсің.
Түбі түнжыр,
Үмітіңнің,
Шоғын әрең үрлейсің.

Сол бір сәтте,
Жол көрсеткен,
Жанға жаның садаға.
Кейбіреулер,
Гөй түгендер,
От тасумен араға.

Дос та сирек,
Қостап сүймек,
Шырылдаған шыныңды.
Елде ой көп,
Пенде ғой деп,
Сырт айналар сырыңды.

Ағайын да,
Сақ ойынға,
Сап тыйылар сүрең мың.
Жалғыздықтың,
Жалғыз мықты,
Жаргасына сүйенгін.

Езілерсің,
Сезінерсің,
Жалғандығын дүниенің.
Ұмытпа тек,
Тұрып кетіп,
Қаққан кезде күн иегін.

Өмір деген -
Көңілдегің,
Болған емес, болмайды.
Армандарға,
Алған баурап,
Сеніп қалсаң — сол қайғы.

Қатал тағдыр,
Атар сан бір,
Жығылмасаң — жасарсың.
Күшті болғын,
Ішті болғын,
Сонда елден асарсың.

Әлсіздердің,
Әнсіздердің,
Ешкімге жоқ керегі.
Толу керек,
Болу керек,
Тірліктің бәйтерегі.

Сонда ғана,
Оң жағаға,
Кемең еркін көсілер.
Елтілікпен,
Көп күдіктің,
Күрмеуі оңай шешілер.

Осы шындық,
Тосып тындық,
Ұнат, мейлі, ұнатпа.
Әйтеуір бір,
Жай көңіл сыр,
Қалса болды құлақта.

Жанталаста,
Әр таласқа,
Түспес мінген кім атқа.
Адалдықтың,
Адамдықтың,
Туын бірақ құлатпа!

Экспромт

Жамылып желегін,
Күн батып келеді.
Аздан соң оты өшіп,
Шырағы сөнеді.

Бұрып ап кемеңі,
Күн батып келеді.
Сәл күтсе ...

көкжиек

Құшағына енеді.

Басылып елеңі,
Күн батып келеді.
Тартады енді оны,
Шексіздік тереңі.

Таусылып өлеңі,
Күн батып келеді.
Уақыт шіркінің,
Осылай... өледі!

Жалғандық

Жалған да жалған әлем-ай,
Жаныңды ұқпай келем-ай.
Құрдымға кетсе өтірік,
Күн көшіп,
көкте сөне ме ай?!

Жалған да жалған әлем-ай,
Жалғандық неткен «әдемі-ай».
Жаныңды сенің жегіп ап,
Жәудіреп көзі келеді-ай.

Жалған да жалған дәурен-ай,
Тіршілік ғашық сәулеңе-ай.
Сырыңды сенің сан бұрым,
Тарқатсам деген әурем-ай.

* * *

Сезген соң қалмағанын шоқта жалын,
Қарамай кете бардым, тоқтамадым.
Қаншама қимасаң да, сыйласаң да,
Қиын ғой құтсыз жерде бақ табарың.

Иірім тартар жерге иілмедім,
Шешуге жіңішке жіп түйілгенін.
Жалынып мен ешкімнен сұрағам жоқ,
Тоқтат деп қиянаттың диірменін.

Дөңгелеп жүре бердік ...
жапырақтай,
Жел жұлып лақтырған атырапқа-ай.
Тұмардай түйіп алып жұдырыққа,
Төзімнің тамшыларын шашыратпай!

Дүние

Ақиқат асыл дүние,
Жанына жанның кім ие.
Сәулелі жарық күн ие,
Әлде нұр тамшы су ие.
Тал бесігі тірліктің,
Әлде жұмыр жер ие.

Ғажайып тылсым тіршілік,
Ай туар, күліп күн шығып.
Шуаққа гүл де исініп,
Кешеді ғұмыр құлшынып.
Жаралған шығар жоқтан бар,
Әуелден ғайып нұр сіңіп.

Нәр алып нұрдан, жарықтан,
Ұшады жаның қалықтап.
Тарылып тыныс тарықпақ,
Межеге со — нау барып қап.
Періштең қолдап тұрғанда,
Шалқып қал тасып, шарықтап.

Жасыл да жайсаң өмір — нұр,
Тіршілік күйін төгілдір.
Шақырып тауға көгілдір,
Шуағына күннің шомылдыр.
Таяныш тауып тірліктен,
Тыншысын солай көңіл бір.

Бәрі де бәрі шектеулі,
Себепке салдар сеіптеулі.
Үйренгенменен ептеуді,
Білу жоқ мәңгі көктеуді.
Үйренсең ғана ұтасың,
Алғанды шашып-төкпеуді.

Адамға бесік әлем-ай,
Әйбәт те әсем, әдемі-ай.
Демей-ақ бір күн сөнем-ай,
Айтып бір кетер өлең-ай.
Тағдырың болып жұлдызды,
Бұйырған алаң-елең-ай.

Сәулелі ғажап дүние,
Бір күнге болсын сіз ие.
Қандырып мейір мүз ие,
Тереңге тәнті күз ие.
Еңіңде мына бір гұмыр,
Болса да ғайып жүз иең!

Сағым дәурен

Білмейміз-ау дүние жалған не екенін,
Сағым дәурен сәтте-ақ тулап өтерін.
Ақ айнасын алып-ұшқан көңілдің,
Пенде тірлік парша-парша етерін.

Бәріне де кеткен кезде ет өліп,
Алдырмайды әділдік пен жетелік.
Шырылдайды шалажансар шындық,
Шарасыздық шымылдығын көтеріп.

Кеш білесің...

егер қолың шықпаса,
Қажетің де жоқ екенін жұртқа аса.
Қайда жүр деп іздемейді сені ешкім,
Мүсіркеп бір еске алар — мықтаса.

Қуыс кеуде...

әркім пенде айтақыр.
Қайдағы наз...
әңгіме де аз айтатын.

Қалың ойдың қара орманын кешесің,
Қу тірліктің қара арбасын шайқалтып.

Дүние түр ән салып,
Жылап жатыр жүрегім.
Неге біз сонша шаршадық,
Жүрегім менің жүрегім.

Түсінер емес жарым да,
Жарасын жанның сыздаған.
Күмбірлеп күйкі сарындар,
Күлбілте сырлар қозғаған.

Байқасын қайда бала да,
Бойдағы зілді, мұң сырын.
Салғырттау тартқан санада,
Алғандай шаршап күн шырым.

Дүние көп қой, ірі ғой,
Мен болсам жалғыз, ішім — мұң.
Миға бір сан-сақ кіріп ой,
Зәресін алады кісінің.

Жөн емес жалғыз адасу,
Білемін... мен де білемін.
Қан емес... бейне қара су,
Көнбей түр қайран жүрегім.

Тозған-ау жүйке тозған-ау,
Қайтерсің... темір емес қой.
Байқамағанбыз ба, жазған-ау,
Екенін өмір емес той.

Мің

Тырнамай аузын жараның,
Тыңдашы мені, қарағым.
Жанымның жайлауына,
Өзім-ақ ертіп барамын.

Аярлық,
ашу,
жәбір де,
Азабы оның: әмір не?!
Астаң да кестең заманда,
Қарасын кім көп көңілге.

Жаныма шырақ қондырдым,
Болсын деп сәтті жол бұл күн.
Мұңымды көзден іздеме,
Жүреkte жатыр ол құрғыр.

Аясаңшы, жүрек, иенді

Күйге еніп ғажап бір өзге,
Сапырып қызыл-жасылды.
Лепірген көңіл ілезде,
Су сепкендей басылды.

Еске сап тірлік үзірін:
Болмайтұғынын аппақ түн.

Пердесі түсті үзіліп,
Пенделік деген батпақтың.

Тәрк етер тосын,
табанда,
Өмірдің көп қой тұзағы.
Ақылы жетпей
соған да
Ақымақ жүрек сыздады.

Ештеңе ізсіз кетпейді,
Аясаңшы, жүрек, иенді.
Аптығыңды басып
ақырын,
Айылыңды ептеп жи енді!

Өкпелеме

Болғанмен қанша қызық,
қанша жарқын,
Дүниенің алма-кезек алды- арты.
Қиынға қандай, шырақ, кездессең де,
Шашылып шыдамыңды алма сарқып.

Қол сілтеп,
тағдырыңа өкпелеме,
Аңырап аз да деме, көп те деме.
Жүрегің екеу емес,
біреу-ақ қой,
Жаныңды жаралайсың текке неге?!

Дегенім кең қолтық, дүр жан сияқты,
Боп шықты сырты үрген шар сияқты.
Шіреңтіп,
 шікірейтіп тастайтұғын,
Мансап-ай!
 Ұмыттырған ар-ұятты.

Бұл да бір әкімдіктің ақ көздігі,
Кердеңдер құдайды да шақ көзге іліп.
Бақсыдай жынын қаққан болар бірде,
Кезіксе әділдіктің ақ кездігі.

Өнер ме белден басу, ұлық аға,
Жөн болар қарап қойған құбылаға.
Обалы бір інінің не етер дейсің,
Тұрғанда алшаңдатып тұғыр, аға.

Бірақ...
 бір ойланарсыз...
 ерте-кеш пе,
Жазықсыз жазалы жан түсіп еске.
Сұрауы болады ғой көз жасының,
Қинайтын саңылауы бар кісіні есті.

Бұрышында абат бақтың ана бір,
Жас сәбиін құшақтаған ана жүр.
Қос мұңлыққа қияс,
қырын қарайды,
Құшағына сыйғызбаған қала дүр.

Жас келіншек жанарына мұң тұнып,
Ой жеңе ме — отырады... ұмтылып.
Жанын жеген не қасірет, не қайғы,
Мүз лебі шуақ шайқап, құм тіліп.

Қызық толы қызу бақтың құшағы,
Сыңғырлайды күміс күлкі, құс әні.
Ақ жүзіңді аймалаған самал жел,
Қайдан жазсын көкіректегі құсаны.

Басылады бәрі көзге оттайын,
Сұлу гүлзар, көк терек пен ақ қайың.
Мұңлы ару қарар емес біріне,
Базарлы әлем бүгін оған жаттайын.

Мәз тірлікке мойынын да бұрмайды,
Жүрегінде басқа әуендер жырлайды.
Таразыны басып кете беретін,
Ауыр ма екен көп қызықтан бір қайғы?!

Жол тауып алшысынан түскен асық,
Көші озған қабақ бағып, қағаз тасып.
Жылмиып, жымырайып кіріп келді,
Үлкен бір кабинетке есік ашып.

Кірді де мүләйімсіп тұрып қалды,
Көз сүзіп, жалпаң қағып құрықталды.
Сабаздың жайда — сырдаң, мұнда — бұлғаң,
Қос етек қулығын-ай құрып қалғыр.

Қапыда қанжар салар құшып тұрып,
Иіліп енер інге ісіп жүріп.
Ұлықтан ұпай алар, осы, міне,
Есебі қате кетпес пысық жігіт.

Дүниенің біліп туған іштен бәрін,
Емшектен қулық-сұмдық ішкен зәрін.
Қойғандай...
пайдасыздау көрінген соң,
Әуелден шүберекке түйіп арын.

Уызы іркіт болар ұғынғанның,
Көк тиын құны асқақ ұғымдардың.
Сол алар таңдағанын, қалағанын,
Кім кірсе көк есікке бұрын барып.

Озады тік жүргеннен — тізерлеген,
Жұлынын бұл зауалдың үзер немен.
Ойнайтын кісіменен қуыршақтай,
Тірлік-ай ниеті әлі түзелмеген.

Қиянат — ио ме...
Қиюын табар кім?!
Жазықсыз күйге,
Жаралған шығармын.

Арсыздық әлемі...
Өтірік озар —
Үк!
Ертегі әдемі —
Тектілік, тазалық.

Тұқырту жеңіл ғой,
Тазалық жоқ жерде.
Жанды жеп егілме ой,
Ақ тер боп, көк тер боп.

Білесің... білесің,
Соқтың сан маңдайды.
Ай — анау,
Күн — осы...
Сезбесең... сол - қайғы!

Жан, жүрек!
Күй, көңіл!
Шырқырап шоқ басып.
Табалап күйкі өмір,
Таңады нұқтасын.

Жеңдірмес емес сын,
Түңілме! Торықпа!
Сен жалғыз емессің...

Қорықпа! Қорықпа!
Болғанмен өтімді,
Жөнсіздік жөтелі.
Түнгі ызғар секілді,
Өтеді, кетеді!

Қайрау

Қайраңда тұрған кеме емеспіз біз,
Жіберер есе ез емеспіз біз.
Асау толқындардың жалынан ұстап,
Дауылыңды дағы елемеспіз біз.

Асқақтап кеттің демегей, қалқам,
Ауырып жаным, күйген соң айтам.
Әділетсіздіктің әкіреңбайлары,
Мұртынан күліп, қағады қайқаң.

Тексіздік төніп бермейді мұрсат,
Босатып көңіл,
жасуға бір сәт.
Жауратып жаның,
көзіңді байлап.
Бойыңды билеп аларға құрсап.

Жығылмау үшін жан дәрмен керек,
Қайдағы демеу, қайдағы көмек.
Үйренген желге қара тал емес,
Шамшылдау келер шайқалған терек.

Осылай, бауырым!
Міне, осы — тірлік!
Жоқ жерде кейде жүресің сүрініп.
Өртеніп кеуде, сыздайды жүрек,
Тірліктен мүлдем кетердей түңіліп.

Рухта бірақ от аман шақта,
Болмаспыз таба дос пенен жатқа.
Жол табар қалың тұманнан дағы,
Үміттің өшпес шырағын жаққан.

* * *

Өмір — басқа,
 сен — басқа...
Сыймайды екен бір басқа.
Әділдік іздеп әрнеге,
Әуре болыппын мен босқа.

Таба алмайсың төтені,
Болмайды істің бөтені.
Жаралған соң пенде боп,
Бәрі бастан өтеді.

Елеңдеп жоққа...
 барға да,
Жаныңды оққа жалдама.
Өгейді өзім етем деп,
Өзіңді өзің алдама.

Ербигенге — есілме,
Еңкейгенге — тесілме.
Ылди да — өмір,
 өр де — өмір,
Сақта, достым, есіңде.

Жандар бар жақсы атанар
 бүлдіріп-ақ,
Жүрген соң қалпағымен күнді ұрып ап.
Жан шіркін жас сәбидей шырқырайды,
Сенімнің хрусталін сындырып ап.

Жаман жоқ
 жамандардың желігінен,
Іш күйер қиянаттың көрігінен.
Төр дейді төре жүрген төңіректі,
Сол шіркін тексіздіктің төрі білем...

Жел ұрып жерошақтан тайған көмір-
Ант ұрғанға алақан жайған өмір.
Қара дауыл өткендей құлазиды,
Қазынасын ұрлатқан қайран ғұмыр.

Әлегия

Сол бөлме мынау, сол бөлме,
Сол бөлме өзің отырған.
Солғындау сенсіз сол бөлме,
Үрпиіп үнсіз шақырған.

Ошарылып тұрмын орданың,
Орынын сипап қалғандай.

Сезбейтін гүлдің солғанын,
Тірлік-ай, тірлік сормаңдай.

Ғұмыр-ай, ғұмыр...
шырақтай...

Маздайтын біраз... өшетін.
Шауып бір өтіп құр аттай,
Естеліктерге көшетін.

Сәулесіне құмар жарықтың,
Жаны бір құштар самалға.
Тілеуқор едің, жарықтық,
Ақжолтай едің әмөнда.

Саудаға салмас пейілді,
Есепсіз сіздей жан қайда.
Тепең көк топты кейінгі,
Құлазып көңіл шарлайды.

Сол бөлме мынау, сол қуыс,
Қалғыған күндіз-түн демей.
Бұза алмай қалпын сол тыныш,
Мен шығып кеттім үндемей.

Бөгелді ме екен жарыспай,
Жапқаным есік сол екен.
Шырқырап шерлі дауыстай,
Шырылдап жатты телефон.

Ізгі бір шырақ жаққандай,
Іштей бір тартып бауырыңа.
Ана бір жылы... ақпанда,
Апардың Абай ауылына.

Тәу етіп ұлы рухқа,
Тебірендім толқып жүрегім.
Ой тұнып терең тұнықта,
Түрленді көңіл түледі.

Біткендей қанағ көңілге,
Оралдым асқақ сезіммен.
Ондай бір сәттер өмірде,
Қайта бір туған кезіңдей.

Есіме түссе сол ақпан,
Сізді, аға, еске аламын.
Жақсы еді қандай, жаратқан,
Болғаны жақсы ағаның.

* * *

Ақ қар, көк мұз көйлекпен,
Қыс та келді сағынған.
Бара жатыр бойжеткен,
Мұздан моншақ тағынған.

Екі беті балбырап,
Жанған оттай ойнайды.
Еріндері албырап,
Жүзі бал-бұл жайнайды.
Аяз деген -

аңқауға,
Қыстың қызыл түлкісі.
Шолпысындай тамсанған,
Сыңғырлайды күлкісі.

Қорыққанға емес — қос,
Жарамайды бұғуың.
Қыс кінәлі емес, дос,
Сезе алмасаң жылуын.

* * *

Жабырқатып жанымды қысқа құмар,
Тұсай берді-ау жылауық тыста мұнар.
Ойқастаған ақбоздай ақ боранға,
Басылмаған көңілдің құштары бар.

Құштары бар көңілдің құмары бар,
Ессіз кейде көзсіз кеп құлары бар.

Ұйтқып-ұйтқып жанымның ақ дауылы,
Қар көшкендей қалжырап тынары бар.

Тынса боран ашылар аппақ әлем,
Сары майдай толқытып сақтаған ең.
Сақылдаған сары аяз түске енеді,
Тұмауратқан көңілге таппағанда ем.

Айыра алмай ақиқат, жалғаның не,
Сезіне алмай сөз қамшы салмағын не.
Көк мұнарда қол созып қарманғанша,
Ақ түтекте адассаң арманың не.

Қарлы ауылда өстім мен аязы от,
Көңілдердің күлбілте, қаязы жоқ.
Ми батпағы қулықтың қалжыратар,
Артық одан әділдік аязы көп.

Ала құйын аш бөрі ызғырығың,
Аймалайды адамша түз бұрымын.
Ер мінез де керек бір діні бөлек,
Қанша тәтті болғанмен қыз қылығың.

Болып дүние әп-сәтте астан-кестен,
Соқса боран құйындай қашқан төстен.
Ез шіркінің еске алар сонда барып,
Кеткен шығып тәубәсін тасқанда естен.

Бір қараған былайғы ел білмейді,
Жүрек сыздап, жаныңда жел гулейді.
Түлкібұлаң тірліктің тәркісінен,
Төзімімнің түндігі желкілдейді.

Үрпін жарып,
Үрейді алып,
Уілдейді үскірік.
Табиғаттың,
Өзі қатты,
Тұмауратып, түшкіріп.

Шертіп, шымшып,
Сусып, сыңсып,
Есіп еркін тұшынған.
Ақ боранда,
Отқа оран да,
Қандыр құмар, құшырлан.

Күтіп тыста,
Төрт бұрышта,
Құлақтанып күн тұрар.
Отша қарған,
Қысқа тарлан,
Ер болмаса кім шыдар.

Ашынарсың,
Асығарсың,
Жер іздеп жан олжалар.
Үйренген соң,
Сыр түйген соң,
Сағынышың сол болар.

Арқа қысы,
Іші пысып,
Ойнаған жас баладай.
Жалын сыйлап,
Жанға от құйған,
Жас-көріңе қарамай.

Оппалаған,
Аппақ әлем,
Арманыңдай тұңғиық.
Жаны — таза,
Көңілі — базар,
Кете алады кім қиып.

Күлбілтесіз,
Күн білтесін,
Шыдамды ерге сыйлайтын.
Міне, осы,
Арқа қысы,
Қиыспайтын, қимайтын.

Алты ай қыс та,
Құстай ұшқан,
Кетер өтіп... қорықпа!
Ұрынба тек,
Суыққа көп,
Өмір деген жорықта!

Қымбатырақ қазір, дос,
Қасиетіңнен қылығың.
Жан қинамай әзір бос,
Ойнай біл!
Ойна құбылып!

Тектілік емес топжарған,
Тазылық керек түлкі алар.
Қысылмай еркін соқ жалған,
Шын емес...
жалған күлкі алар.

Ақылың жетсе аянба,
Ақымақ болып арбауға.
Құшағыңды жайып аярға,
Сертіңнің өзін сал дауға.

Қайтесің босқа болдырып,
Өз қамың болсын ойдағы.
«Халқым» деп қамбаң толтырып,
Екі аса «ел» деп қой дағы.

Қысылма ақ деп, қара деп,
Болады бәрі... бәрі ұмыт.
Демейді ешкім қара бет,
Жол береді жарылып.

Алады ақтап «арыңды»,
Байлығың менен мансабың.
Су құяр қолыңа дарынды,
«Көсемдер» мақтар тамсанып.

Осы деп өмір «шындығы»,
Күледі маған көп мықты.
Ақ адал көңіл ынтығы,
Арбау мен алдау боп шықты.

Осы деп «тағдыр бояусыз»,
Бас изейді бар маңай.
...Алданатын аяусыз,
Алаңғасар арман-ай!

Көкшіл теңіз, көк теңіз

қштағандар

Сұрапыл теңіз, сұр теңіз,
Сенің асау толқыныңмен,
Көздің жасын сүртеміз.

Оятып асау бәйгіні,
Ұмыттырып жібересің,
Қасіретті, қайғыны.

Тұңғығыңа тартқанда,
Түйер жанын шүберекке,
Жігітің де мәрт қандай.

Толқыныңмен ширығып,
Ұмтылады адам жағаға,
Қиямет-қайым күйді ұғып.

Көкшіл теңіз, көк теңіз,
Керенау күліп жата бер,
Қалмас сенде өткен із.

Қертөлғау

* * *

Ұнаса елге — есе бер желдей,
Ақымақ жоқтай әлемде сендей.
Ұятқа қалма...бір білгіш бастық,
Төбемді көрдім десе де сенбей.

* * *

Қиналма, тіпті, білімім жоқ деп,
Айламен көрпе аласың көктеп.
Иіле білген қапысын тауып,
Иненің дағы көзінен өтпек.

* * *

Сұрама дөйден кісілік жайын,
Жаныңды қарыр жауабы дайын.
Дөкейге жағып... өсіп бір кетсең,
Өзің де жұртты алдай бер, айым.

* * *

Болмайды жолың құбыла алмасаң,
Күнбағыс құсап бұрыла алмасаң.
Үлгерер сені жамандап біреу,
Бастықтың қолын бұрын алмасаң.

* * *

Турасын айтып, тура би болмақ,-
Жайсыздау тілек, жөргекте солмақ.
Керегін айтып — керегіңді тап сен,
Құрыққа сырық ал дағы жалғап.

* * *

Атақ та... даңқ та...
Айнам, бір сүлде.
Аларсың жасап аунатып күлге.
Аруды сүйіп әділдік деген,
Опық жеп кейін өкініп жүрме.

этюдтер

1. Кинода

Қарасын-ай, қарасын!
Селк ете қаласың.
Шырқыратып жаныңның,
Тырнағандай жарасын.

2. Театрда

Көзім түсті кекілге,
Тұрған елдің шетінде.
Жылуы жоқ жүзінің,
Мұз жатқандай бетінде.

3. Теледидарда

Анарын-ай... анары,
Көздің жауын алады.
Алынбайтын бірақ ол,
Махаббаттың қамалы.

4. Бақ ішінде

Өзің сырын тұт ойға,
Бұлтыңдайды бұлт-оймақ.
Бара жатыр бойжеткен,
Миығында күлкі ойнап.

5. Аялдамада

Кірпігін-ай!

Кірпігін-ай найзадай!

Жаудыратын жүректерге найзағай.

Қалыңына еніп кетсең байқамай,

Енді қайтып шыға алмайтын тайгадай.

6. Базарда

Екі көзі шатынап ісініп тұр,

Жан болар-ау жібермес кісіні құр.

Аузын ашса ақтарылар одағай,

Оңбайтыны сол болар ісінің бір.

7. Балконда

Қарайды сөлекетке кім сұғынбай,

Шылымы шегірткенің тұмсығындай.

Түтінін шуда жіпше шиырады,

Ауызы апамның ақ ұршығындай.

8. Сапаржайда

Жүп-жұқа...

Алғандай ет кесіп еттен,

Шаштары түрлі-түсті өсіп кеткен.

Қызылы беттерінің ол да бояу,

Қастары ауылынан көшіп кеткен.

9. Көпірде

Мейілі ұятсыз...

Мейілі өжет деңіз,

Бозбалаға артылған бозөкпе қыз.

Бұзау жалаған сиырдай жалмаңдайды...

Асылы арғы жағын сөз етпеңіз.

10. Ұшақта

Көз қиығын салғанда,
Толқымайтын жан бар ма.
Мұндай қызды көрген де,
Көрмеген де арманда.

Шуақтар

тіл қысында туған сөз

* * *

Жыр іздесең — қыранның тұғырында,
Жыр іздесең — жақсының ғұмырында.
Тарқата алсаң... әнекей...
Қыздардың да
Бір-бір өлең барады бұрымында.

* * *

Жүрек бар сенде... менде де,
Ақылға ырық бермеген.
Сүйгенінен көп күйгені —
Қиыны сол-ау пендеге.

* * *

Өмір — толқын, сен — жаңқа,
Шіреніп көр шыдасаң.
Мойын бұрмас ел қалқа,
Шыңырауға құласаң.

* * *

Біздің сөзді құнда деп,
Тартпа онда, мұнда көп.
Ойнамайтын «ұршығы»,
Берік біздің «фундамент».

* * *

Өмір — сын: осы нақ шыны,
Бәрін де бәске тігерсің.
Жамандық көрмей
жақсының,
Қадірін қайдан білерсің.

* * *

Зауалы ма заманның,
Зердеде шел — сол қайғы.
Өткені жоқ қоғамның,
Ертеңі де болмайды.

* * *

Тіл туралы езіліп,
Айтады ұстаз ақылын.
Бірақ соның өз ұлы,
Қазақшадан мақұрым.

* * *

Айналайын, министр,
Тілді өзің білмейсің.
Сөйтіп дауға кірістің,
Ұялмайсың, тілдейсің.

* * *

Ұнат, мейлі, ұнатпа,
Жауап керек сұраққа.
Елдің сөзін естіген,
Жазық жоқ қой құлақта.

* * *

Армандарға апарар арна қайда,
Жақсы үмітті жақсы үміт жалғамай ма.
Жеңілгендер аз емес бұл өмірде,
Берілгендер көбірек әлдеқайда.

Тәғдырдың тiлi

I

Ұлы той.*

Бәйге...

Соңғы айналымы,
Айқай-шу қоздырады қайдағыңды.
Қалың ел қозғалардай бірі қалмай,
Алып бер десе қазір Айдағыны.

Рухы оянғандай

кең даланың,

Тұяғы тұлпарлардың

жер жарады.

Жүйріктің жанарында дөңгелейді,
Киелі Қарауылдың бел, торабы.

Ақ сұңқар

бұйырғанын ілер дара —

Келеді көз ұшында бірер қара!

Ішінде тілегені болмай шықса,

Жүрегін жанкүйердің тілер жара.

Сондықтан...

бата алмай түр бірде-бірі.

Ат түстеп,

сөз айтуға бірден ірі.

Маңдайы ашық екен

қай тұлпардың,

Кететін жай оғындай жүлдені іліп.

* Ұлы философ-ақын Абай Құнанбаевтың 150 жылдығы.

Көрінді...

көрінді, әне, алғашқылар,
Қордайлық Қаратөбел,
жалғас - Құла...
Желқанат дарабоздар ішіндегі,
Біреуі шықпай қалды шаң астынан.

Ойпырмай!

Күңіреніп кетті халық...
Жығылған жүйрік зары
жетті талып.
Тұяғын серпуге де
үлгермеді-ау...
Кеудені суық хабар кетті қарып.

«Шабандоз?!

Бала қайда??
Бала қайда???»
Дауыстан жер өртенді,
дала қайнап.

Ал бала...

тұра салып,
жүгірді алға,
Есі шығып,
ақылы ауып,
бара ма ойнап?..

Үшты ма...

ет қызуы...
екпінімен...
Әлдебір сиқыр сәлем жетті білем.
Барады
ат орнына бала шауып,
О, күдірет!
Намыс өтіп кетті білем?!

Келді ойға

бір әңгіме әкем айтқан,

Сыр шертер соғыстағы сойқан жайттан.

Жүгіріп бара жатқан дене жайлы,

Басы ұшып кетсе дағы

кері қайтпай...

Әлде бір пенделік пе,

ашкөздік пе,

Айналған қиналғанда тас кездікке.

Болмаған бұрын-соңды оқыс іске,

Ұға алмай ішін тартып дос көз тіккен.

II

Қаршадай бала ұшты

жанын сала,

Құлақта баяғы ұлы сарын ғана.

Кетіпті екі көзі қарауытып,

Шығады ауызынан жалын ғана.

Өртейді өзекті оты өкініштің,

Жетіп ед бабында бар, беті күшті.

Сүрінді сайтан шалып,

тұрмастай боп,

Бақ кетті

күле қарап екі-ұшты...

Уыстан шығарғысы келмей бала,

Жүгірді екі қолды сермей бала.

Қарауға жан-жағына мұршасы жоқ,

Барады ештеңені көрмей бала.

Мүң болды-ау қарға адым жер қарашаға,*
Жүйрікке жетпей құлау жараса ма.
Бар болғыр кеше өліп кетмей ме екен,
Масқара қылмай ұлы тамашада.

Айғыздап екі бетін
жас парлады,
Айналып түскендей бір аспан дағы.
Қолынан келер ешбір дәрмені жоқ,
Қарауыл бас шайқайды асқардағы.

Қайтпады бала беттен,
бұрылмады,
Болмаған іске барып бұрындары.
Қалпында сол жүгірген
кесті сызық,
Мәреге келесі аттан бұрын барып.

Өзгерді
сосын кейпі,
құлқы дағы,
Кеудеге жүрек сыймай
бұлқынады.
Қайыра жүгірді ол жүйрігіне,
Тәрізді бәріне енді бұл кінәлі.

III

Егілді ұшып келіп
басын сүйіп,
Жүйріктің көзден аққан жасын сүйіп.
Тұлпар да тік құлаған...
тәрізді бір...
Морт етіп сынған терек
жасын тиіп.

* Бұл жерде «көмбе» деген мағынада.

Айқұлақ,
асыл тұяқ серігім-ай,
Ұмтылдық неге сонша желігіп-ай?!
Онсыз да шұрқыраған
жаныңды осып,
Қалдым ба абайсызда тебініп-ай?!

Біле алам енді кімнен
жаршы салып,
Жас емес
түз ғой көздің тамшысы анық.
Жұлдызша ағып келе жатқаныңда,
Кетті ме менен қапы
қамшы салып.

Ой, жалған!
Ұшы бар ма ұстар мұның?
Атайын кімнің қаскөй,
іштарлығын?
Жіберді ме екен жарып жүрегіңді,
Жеңіске деген, әлде, құштарлығың?!

Ойнаған бәйгі оты
қанымызда,
Ойпырмай!
Бірге еді ғой жанымыз да!
Сене алмай сенің енді жоқтығыңа,
Отырмын...
әрі өртеніп,
әрі мұздап.

Білмеймін...
білді ме ел,
білмеді ме,
Болды ма жазғырғаны,
күлгені де.
152

Сен болып жүгірдім ғой мен мәреге,
Жатсын деп кеудең озық...
... ілгеріде!

Білемін
... шын барыңды салғаныңды,
Тойда озу —
... сенің дағы арманың-ды.
Рухың өтсін дедім
... қиып сызық,
Білдірмей омақасып қалғаныңды...

Қорықтым...
... деп күлкіге қаласың ба,
Кейінгі қылқұйрықтар табасына.
Алдыңа арттан жүйрік түсірмедім,
Ұмтылған екеумізді қарасынға ап.

Намысың жер болған жоқ, жүйрік керім,
Тағдырға мен де бір сәт илікпедім.
Дегенде «бітгі-ау бәрі —
... болды жолым»,
Жығылдың мәре алдында...
... бұйрық па еді?!

Қалғанда қарға адым жер
... үш ырғитын,
Тобықтан қағып ажал түсірді итің.
Қор болды-ау басың мына қара жолда,
Алдында небір тұлпар кішірмейтін.

Озып ек талай бөйге,
... сан жарыста,
Қол соғып талай жерде таң қалысқан.
Кетті ме жолымызды тағдыр кесіп,
Құлатқан Құлагерді қанжар ұстап.

Өзі едің осы күнгі Құлагердің,
Бәйгеге салса-ақ
озып шыға бердің.

Жалынан ұстасам деп желжүйріктің,
Сұм ажал аңсап іштен тына берді.

Іліктің құрығына, міне, келіп,
Енді жоқ жортып кету
түрегеліп.

Жымитып құлағыңды,
сүйкенбейсің,

Жас төгіп,
жанды қанша іремелік.

Сонда да...

Сене алмаймын!

Сене алмаймын!!

Сөнбейді махаббатым —
сөнер ме Ай-Күн?!

Алда — үміт,

Алда...

Алда — жеңер қайғым

Селт етпей

сыбырына ақылдың да...

Жылқы емес,

жас жүрегім... жатыр мұнда.

Кім білген...

қайғы сезіп,

қан жұтып мен

Қоштасып балалықпен жатырмын ба?!

О, менің достан қымбат жануарым!

Бақұл бол...

Болсын риза аруағың.

Қайғы мен қызық қатар...
Өмір осы!
Дүние айналу дан жаңылмайды,
Біреудің келмеді деп көңіл хошы.

Сезбейді бірақ мұны бала қазір,
Жүгі бар еңсе езген санада зіл.
Тұтылған күндей қара ойы лағып,
Шуда үзіп, шудан озып... далада жүр...

Думат

немесе

Тарихқа көзқарас

поэма

I

Еңкейіп елге барсам топырағына,
Күн куә, қайың куә отырары ма.
Білмеймін
не тартады ескі жұртқа,
Айналған рулы елдің Отырарына.*

Бас ием
тұрып үнсіз шаңырақтарға,
Жау шаппай,
жалын құшпай қаңырап қалған.

* Шыңғыс хан шабуылы кезінде жермен-жермен болған тарихи қала.

Төрінде той шалқыған, жыр қалқыған.
Ай құшып
арман көңіл аңыратқан ән.

Жымыңдап жұлдыздары аспанында,
Қара орман Қарағайлы бас жағында.
Тоғайдан шыға келіп,
толқын қуса
Жанарыс, Жалтырша көл — қастарында.

Аттанып кетер ойға келісімен,
Қус салып, ит жүгіртер өрісі кең.
Ақ қоян, қасқыр, қарсақ, түлкі үркер
Шайтан шоқ, Бүркеу, Сәдір, Дөң ішінен.

Орманның базарлығы үзілмейді,
Қысы-жазы, көктемнің, күздің, мейлі.
Қызара бөртіп піскен жидегінің,
Құмарың қанбас үзең жүзін мейлі.

Кетпейді таңдайыңнан татсаң дәмі,
Түсіңнен шықпай қояр жатсаң дағы.
Бір адам бас алмас-ау бүлдіргеннен,
Аспаннан жұлдыз әкеп шашсаң дағы.

Бігеді қауыз сайын уыс-уыс,
Бейне бір бас қосқандай туыс-туыс.
Қалыңда аяқ алып жүре алмайсың,
Тәрізді тізген моншақ қуыс-қуыс.

Шөлдесең —
тоятыңа татар он сан,
Шырынын қызыл шиіе жұтар болсаң.
Бігеді жар жағалай, бұта бойлап,
Бітпестей қаншаң келіп, қатар қонсаң.

Табиғат телміртпейді,
ашық қолы,
Жатады дастарқандай тасып-толып.
Қаласың
жеміс-жидек қуып жүріп,
Алқызыл гүлдеріне ғашық болып.

Кетесің солай-солай...
жайлау асып,
Кеудеден қақпас қазақ қайманасын.
Алдыға жүйрік тартып,
кесе ұсынар...
Шипалы қымызының қаймағы асыл.

Аунасаң жас баладай бәрін тастай,
Көгінің жұпарына көңіл мастай.
Құшырлы иісмай да, дәрі де — өзі,
Алатын құрыс-тырыс көбін жасқай.

Қаласаң —
балығы бар көлдерінде,
Қол созар төбесінен төнгенінде.
Жататын ыршып билеп, ырқын бермей
Ожаулап оңға, солға бөлгенінде.

Жеткізу қиын орман, дала сынын,
Егіздің сыңарындай жарасымын.
Жылына төрт түрленіп,
төрт түлейтін,
Жайнатып жанын адам баласының.

Кеткенде түс ойнатып,
толғап алып,
Қояды суретшің де жолда қалып.
Ақ... жасыл... көк... сары...
боп құлпырғанда,
Тұрасың зорға танып...
торда қалып,
158

Ажарын әр мезгілдің ашар бояу,
Сан кескін сыры бөлек жасар бояу.
Бір көрсін...

алған ғажап әсеріңді
Көңілден кетпестей қып қашар бояу.

Тылсымын бояудың да тап қарашы,
Болады нәсердің де ақ, қарасы.
Тоғай да тонын талай түрлендірген,
Дала да — кемпірқосақ бақталасы.

Таратып кете берсең —
тартар терең,
Он сан ой, сыр теңізі салқар ерен.
Мың тағзым топырағына сұлу өлке,
Жаулаған жүректерді жауһар берен.

Бұл өзі — бөлек әлем, бөлек тылсым,
Басқамен бірге тұрсын, бөлек тұрсын.
Ақ қайыңдар елі деп атап жүр ғой
Болмысын тану қиын бөлек жырсыз.

Бұйырған біздің елдің нәсібіне,
Орманды-дала деген осы, міне,
Әдіптеліп жатады саған қарай,
Қызығы, өнері мен кәсібі де.

Туыстас табиғатпен мінездері,
Жатпайды қылтың-сылтың күн өзгеріп.
Ойлы орман, дархан дала
дарытқандай
Қасиет дәті — берік, ділі - өзгелік.

Осының түседі еске бәрі қабат,
Тұрғанда әрі қарап, бері қарап.
Орнынан ескі жұрттың
іздеп белгі,
Кетпеген құпиядан әлі тарап.

Ескі ауыл сыр бермейді...
үндемейді...

Қақсаң да терезесін күнде мейлі.
Тілдеспек емес оңай, тілін тауып
Келмеске бұрылғандай мүлде бейілі.

Ұмытқандай кешкен қызық, көрген жайды,
Шешіліп көз алдында толғанбайды.
Самал жел зердесіне желпілмесе,
Сыр тасып...
дала жайлы, орман жайлы.

Барады маңып, әне, қаңбақ шіркін,
Көңілі тоқ төңіректі шарлап бұл күн.
Бұта іліп...
болмаса жай басылса жел
Ұмытылып тағы таса қалмақ бір күн.

Жатады дауыл күтіп содан кейін,
Айналып өлі тәнге оған дейін.
Бұл тағдыр ортақ, тегі, тіршілікке —
Кейде оған адам бейім, қоғам бейім.

Ұрпағы еске алмаса жанын бағы,
Белгісіз қаншама жыл тағы ұйықтары.
Обалы өткен күннің бүгінге
Оянбас іздемесең тарих дағы.

Көз тігіп төңірекке тағы бір рет,
Көрейік қызыл шоғын таным үрлеп.
Жыр өру жүз бұраумен жеңіл емес,
Жүрекке жеткізе алсаң — жаның кірмек.

Бүркеу сол заманында болған мекен,
Ақ патша ханзадасы қонған мекен.
Белгіге өз қолымен отырғызған
Мәңгі жас балқарағай қалған екен.

Толқытып ақын қыз баладай,
Айналды қазір өнге «Қыз қарағай»*.
Өткеннің кезіндей боп
сыр шертетін
Қалған ғой іздегенге із далада.

Сан тарих «мен мұңдалап»
озар ойда,
Жайым жоқ әзір қолды созар айға.
Жарқырап жатыр, эне, көл төресі
Шомылған Ұлпан сұлу** Қожабай да.

Думанды дулы көште дүрілдескен,
Кім білген қай себептен сырылды естен.
Әйгілі Біржан салдың*** аталары,
Деседі мына Өтепте**** ғұмыр кешкен.

* Әнді Бибігүл Төлегенова орындайды. Сазы — Жоламан Тұрсынбасөткі, өлеңі — Мақсұтжан Әубәкіровтікі.

** Есімі аңызға айналған тарихи тұлға. Е.Мүсіреповтың «Ұлпан» повесінің бас кейіпкері.

*** Әйгілі өңші-композитор Біржан сал Қожалыұлы (1834-1897).

**** Орман аты.

Ақиқат әлі-ақ қанат келер қамдап,
Өткеннің құпиясын берер толғап.
Ал менің білетінім —

Сол жердегі

Ауылға бүгін дағы өнер қонған.

Шетінен күй тартады, ән салады,
Жаныңды тербегендей таң самалы.
Жетеді сиқырлы әуен сазыменен,
Ер жігіт, ару қыздың аңсағаны.

Еске алар сол бір кезді құба белдер —
Ертеде әнге елтіп

мына көлдер,

Шәрке сал, Сегіз сері шырқағанда
Құс болып

қағып қанат тұра келген.

Әріде — Толыбай сыншы тоғайлары,
Аралап тауыса алмас он айналып.
Әйгілі Қожаберген сонда туған
Жоңғарға салған ойран талай барып.

Ел сүйген «Елім - айын» көп біледі,
Боздатып ботадай жас төктіреді.
Қолмерген, найзагер жан,

бұла күші

Бар екен иыққа атан шөктіретін.

Аққусақ, Еманалы, Төлеке де,
Ерлер ғой орны бөлек төбе-төбе.
Бұл күнде бір-бір орман аты болып
Қарайды қу тірлікке шөре-шөре.

Сыр желпіп, сол күндерден жел есердей,
Тарихтан тартсам деймін мен еселей.
Бұл жерде билік құрған күні кеше
Қарадан хан атанған ер Есеней.*

Өзгеден бұрын алған сый, есені,
Сөз бермес ауыздыға би деседі.
Көкжалы заманының болмаса ол,
Мына өлке сибандарға тимес еді.

Кезінде одан шонжар аса алмаған,
Кеудесін Шыңғыс төре баса алмаған.
Тоқсан би, Киікбай шешен...
не бір дүлдүл
Асқақтап алдында адым аша алмаған.

Атағы аға сұлтан жерді жарған,
Кесірсіз қасиетімен елді алған.
Ертеңге бастар жолдың сүрлеуін де
Өзгеден озығырақ көрді алдан.

Ұмтылмай

қамшымен ел басқаруға,

Ұмтылды

жаңа игеріп, жақсы алуға.

Тануға өркениет өрнектерін,
Білімді қарсы қойып тас қаруға

Сәндетіп, қоңыраулатып күйме мінді,
Кірпіштен өрген қызыл үйге кірді,
Шетелде киім тігіп, тіл ұстартып
Алдыртып пианино, биге кірді.

* Есеней Естемісұлы (1783-1863) – белгілі тарихи тұлға. Ғ. Мұсіреповтың «Ұлпан» повесінің басты кейіпкерінің бірі. Ол туралы С.Мұқанов та жазған.

Ұсынып кейінгіге жаңа үлгі,
Ақша алып,
сауда танып,
қала жүрді,
Медіресе-мектеп ашып, монша соғып
Керегін орыстан да ала білді.

Қоянды*, Боқырауға** мал айдады,
Байлардан бәсі асып маңайдағы.
Көргенде түрлі-түрлі тауарларды,
Мұңайып,
жүретұғын сан ойланып.

Керегі қазаққа да базар дейтін,
Саудада базарлы ел озар дейтін.
Елдермен біз көрмеген есендесу
Жаңа ұрпақ маңдайына жазар дейтін.

Бос кетпей
мұның бәрі елді оятты,
Желпитін ұрпақ жанын желді оятты.
Бұрып ап ой-арнаны
жаңа жолмен
Бастайтын болашаққа селді оятты.

Болмаған
тайталаста тартынғаны,
Есней жан екен бір нар тұлғалы.
Тірескен орыс-казак әскерімен,
Садақтай
тұрған дайын тартылғалы.

* Жәрмеңке

** Ресейдің Покровка жәрмеңкесі

Тимеген

ол тұрғанда қол тұлымға,
Малтыққанмен отарлау толқынында.
Сан тілді саясаттың арқасында
Кетпеген мүлдем тартып сол жылымға.

Өтетін дәл іргеден казак шебі,
Аталған қандауырлы «азап шебі»*
Телмірген түсі суық темір қару
Көрмеген бұрын-соңды қазақ, тегі.

Капитан**, Стап*** атап бекіністі,
Орнаған қалың әскер беті күшті.
Лапылдап қарсы шыққан
кілең боздақ
От қару - зеңбіректен шетін ұшты.

Қасірет

тағы төнді, тағы келді...
Сындырып белін елдің,
сағын елдің.
Жан сақтап, аман қалу мұңға айналар,
Ораса ормандарды жалын енді.

Қайран жер

құйқасына сына кірген,
Қалғандай құсалықтан тына бірден.
Шалынған құрбандыққа көк қасқадай,
Амалсыздан
жатқанда құлап іргең.

* «Горькая линия» - патшалық Ресейдің әскери бекіністері орналасқан жерлер.

** Қазіргі Пресновка селосы (Солтүстік Қазақстан облысы).

*** Қазіргі Пресногорьковка селосы (Қостанай облысы).

Береке

берсін енді қалғанына,
Көз алартпай қызыл көз ар жағына.
Кек қуып, құн сұрайтын күн тууын
Жазсын деп нәсіп етіп алдағыға.

Болмайды

өрт тиді деп өре қашу,
Қосақтап қалғанын да бере қашу.
Киелі әр пұшпағы туған жердің,
Төңкеріп тайқазанды төгер ашу.

Есіріп,

ерен күшпен енсе дағы,
Сезінсін намыс оғын, серт садағын.
Шідерлеп,
бұғау салып,
бұрау салып,
Біртіндеп қашауменен керт қадамын.

Байқасын

елдігіңді, ерлігіңді,
Екенін мына байтақ жердің кімнің.
Жан баққан жабайы емес жапан түзде,
Терезең талайменен теңдігіңді.

Аңғарсын

алуан-алуан өнеріңді,
Ар үшін жан пида етіп өлеріңді,
Тұрсаң да жау өтінде
өлігіңді
Тек қана туған жерге көмеріңді.

Тағдыр ғой
көнсең-дағы, көнбесең де,
Кешесің
тірлік елбеп-селбесең де.
Жағаңа жармасады күші асқан,
Қасқайып қаншама ырық бермесең де.

Әйтеуір
құлай көрме,
ішің берме,
Қалмасын келісектің, түсін өрде.
Еңкеймей
ер ұстаған ел шетінде
Саясат осы болды түсінгенге.

Күн кешу шекарада оңай емес,
Жалпыға ортақ өлшем қолай емес.
Өткенге әділ қазы бола алмайды,
Қазіргі «бұлай емес, олай емес»

Анығы —
ел орнында, жер орнында,
Ой-сана құбыласы — төр орнында.
Тарихты зерделеген кезде дағы.
Тиісті аталуға ер орнында.

Қаншама ерлерді де, ездерді де,
Ұмыттық
заман неше өзгерді де.
Бұл өңір көрген
кезек жанталасып
Ақ қашқан, қызыл қуған кездерді де.

Әспеттеп түстемеген әсте бірін,
Оқ тесіп, қылыш шапқан кештерінің.

Бірақ
көп кездеседі окоптары
Атаман Ковалевтың әскерінің.

Бөлінді
заманға сай ел іші де,
Өзеуреп өзді-өзі оң-терісіне.
Айтуы —
мақсаттары бәрінің де,
Шығару жолдың тура, тегісіне.

Сөк, мейлі,
сөкпе, мейлі, қанша мұны:
Мұқанов* шын большевик болса ірі,
«Алаштың» белсендісі атанды, ал
Омбыда Қазы мырза Торсанұлы.

Көп сырдың бұл болады бір арнасы,
Белгілі бәріне ат бұра алмасың.
Тіл бітсе,
талай тарих тұра келіп
Дер еді-ау маған-дағы жыр арнашы.

III

Келгенде
ескі жұртқа бәрі алдан,
Шыға кеп
тәрізді бір қамап алған.
Толқытып, толғандырып, ойландырар
Жұрнағы
өткен күннің аман қалған.

*Қазақ әдебиетінің классигі, академик Сәбит Мұқанов.

Бір сәтке

көңіл шіркін жаншылар мың,
Жусанның жанарынан тамшылар мұң.
Қараймын
көшелерден ізін іздеп
Кешегі жайсаңдар мен жақсылардың.

Тіршілік

табиғатпен тұйықталып,
Төңірек танытқанмен сұлқ қалып.
Жоқтаушы күтіп жатса, кім біледі,
Қамшысы біреуінің
ұмыт қалып.

Киесі бар

әр кірпіш, әр тасының,
Көнерген алтын жүзік, алқасының.
Өнері қонар, бәлкім...
сынығынан
Атамның ағаш шапқан балтасының.

Сәрсенбі, Бежен атам жонған екен,
Сәнді үйлер

құтты, жайлы болған мекен.
Жетпісінші жылдары
мұражайдан
Жұрнағын іздеп, сұрау салған екен.

Үй кесу —

төресі деп өнерлердің,
Мен айтсам «О, замандас, сенер ме едің?»
Көрсен ғой кереметін
біздің елде
Ағаштан түйін түйген шеберлердің.

Өткірді оңды-солды сілтемейді,
Теректі шекіп жаймен білтелейді.
Жарысып табиғатпен
 қайың бұрап,
Тал өрер тамсандырып тіл-көмейді.

Көп қой деп
 қомағайлық танытпаған,
Жанына табиғаттың салып табан.
Ертеде
 кейінгідей құрық салмай,
Аларын таңдап, талғап анықтаған.

Табиғат
 мәрт мінезді қалайды ұяң,
Аңыз бар ел айтатын талайғыдан.
Дейді екен бір атамыз
 қайың, талды
«Бірі — Ажан, бірі — Қожан» - қалай қиям?!»

Бұл өзі
 ойдан туған ертегі емес,
Қиялдың жел көтерген желкені емес.
Тентектің
 табиғатпен тіл таппаған,
Ешқашан біздің елде төр теңі емес.

Ұлындай үйелмелі-сүйелмелі,
Екінің бірі
 осылай сүйер ме еді?!
Ағашты
 қасиетті,
 құт көреді,
Қазақы қара орманның иелері.

Аян қып
аршып алар жасырмақтан,
Топырақ талай сырды басып жатқан.
Бір жерде қуарса да
жатқан болар,
Құлжа сақа әкемнің асық атқан.

Қарайды
жетімсіреп төбешіктер,
Болыпты жермен-жексен көп есіктер.
Әрқайсысы бір-бір тағдыр...
олар жайлы
Сұлтан ағам ауызынан көп есіткем.

Мына арада...
болыпты атам үйі,
Отырған әулетімен қатар ұйып.
Көтерген құйын заман екпінімен
Кім білген...
көшті ме екен қосты қиып...

Не пайда
ойланғаннан тұрып алып,
Келген соң көп өзгеріс қырын анық.
Не дерсің
тағдыр шіркін кеткеннен соң
Арнасын өмір-өзен бұрып алып.

Сол болар пешенеге жазылғаны:
Одан соң Думатта ошақ қазылмады.
Есеней ордасы да,
Елтіңжал да,
Ауызға алынып жүр қазір гана.

Жаңа ауыл

үш қорымның* ортасында,
Жазылған Қазақстан картасында.
Белгілі дүйім елге бүгіндері,
Ұлт туы — ұлы Габенж** арқасында.

Ештеңе жоғалмаған ізім-қайым,
Билейді бұрынғыша қызыл қайың.
Өткен күн өрнектері
ескі жұртта,
Қағады зерде - әйнекті ызыңдайын.

Ойлайсың

тарих жайлы, тағдыр жайлы,
Тіршілік тылсымы бір алдырмайды.
Ауысу, алмасулар — өмір заңы,
Өзгеріс бүгінгі де таң қылмайды.

Білгенмен соның бәрін
келіп саған,
Ата жұрт, әр ауанды теріп алам.
Тарихи жәдігердей көрсететін,
Кетерме ең астанаға еріп маған.

Сен барсың!

Ұмытқан жоқ бүгінгі ұрпақ!
Дәм тартып,
сан тарапқа кеткен шырқап.
Жоқтан бар болмағанын білдіруге
Әйтеуір, тағзым етіп келер бір шақ.

* Бұрынғы ауылдардың ескі жұрты

** Қазақ әдебиетінің классигі, академик Габит Махмұтұлы Мүсірепов.

«Жайылған қыстауысың» әлі елге,
Көктемде гүл толады сары белге.
Жадынан шығармаған айналайын
Думаттың дулы өткенін танып ел де.

IV

Тектілер басқан сыйлы топырақта,
Болмайды ат ойнату тапырақтап
Жатады естіп... көріп... сезіп бәрін...
Әр бұға, әр түп шөп, әр жапырақ та.

Сен мейлі, сенбе мейлі, ішің білсін,
Әйтеуір, айтылған сөз есте жүрсін.
Тың игерген жылдары сонау шерлі
Жер жырту бұл маңайда бопты бір сын.

Әлі түр

ортасында егінжайдың,
Бір зират... үйген төбе — төрі сайдың.
Кім сезер қасіретін кер заманның
Болмаса менің қайғым, сенің қайғың.

Айқасып

аруақпенен, өлімменен,
Заманның тарылды екен жолы неден?
Өзінен-өзі сынып қала берген,
Киліккен трактор
жүрмей жөніменен.

Ашынтып

болмағаны тілеуінің,
Шығаруға құлпаршасын тіреуінің

Тыңгерлер қайта шапқан кезде

Беті

қисайып кетті дейді біреуінің.

Қашан да орға жығар кесір құлық,

Өткенге күл шашқанның несі қылық.

Болса да діні басқа

аруақ соғып

Кетіпті біреуінің есі шығып.

Бұзбаққа

күшпен басып бұлқынса да

Бір емес, бірнеше күн ұмтылса да

Болмапты жолы ешкімнің кеуде қаққан

Жеңіліп,

жер болыпты құлқын сана.

Осындай

тарихтың бір керім ісі,

Жетелер бізді ойдың шегінісі:

Бейкүнә бабаларды

озбырлықтан,

Қорғаған не құдірет, ненің күші?

Қаншама ата-баба зираттарын,

Сол жолғы зобалаңда қиратқанын.

Біледі ел

тірі қорған бола алмай,

Талай бір жүрек жылап, ми қатқанын.

Ел қазір қасиеттеп жыр етеді,

Думаттың зират жатқан бұл етегін.

Тәрізді

тас ескерткіш ортадағы

Адамзат зердесінің күре тегі.

«Жайылған зиратының» киесі бар-
Жерленген бір әулие иесі бар»
Дегенді көп естідім үлкендерден
Сөз еткен хақ дәлелдей жүйесі бар.

V

Киесі болу керек бар тарихтың,
Келешек гүлдеу үшін жайқалып шын
Көрдің сен өткеніне күл шашқанын,
Көркейген, кемелденген қай халықтың.

Бүгіннің өткені бар...ертеңі бар...
Өр кездің көтерер өз желкені бар.
Жоғалып кетті деген
Көненің де
 түлейтін феникстей ертеңі бар.

Өткенін — бүгінніңң баспалдағы,
Бүгіннің ертеңіне бастар тағы.
Болса да дәмі алуан
 тұтас келер
Талайлы тарихтардың дастарқаны.

Білгенге міндет емес ұнауы бар,
Жақсы-жаман...
 шарықтау...
 құлауы бар.

Ұнатпас ұмытқанды,
 өктемдікті
Тарих та — бір әулие сұрауы бар.

Ұлы өнерпаз Естай Беркімбайұлының рухына бас иіп,
тағзым етемін.

Автор

I

Кім білген...

қайда үзіліп,
қашан батар,

Өмір-көш,
өмір-керуен,
өмір-сапар.

Созасың Айға қолды,
салып сайран,

Біткенше бұл жалғанда дәмің татар.

Аспаған хан да бұдан,
қара дағы,

Аз күнге тоты құстай таранады.

Бірде — асау,
бірде — жуас...

өтер дәурен,

Тағдырдың тоқтағанда қара нары.

Биіктен түсер жайнап,
ағар құлап,

Өмір-нұр,
өмір-сәуле,
өмір-бұлақ

Серт сағат соққан сәтте сөнер,
тоқтар,

Пенденің пейілі емес алар сұрап.

Көк күмбез...

басындағы көк мұнара,
Тәрізді қыштан өрген бойтұмар ән.
Қорланға қосыла алмай
жатқан жалғыз,
Естайдан арманы көп жоқ шығар жан.

Естайдың бір бұл емес арманы ұлы,
Жоқ артта әнін алып қалған ұлы.
Өлмейтін өнер тастап кетті ұрпаққа,
Кезіп жүр кең даланы заңғар үні.

Бұйырды топырақ нәсіп сырттан оған,
Жеткізбей шаңырағына сапар аман.
Жығылды жүйрігінен тағдыр атты,
Құмары - Қара Ертіске келіп таман.

Тірліктен тік көтеріп мәнсіз,
күйкі,
Тартты ма, әлде, оларды магниті.
Аңсаған ұлы ағысты ұлы әнші,
Сезді ме тыншымасын жаны күйсіз.

Ұлы күй — өмір күйі Ертістегі,
Сол еді Естайдың да шертіскені.
Өнердің бұлағының көзін жауып,
Сұм тағдыр соғып сойыл келте істеді.

Жеткендей ұлы суға ақын барып,
Өнері айналған жоқ ғапылға анық.
Қазақтың ән менен жыр дариясында,
Мәңгілік мақамдарын жатыр шалып.

Қосылып қос рухы ел мен жердің,
Тасытар жан қуатын көргендердің.
Тербесе Естай әні жүректерді,
Оятар санасын ой тергендердің.

Шоқ болып желкілдеген шашағы оттың,
Сері Естай — символы ұлы махаббаттың.
Ән болып әуелеген аспанында,
Мәңгілік құштарлықтай асау өрттің.

Ән-Естай,
аңыз Естай,
алып Естай,
Дүниеден өткен ақын жанып Естай.
Оралдық естен кетпес әсерменен,
Ауылына Ертістегі барып Естай.

Бір үзік енді содан сыр шертейік,
Қалсын бір ән аспандап,
жыр көркейіп.
Қиялмен өткенге ой жіберейік,
Еске алып сал Естайды сұңқар кейіп.

II

Арқаның аймалайды самал желі,
Келеді тор бестімен Естай сері.
Әнімен «Майдақоңыр» тербеледі,
Сезімнің аққу қонған айна көлі.

Үстінде құндыз бешпент, ноғай бөрік,
Ақ көйлек қылқа жаға — ішкі көрік.
Кең маңдай, шоң мұрынды, шоқша сақал,
Ойлы көз баурайды жан нұрын төгіп.

Атжақты, қараторы келген өңі,
Жарасты қимыл-қылық сәнге көбі.
Кестелі орамалмен таңып басты,
Қояды мойнын кербез бұрып кері.

Келісті мұрты өзіне жарасады,
Жүзі — жарқын,
 бойы — сұңғақ,
 дара — сәні,
Іші сай сырт көркіне...
 бір бойында
Түйіскен дала жаны,
 қала сәні.

Сал-сері қосылғанда санатына,
Иіс май, әтірленер ара-тұра.
Сақина — саусағында, керілген қас,
Салғандай сырбаздыққа жаратыла.

Үш бұрыш, қысқа мойын, сегіз перне,
Үкілі домбырасын ілген ерге.
Қос шегін қағып қалса,
 шанағынан
Сырғиды сағыныш та,
 шаттық,
 шер де.

Оң қолдың бас бармағын басып тұрып,
Жіберер сұқ саусақпен жайлап ұрып.
Содан соң қос ішекке кезек көшіп,
Сауады сар саумалын саздың тұнық.

Басында қоңырлатып, «елигайлап»,
Келтіріп құлақ күйін шертіп жайлап.
Бабына келіп әбден
 қызған шақта,
Кетеді күйқылжытып
 «халә-лә-ху ләй-ләй-лай»лап.

Келеді сері шығып Ақкөлінен,
Жағалап Жағалбайлы бөктерінен.

Қиялы кең далада жарысады,
Ұшырған қоңілдің ақ кептерімен.

Келеді қырдағы елден
ойдағы елге,
Көзіне жылы ұшырап сай да, бел де.
Жолшыбай жапырылып қалып жатыр,
Қалың ел әнін тыңдап,
тойда көрген.

Жасы асып кетсе дағы жетпісіңнен,
Талайдың ширақ әлі ептісінен.
Жас-кәрі құрмет тұтып,
аялайды,
Не жетсін танылғанға текті ісіңмен.

«... Облысым — Павлодар, Естай — атым
Жұртқа баян істері азаматтың.
Орта жүз... Сүйіндікпін...
бері келе,
Төлебай, Қанжығалы арғы затым...»

Осы елдің көз алдында — өмірі де,
Осы елдің көз алдында — өнері де.
Осы елдің таразысын көрді талай,
Кемі де өнерінің, кемелі де.

Көрінер Ақкөл сұлу сонау қырдан,
Қыстауы Алмашының талай жылдан.
Жаз жайлау...

жанға тыныш...
көлді жерлер —
Итмұрын, Бестөбе мен Қой айырған.

Орман-тау, өзен-көлдер, сая-баулар,
Жаныңды жаралған ғой аялауға.

Бұл өзі ұштағаны киелі өлке —
Ереймен, Көкшетау мен Баян-аула.

Ел жазған шежірені қарап тұрсақ,
Мекені аргын-найман, керей-қыпшақ.
Қалың ел өнер қонған топырағына,
Даңқы асқан жүйрік баптап,
қыран ұстап.

Бұл жерде небір ірің,
пірің де өткен,
Атағы алты алашты дірілдеткен.
Біржан сал, Ақан сері, Майра, Иса,
Көрігін хас өнердің дүрілдеткен.

Тыңдаған талай бұл ел төңірегі,
Нұрлыбек, Мәди, Ғазиз, Әмірені.
Өткенді парақтасаң өнегеге,
Көбесі қалың сырдың сөгіледі.

Патшасы серілердің — Сегіз сері,
Өнердің дүрін шашқан ол да келіп.
Ат қойған Имантай деп
сол сапарда,
Қаныштың әкесіне бата беріп.

Осындай дүрлерден кіл қалған ұрық,
Салдық пен серілік — салт,
өнер — ғұрып.
Жолына ән мен жырдың біржолата,
Жіберген Естайдың да бетін бұрып.

Беркімбай өз әкесі кемтар еді,
Екі аяқ болмаған соң жер тар енді.
Үйреткен қайсарлыққа,
өршілдікке,
Рухының шайқалмайтын бәйтерегі.

Анасы — Құлипа ақын,
Қозған — тегі,
Көркімен,

кісілікпен озған жөні.

Бопты әлді Беркімбайдың бір інісі,
Ұзартып жас баланың созған қолын.

Дарыған өнер солай анасынан,
Байтұмдай белгілі ақын нағашыдан.
Жанына жампоздардың жақын барып,
Шырқады тойда талай таласып ән.

Баулыған әншілікке Жақып аға,
Тұсауын кескен шағын сахнада.
Сонда алғаш алқалы топ ортасында,
Аталып әспеттелді аты дара.

Он жеті-он сегізге келген тұста,
Үлгі алды өнерпаздан небір ұста.
Атақты Біржан салға бір ай еріп,
Шәкірт боп сері Ақаннан көрді нұсқа.

«Әнің бар ақ уыздай мөлдіреген,
Толқиды тамағыңда мөлдір өлең.
Даусыңды жүз құбылтып шырқағанда,
Отырам жетпей көкке сәл-ақ төбем.

Ендігі ел бұлбұлы сен боларсың,
Шағала — теңіздегі, көлде — баршын.
Табиғат сыйын берген біл бағалай,
Қол бұлғар талай-талай алда бар шың.

Дауыс та

жарататын тұлпар сынды,

Бабымен самғар биік

сұңқар сынды.

Абайла,
тот баспасын асылыңды,
Болғайсың зер қашаған ұста сынды.

Жалықпай тыңда әуенін табиғаттың,
Құста бар үні небір перизаттың.
Желпінсең жанға жайлы самал желдей,
Шығарсың көңілінен жамиғаттың.

Әнің қос аққуға да,
қыранға да,
Тәуекел туын биік тұмарла да.
Әуені тау мен дала,
өзен-көлдің,
Тоғысып жатсын бәрі бір арнада.

Құлақ сал сыбырына көк орманның,
Күйі бар ынтық-зардың,
көп арманның.
Айналар ақ боранға асыл демің,
Даусыңның алтын зері жоғалған күн.

Алып жүр домбыраңды сертпен қолға-ай,
Қара сен оған бейне асыл жардай.
Өнерің өміріңе айналғанда,
Болмайды одан өткен досың бардай.

Сен оған сыр ашасың
тұнық тұма,
Бөлісіп мұң мен қайғы,
қызықты да.
Даусың домбыраңмен бірге шықса,
Аларсың сонда елді қызықтыра.

Домбыра — өнер қонған киелі аспап,
Шын сүйсең көтереді сені де асқақ.

Сенемін сенің жарқын ертеңіңе,
Енді елге жиі шығып,
бер көріне.

Ұмытпа,
ұқсау керек
сал-серінің
Өмірінің өзі ғажап ертегіге».

— Сал Біржан осылай деп
қолын алды,
Үкілі үміт артып жолына алғы.
Жалынан жас тұлпардың сипағандай,
Саңылақ шын сүйініп
жаны шалқып.

Батасы болды осы Біржан салдың,
Өнерде бермеген еш елдің алдын.
Тағдырдың жазуын-ай:
қасына еріп,
Жас Естай құдіретін көрді нардың.

Біржаннан ән үйренді,
сән үйренді,
Мектебін ұлы өнердің және үйренді.
Аққуға әнін қосқан ардақ талант,
Өнердің от шақпағын жани берді.

Келер жыл алды үлгі сері Ақаннан,
Ән-жырдың ақ сұңқары,
пірі атанған.

Құс салып,
жүйрік баптап,
сұлу құшып,
Қазақтың өнердегі төрі атанған.

Өзі әнші,
өзі сазгер,
өзі ақын,
Білмейтін кім бар бүгін Естай атын.
Гауһардай жарқыраған өнерінің,
Ежелгі сал-серілер — арғы заты.

Алтынның сынығындай көріп халық,
Ардақтап,
қошеметтеп сыйлар анық.
Тыңдайтын тік тұрып ән
қайран ел-ай,
Ішіне кең сарайдың сыймай қалып.

... Естайдың босағандай көңілі аз,
Бір түрлі күй боп ерек сөгілді наз.
Кеудесі қысатындай кейде әнтек,
Жататын қайнар бұлақ төгіліп саз.

Көп болды
бір дерт меңдеп алды жанды,
Кім білсін,
тірлік те енді қанша қалды.
Дауа жоқ жүрекке де
қажыса егер,
Дариға-ай, қанша, шіркін, күйді-жанды.

Қарамай шыққан еді осы жолға,
Ел бар деп сағынысқан оң мен солда.
Соңғы рет болмасын тек бой жазуы,
Мазалап қояды іштей кейде ол да.

Алайда күдіктің көп жұбанышы,
Сол еді жанының нақ сұранысы.

Қауышып елмен-жермен баяғыдай,
Қойнына сыймай келед қуанышы.

Желпінтіп жас жүрегі қарт денесін,
Жастықтың көз алдан көп өтті елесі.
Жолдағы қарт Естайдың ой өзегі,
Көшерге тарауға енді сеп келесі.

III

Қайран жол...

өмір де бір өтер сапар,
Тағдырдың жазуымен түсер қатар.
Қаз басып тұра сала
тыпырлайсың,
Жүргенде солай...
шыққан Күн де батар.

Кетерсің сіңіп сен де қараңғыға,
Жан аз ғой бүгін, бірақ, алаң бұған.
Ойбайы артық болар одан гөрі,
Жығылса мәстегінен жаман-жұман.

Жол... жол... жол...

сапар мұрат тірі жанға,
Не жеңіс...
не жеңіліс...
күтсе де алда,
Әйтеуір, қозғалған жөн,
ұмтылған жөн,
Риза боп ырыздыққа түскен қолға.

Жол — олжа,
жол — кездесу,
жол — кеңістік,
Тамыры тіршіліктің...
от демі ыстық.
Көресің көкжиегін дүниенің,
Байқайсың айырмасын кем...
кең істің.

Ширайсың,
ысыласың,
жол үстінде,
Ұғасың не екенін оң,
терістің де.
Үштайсың өнеріңді
ел аралап,
Ширығып, шыңдаласың ер үстінде.

Торғайдай шырылдаған темір торда,
Үйкүшік жаймас қанат кеңге, зорға.
Болмаса кеңістігі,
шырқар көгі,
Өнерге ондай өмір өмір ме ол да.

Өнерге өріс керек,
әсер керек,
Сезімді неше алуан кешер керек.
Шабытқа күн де керек,
гүл де керек,
Ән мен жыр ахуалда өсер бөлек.

Есағаң ерте шықты жол-сапарға,
Алғаш жол төңірекке
болса апарған,

Кейінде
кетті шарлап шартарапты,
Алысқа көз тігеді толса тарлан.

Жайылма — Ақкөлінен ұзап алғаш,
Баянтау, Керекуге барды жалғас.
Көкшетау, Қараөткел мен Семей жақты,
Әнімен талай тәнті етті бал жас.

Жағалап Қара Ертіспен Зайсан барды,
Көкейге түйіп сезген,
ой салғанды.

Төсінде Тарбағатай,
Торғай жақта,
Серілік салды Естай сан сайранды.

Қызылжар, Атбасар мен Ақтөбеде,
Құйқылжып бұлбұл құстай жақ жебеген.
Ғашық боп әндеріне қыз-бозбала,
Үйірілді тәрізді бір от көбелек.

Жарқылдап жүрді ортада жайнап сері,
Шырқаса
шабытының қайнап селі.

Атанды бірінші боп
Еңбек сіңген,
Елінің мәдениет қайраткері.

Жерұйық Жетісу да
көрген жері,
Таңғалтып асыл өнер өрген жері.
Бас иіп Алатауға,
Қаратауға,
Қауышты ән-жыр сүйген елмен сері.

Жамбылды,
Кененіңді де
көрдi көзi,
Тыңдады кербез әнiн,
естi сөзiн.
Нүрпейiс, Нартай, Төлеу, Сапарғали,
Сыйлады жанға терең сырлы сезiм.

Алдыңнан талапқа сай асу шығар,
Бұл да бiр пешенеге жазу шығар.
Жазғызды күйтабаққа бiраз әнiн,
Сойледi съезiнде жазушылар.

Аманат келер ұрпақ,
алты алашқа:
Нотаға түстi әндерi хатқа басқан.
Көшiрiп сұлу сазын операға,
Тамсанды сан ғұлама бiлiгi асқан.

Таңданды әндерiнiң иiрiмiне,
Көркем ой...
қиялының жүйрiгiне.
Толқыған толған айдай ырғақтарға,
Өнердiң суырылған сүйрiгiне.

Ән салды әуелетiп ол талай күн,
Жүз жылдық тойында да ұлы Абайдың.
Төгiлттi сұлу әуен,
саңылақ жыр,
Көзiндей мөлдiретiп құралайдың.

Топ жарып алқалы көп жиындарда,
Табылды солай
талай қиырларға.

Дүниені көз ашқанда көрсе тұңғыш,
Жолықты тағдырына сонда алғаш.

Кезі еді әнші аты шыққан жаңа,
Қоймаған өзін-өзі әлі таба.
Ертістен келді бірде
іздеп суыт,
Шапқыншы бұған үлкен қолқа сала.

Жүз елу шақырымдай
шалғай жерден,
Бұйымтайын айтты олар арнай келген.
«Жұмсады, — деді бізді, — Сүлеймен бай,
Өзіңді өнерде бір пана-ай көрген.

Баласы байкемнің Шошан мырза,
Сапарға әзірлікте Алла ырза.
Айттырған қалыңдығын көру үшін,
Аттанбақ қасына алып кілең құлжа.

Білесіз елдің ғұрпын,
елдің салтын,
Болмас сән
болмаса әнші,
болмаса ақын.

Деп сізге
жас мырзаны ертіп барсын,
Байкем салмақ қолқа
тартып жақын.

Сындырмай сағын елдің бөтен жерде,
Келсін дейд абыройын сүйреп өрге.
Жастықтың жәрмеңкесін қыздырар бек,
Жас қыран өзіңіздей жүрген төрде.

Тілегі Сүлекеңнің осы Естай,
Бастауға істі оңға құдай қосқай.
Келісім берер деген сенімдеміз,
Сізге де сапар жаңа өріс ашқай».

Тыңдады бұл сөзді Естай зейін салып,
Өнеріне ілтипаттан ләззат алып.
Алыстан ат сабылтып іздеп жатса,
Шыққаны осы емес пе топты жарып.

Сондықтан жауабына іркілген жоқ,
Көмейім құдай берген бұлкілдер деп.
Құп алды өтінішін сұраған ел,
Батаңды оң жолыма, жұртым, бер деп.

Шығарып салды Ақкөл
«а, құдайлап»,
Тағдырын жас талаптың,
бағын ойлап.
Ел атын алыстарға
енді Естайдың,
Бұлақтай сылдыраған әні жаймақ.

Жүрегі анасының сезді нені,
Жүрерде
маңдайынан сүйді келіп.
«Жарығым, жер танырсың,
ел танырсың,
Жақын тұт жатырқамай көрсең теңің.

Жақсының күні дәйім жақсыменен,
Болғанмен
болғандікі бапты деген.
Аяма өнеріңді жүрген жерде,
Өзің де өнер үйреніп қайтқын кенен.

Келеді бұлар бетке ап іштегі елді,
Көп екен шоқ орманы,
піспе көлі.

Кілемдей құлпырады ойы-қыры,
Бетіңнен аймалайды бұқпа желі.

Патша ағзам күндікті емес,
алысты ойлап,

Жер бөліп,
ала баған салып қойған.

Іштегі ел атаныпты содан бұл жұрт,
Ішінде шекараның қалып қойған.

Қойнында алтын-күміс сыңғыраған,
Жер қандай,
малы да көп мыңғыраған.

Тай сойып ,
тайқазаннан от үзбеген,
Бесікте торсық шеке ұл жылаған.

Қара мал, қой өсіріп, түйе жайған,
Саба ұстап, қымыз құйып, бие сауған.
Базарға жылқы айдайды үйір-үйір,
Ел екен бір береке үйе салған.

Шалқыған шар айнадай көлі қандай,
Құбылып көз құмарын жанығандай.
Сұр мерген, балуан, батыр ерлері бар,
Ел екен аңқылдаған жаны қалмай.

Өнерлі шеттерінен,
 әнші бәрі,
Жаныңды,
 келсе ілескің,
 қамшылағын.
Айтысқа тәуекел деп түсе қалсаң,
Төгеді тілден маржан тамшыларын.

Шетінен қолы епті, ісмер келер,
Тоқиды қалы кілем,
 белбеу кемер.
Кестелі орамалын қолға алсаң,
Жібектен жалт-жұлт еткен жаның семер.

Осылай қабылдады ақын жаны,
Сапарда көргенінің затын барып.
Жолықты Қорлан қызға осы жолы,
Енді біз соған қарай жақындалық.

VI

Ұрықта ұлық аты Сұлтан-Сұңқар,
Мойны озық өзгелерден шыққан тұлпар.
Бірі — би,
 бірі — болыс...
 бағы асып,
Баласын қалың қыпшақ еткен іңкәр.

Маралды қасиетін, сырын білген,
Екеуін атайды екен бұрын елден.

Ауылында Сұлтан болыс болып шықты,
Қалыңдық Шошан мырза ұрын келген.

Естайлар осы ауылда біраз жатты,
Көрген соң оң ықылас, күтім бапты.
Ауылын қалыңдықтың әнге бөлеп,
Қосылып жастарменен сайрандатты.

Сұлтанның екі қызы Хұсни- Қорлан,
Кезі жоқ ойын-сауық бірінен қалған.
Пейішті нұрландырған періштедей,
Пенденің сұлуы екен
жігітке арман.

Екеуін көріп Естай естен танды,
Қорланға бірден ғашық болып қалды.
Жеткізіп ынтық жүрек ынтызарын,
Былай деп әуелетіп әнге салды.

«Көзінің қаралығы қарақаттай,
Сөзі бар ақ қағазға жазған хаттай.
Көзіндей құралайдың ойнақтатып,
Арман не сені құшқан адамзатта-ай.

Гүл жүзді,
шырын сөзді,
бал сілекей,
Аяғын келер басып шекей-шекей.
Алмадай беттерінен сүйген кезде,
Суырылар тілмен қабат мол көмекей.

Ақ көйлек,
қызыл камзол,
лағыл етік,
Отырмын ғашық жарды өлең етіп.
Шіркін-ай, Хүсни-Қорлан деген кезде,
Алдымнан өтер ме едің көлең етіп.

Аспайды шам жарығы табағынан,
Қызыл гүл ұялады сабағынан.
Аққудың мамығындай үлбіреген,
Көрінер ішкен асы тамағынан.

Болғанда өзі мұндай,
жүріс қандай,
Күлкісі көңіл ашар гүлстандай.
Көтеріп алақанда отырсаң да,
Сезімлес ауырлығы бір мысқалдай».

... Осылай төкті Естай жыр маржанын,
Тербетіп ғашық сезім тұнған жанын.
Сызылтып,
үзілдіріп басталатын,
Қоңырлап оған мақпал қосты әнін.

«Бір мысқал» — төресі ғой әннің ғажап,
Көтерген аспанына сан жыл қазақ.
Естай мен Қорлан үшін
сапар соңы,
Қиысып, қош айтысу болды азап.

Жігітті қалған еді қыз да ұнатып,
Төріне көңілінің жазған атын.
Бар еді бірақ оның атасқаны,
Жүрегі соны ойласа мұзданатын.

Осы өңір

Славгород қала-Ши маңында,
Шұқырды жайлап жүрген ел жазында.
Есімі Мұхамеджан деген екен,
Қорланға тағдыр емес тең жазылған.

Серіге Қорлан айтып осы жайды,
Бола алмаспын, — деген, — саған басыбайлы.
Махаббат өртін қалай сөндіресің,
Естай да беттен қайтып, жасымайды.

— Сүйіктім, періште қыз Хорлығайын,
Менің де тұзақ үзер айлам дайын.
Келісім берсең болды —
алып қашам,

Сөз байла...

мен алаңсыз сайланайын.

Сұрарым, жаным, адал сертіңді бер,
Сеніскен көңіл менен еркіңді бер.
Шіркін-ай, бізге де күн туар ма екен,
Қосылып ғашық жардай еркін жүрер.

Тыңдады Қорлан еріп жас серіні,
Ақырын ерініне тосты ерінін.

Ұсынды сақинасын...
сүйген кезде,
Белгісі тұрғаны сөз хош көріліп.

Осылай екі ғашық сөз байласты,
Жарасқан қос сұңқарға көз тоймас-ты.
Уағдалы жолмен
қайта жүздеспек боп,
Көңілі қос құрбының судай тасты.

Сонымен кете барды Естай елге,
Қуантып сыр айтам деп аға-жеңге.
Риза сапарына,
сауығына,
Сүйгенін Хорлығайын тауып берген.

Таңдайдан дәмі тәтті бал кетпейді,
Шөл басар шырын бұлақ шөлдетпейді.
Көркіне қылығы сай қалқа бала,
Қорланға бұл дүниеде жан жетпейді.

Көңілі Естайдың бір айды алғандай,
Жүрекке жұмбақ жалау байланғандай.
Мына жол бай ұлы емес,
өзі үшін,
Махаббат сапарына айналғандай.

Адымын аштырмайтын қайда барса,
Күндесі қуаныштың қайғы деген.

Бірде —шоқ,
 бірде — күл ғой
 махаббат та,

Бірде өртеп,
 бірде бөлер шапағатқа.
Кім қарсы тұра алады сұм тағдырға,
Маңдайға жазылғаны жасалат та.

Жазбапты Естайға да қызықты ұзақ,
Алысқа кете алмады үзіп тұзақ.
Қорланға қосыла алмай
 қайран ақын,
Иілмей өтті басқа сезімге ұсақ.

Уәдеде тұрып
 қайта барған еді,
Қожахмет досын ертіп алған еді.
Жеңгесі Хорлығайын —
 Фатиманы,
Араға ескі салтпен салған еді.

Сөзінен тайған жоқ-ты
 Қорлан дағы,
Жанғанын жүрген тілеп оңнан бағы.
Кездесіп мауықтарын басқанымен,
Жолдарын құдай бірақ оңдамады.

Белгілеп аттанар күн жүрген кезде,
Сезіп қап

сасқан әке салды тезге.

Күйеуге атастырған кісі салып,
Ұзатып жас сұлуды жіберді лезде.

Естайлар көрші ауылда қалды қапы,
Тым болды жасай алмай қимыл батыл.
Іш күйді өкініштен,

жан өртенді

Тағдырдың дәмін ащы алғаш татып.

Мұндайда кінә артарсың кімге теліп,
Заман ғой, салт — заң дағы,

дәстүр — берік.

Бұзуға қыз әкесі бара алмады,
Бұғаудан шыға алмады

қыз да көніп.

Қыз Қорлан кете барды жылай-жылай,
Естайды сүйген еді шын құлай.
Дегенде енді бірге боламыз-ау,
Айырды ғашықтарды жол осылай.

Екі жас қош айта алмай кете барды,
Ұртталмай уыз сезім кесе қалды.

Не дерсің...

деп жататын жер емес бұл,

Кім дұрыс...

қайсынікі қате болды.

Жараға жаза дауа бола алмас-ты,
Естайдың көзін қайғы,
тұман басты.

«Аһ» ұрды аласұрып,
жаны күйіп,
Жүзінен нұр тайғанап,
шырай қашты.

Қушақтап жан серігін —
домбырасын,
Ойымен сәттерді өткен шолды асыл.
Сезімі сағынышты әнге айналды,
Жан тербеп,
құлақ құрышын қандыратын.

«Іште бар жердің аты Маралды-Ұрық,
Сол елді сейіл қылдым кезіп жүріп.
Дауысым қарлыққанша зар илеймін,
Сол елде хұсни көркем бір қыз көріп.

Сұрасаң қыздың аты — Хорлығайын,
Мағұрып қолға берді күн мен айын.
Әуелде жазбаған соң болмайды екен,
Мақсатқа жете алмадым, не қылайын.

Бірі —апа, бірі — сіңілі:
Хұсни-Қорлан,
Екеуі туған екен бір анадан.
Жұмақтың гүлперіште қыздарындай,
Дүниеге келе бермес ондай бағылан.

Айырылдым Қорлан сенен құдай алмай,
Құр ішім тола берді
жылай алмай.

Бар еді қимас күндер тату өскен,
Келер ме енді айналып, о, дариға-ай.

Жұрт күлсе,
«ғашық адам» деп күледі,
Басына келмеген жан не біледі.
Айырылып, Қорлан, сенен
армандамын,
Шіркін-ай, екі келмес бір күн еді.

Ахау, жалған,
Хүсни-Қорлан!
Екі бағылан,
Екеуі туған екен бір анадан.

Жігіттер, қалма қапы бұл жалғаннан,
Жігіттің арманы не сүйгенді алған.
Сірә сіздей жан тумас,
Туса туар,
артылмас.

Бұл ғаламды шарықтап,
О, дариға, ләуліктас,
Бағдат, Мысыр, Шын-Машын,
Іздесем,
Қорлан табылмас!»

Беріліп сүйген көңіл билігіне,
Осылай ғашық жүрек иді міне.

Келеді жасап әлі «Қорлан» әні,
Айналған махаббаттың гимніне.

Тереңнен шыққан соң ба құйылып ең,
Бұл әннің ән аспайды биігінен.
Мәңгі өлмес махаббаттың символындай,
Шырқайды тебіреніп,
сүйініп ел.

Болмады ойдағысы Қорлан-Естай,
Сұлуды сұңқар емес,
байға қосты-ай.
Келіннің басқа ауылда беті ашылып,
Айтылды күткен жар-жар
тойда басқа-ай.

Хал кешпес кісі, шіркін, жаста нешік,
Қағады кейде амалсыз басқа есік.
Естайға бұйырды да басқа тағдыр,
Тербетті Хорлығайын басқа бесік.

VIII

Сегіз жыл өткеннен соң кездесті бір,
Барған-ды Естай арнай іздестіріп.
Сезімі Қорланның да суымапты,
Сағынып жүздесті арман,
жүздесті мұң.

Көргенде Естайды алғаш
Қорлан үнсіз,
Солқылдап жылай берді өңсіз-күйсіз.
«Сені де көретін күн бар екен» деп,
Ұқтырды жанарымен сырын тілсіз.

Көргенде сақинаны қолындағы,
Кеудеде от одан әрмен жалындады.
«Қорланды» өз аузынан естігенде,
Жүректің тұрды сезбей қағылғанын.

Күйеуі кісі екен жаны дархан,
Болған жоқ асып-сасып бұрқан-талқан.
Танытып серіге шын құрмет-пейіл,
Білдірді жоқ екенін кінәсі артар.

Күйеусіп
қас-қабақпен қыспай бөтен,
Қорланды алақанда ұстайды екен.
Риза тағдырына болса керек,
Сұлуға ол да ғашық,
құштар екен.

«Түсінем бәрін, Естай, кінәлама,
Жаңылмай пенде шіркін тұра ала ма.
Жолыңды кестім
тағдыр жазуымен,
Сен емес...
мен отырмын бұл арада.

Қорланға ғашық едім мен де сендей,
Өнерім болмаса да теңдесердей.
Бап емес бақ шабады бәйгеде де,
Қалады сазға отырып ер де сендей.

Айта алман Қорлан сендей сүйеді деп,
Бар пейіл-назарына иемін деп.
Жетеді маған адал жар болғаны,
Басқаға жаным қинап,
күйерім жоқ».

... Ештеңе Естай бұған айта алмады,
Тыңдады үнсіз...

жауап қайтармады.
Көкейде тұрса дағы алуан сөз,
Жорғалап
жалған сөйлеп тайпалмады.

Қуанды Қорлан әлі сүйгеніне,
Сезімін серт қып адал түйгеніне.
Жүректе жатқаннан соң бар асылы,
Ғашыққа түздегі не, үйдегі не.

Тәрізді өгіз өлмей, арба сынған,
Не қызық жан қосылмай, тән қосылған.
Қиын іс зарлаған да
қосыла алмай,
Ауыр жүк жүректегі қорғасыннан.

Шығарып салып тұрып Қорлан ару,
Сөз айтты жанға шипа,
бойға дәру.

«Рахмет келгеніңе, Естай, іздеп,
Жүр едім бір көруге болып зәру.

Мен іштей сен жайлы сыр толғадым көп,
Ойлаушы ем тамызықта от қалмады деп.
Өшпейтін махаббатты сезіп тұрмын,
Өлсем де енді менің арманым жоқ.

Қош бол сен, қош бол, менің нақ сүйерім,
Іздеп ек бірге сезім ақсүйегін.

Тауыппыз сәттік емес,

мәңгілігін,

Болмадық бірге деп

біз бос күйеміз.

Қуанттың ғашығыңды іздеп келіп,
Барармын бірде мен де іздеп сені...
Мен үшін бұдан асқан бақыт болмас,
Жүз жылға тұрады осы жүздескенім.

Сынбағай сағың дәйім, Естай сері,
Шіріген жұмыртқаға бала мені.
Елеусіз естелігін есер шақтың,
Қайтесің көңіліңе ала беріп.

Сұлу көп бұл қазақта менен асқан,
Ал ақын бола қоймас сенен асқан.
Жарқылдап жүру үшін жарық шашып,
Жаратқан құдай сізді әуел бастан.

Кеудеде бұлағың бар нұр тасыған,
Беріпті бірнеше өнер бір басыңа.
Баспасын тағдыр еңсе,
 қиып қанат,
Телміртіп төмен етек ұрғашыға.

Осыны түйіп терең аттан, серім,
Жалғанда жан жетпейтін ақтаңгерім.
Бағынып пендеғұмыр пейіліне,
Мені енді суығайсың жаттай көріп».

Қоштасты Хорлығайын осылай деп,
Білдірмей сыртқа сырын,
 жасымай көп.
Ішінен жиналған жұрт сезіп бәрін,
Күрсінді «қайран, шіркін, ғашық-ай» деп,

Тиді бұл бәрінен де Естайға ауыр,
Кеткендей кеудедегі өршіп дауыл.
Қолынан Хорлығайын ұстап тұрып,
Сөз айтты бір азырақ сақтап сабыр.

«Дүниеге келер-кетер біздей талай,
Қалады қанша арман,
 қанша зар-ай.
Мен сені ұмытам деп, Хорлығайын,
Өтірік айта аламын
 қиып қалай.

Ұмытпан,
өле-өлгенше жүрегімде,
Гауһардай сақтап дәйім жүрермін бек.
Көру де, көрмеу де енді тағдыр ісі,
Аман бол, ақ сұңқарым, тілегім тек.

Сезімім саған деген биік менен,
Көнбейді ақылыма күйік деген.
Сұлуға ғашық болу бөлек дәурен,
Біледі құдіретін тек сүйіп көрген.

Ризамын тағдырыма,
өкінбеймін,
Жеңілдет ауырды деп өтінбеймін.
Пенделік күйкілік пен мәңгіліктің,
Сезімім арасында көпірдей бір.

Сырымды сырдаң ұқпас,
надан ұқпас,
Енді ешкім мендік сезім туын жықпас.
Айналды өнерімнің қайнарына,
Бір бейне жүректегі саған ұқсас.

Менімен біргесің сен күндіз,
түн де,
Сырласам кәдімгідей келіп тілге.
Сен менің бойтұмарым тәріздісің,
Әрдайым рухыма
дем беріп жүрген.

Қош боп тұр, Қорлан сұлу,
жансын бағың,

Тірліктен тыныштық,
рахат тапсын жаның.

Сен үшін болайын мен көрген түстей,
Өткенді ойлап босқа таусылмағын.

Жаралған сен ғажайып асыл нұрсың,
Тағдырдың омырауында тұнған гүлсің.
Бұйырды-бұйырмады дейтін емес,
Қол жетпес ешкімге де биік шыңсың.

Пендеге сені бір рет көру бақыт,
Дүниеге сирек келер сендей жақұт.
Ал енді аттанайын, Хорлығыайын,
Санаулы бітгі тағы қайран уақыт».

... Өтіпті содан бері ондаған жыл,
Ешқандай өзгерген жоқ толғаған сыр.
Әлі сол...

күйдіреді,
жандырады

Суымас сезімдегі солмаған гүл.

Жараны жүректегі салған жастай,
Келеді ұмыта алмай әлі Естай.
Қазір де ұйықтай алмай дөңбекшиді,
Естісе Хорлығыайын атын Естай.

Махаббат — сөнбес шырақ,
мәңгі маздақ,
Адамға, бұйыртса егер, тәңір жазбақ.

Жүректің жауһарына айналады,
Тереңнен тербеп сезім,
ойды қозғап.

Елу жыл бойы, міне, Естай ақын,
Ардақтап келеді айтып Қорлан атын.
Бұл өзі сөзбен бірақ жеткізе алмас,
Хикая талай ұрпақ тамсанатын.

Осылай ой шырқайды
жол дегенде,
Сайда — нұр,
қырда — сағым көлбегенде.
Сапар — сыр...
сапар — тағдыр...
тәңірінің,
Бір сыйы осы-ау болар өлмегенге.

... Келеді Естай ақын осыны ойлап,
Сапарлап бойды жазып
Ертiс бойлап.
Дүние жас келгенде тіпті ыстық,
Көз жауын алады екен өмір жайнап.

IX

Тағдырдың пәрменімен иіп қалып,
Келеді ақын жолы тұйықталып.
Өзірге Естай оны сезер емес,
Келеді көргеніне ұйып,
қанып.

Бір сәтке ұмытқандай дертін дағы,
Тыныстап келе жатыр еркін жаны.
Шарықтап қиял құсы шартарапқа,
Келеді тасып көңіл, шіркін, анық.

Шаттыққа шек болып па жетпіс деген,
Жас жоқ қой соңы осы
деп түстеген.

Рухы биік жандар
жүзінде де,
Жамбылдай жүйрігінен еш түспеген.

Мінекей, келіп қалды орталыққа,
Краснокут деп атапты жерді анықтап.
Қуйбышев деген аудан кіндігі осы,
Үлкен кент әжептәуір бір қалыпқа.

Осында қарайды ақын Ақкөлі де,
Қонған жер өнер менен бақ төріне.
Бұл аудан бірнеше аудан сыйып кетер,
Зор өлке көз жетпейтін бөктеріне.

Тер төкті бес жыл бойы майданға тек,
Санаспай жақын емес,
қай маңда деп.

Тірлікке төнген қауіп бұлтын серпіп,
Дұшпанға кек семсерін қайраңдар деп.

Естай да жетпісіне қарамастан,
Бұл іске жан-тәнімен араласқан.
Жігерін жанып елдің өнерімен,
Майданға темір тұлпар тағаласқан.

Сол жеңіс күткен көптен келді былтыр,
Оралды майдангерлер жауды құртып.
Қуанды сүйіншілеп, «ақсарбастап»
Құттықтап ән-жырымен қалың жұртын.

Әнімен шашу шашып,
 той бастады,
Жүйріктей көп алдында ойқастады.
Майдангер жігіттерді жырға қосып,
Ел жайлы,
 ерлік жайлы ой тастады.

Паш етті ахуалын тылдағы елдің,
Істерін жанқиярлық
 мұндағы ердің.

Қайғысын,
 қасіретін,
 армандарын,
Үмітін жүрегіне тұнған елдің.

Ауыл жоқ қара қағаз алмаған бір,
Боздағын талайлардың жалмаған жер.
Жылайды жетім бала,
 жесір ана,
Көз жасын қалың елдің сұрайды кім.

Туды шақ сұм соғысқа толас ақыр,
Өміршең өр талапқа жол ашатын.
Көрігін жаңа өмірдің басып енді,
Кірпішін бейбіт тірлік қаласатын.

Жыл өтгі
 жеңіс туын көтергелі,
Сезілед ел еңсесін көтергені.
Жасанып қалыпты аудан орталығы,
Түзетіп ер-тұрманын, көтермені.

Жүздесті кешке жұртпен сарай толы,
Жиылған жер-жерден көп

орай келіп.

Білмейді ойда-жоқта жұртшылықтың,
Қалғанын қолқасына қалай көніп.

Ән салды әуелетіп,

исіндіріп,

Жиылған қалың елді сүйсіндіріп.

Өзгеше өнерінің өрнектері,

Бірі — лағыл,

ақық-маржан дерсің — бірін.

Концерттен шықты шаршап,

өңі қашып,

Тұрғанмен мерейі өсіп,

көңілі тасып.

Таңертең әлі құрып одан әрі,

Бірдеңе бара атқандай болды басып.

Білдірмей бірақ оны бөтен көзге,

Аттанды Мулявкаға ерте тездеп.

Жанында жамағайын Кәрібай бар,

Серіні шақыруға арнай келген.

Кәрібай — еті тірі ел ағасы,

Көрмеген кесіп алдын жан баласы.

Алдында

бұрмай әділ шешілетін,

Дау-дамай,

ел таласы,

ер таласы.

Өнерге,
жаңалыққа жаны сергек,
Түсетін шаңырағына дәйім ел көп.
Естайдай ел бүлбұлын,
сәті түссе,
Жүруші ед қонақ ету жол деп,
жөн деп.

Сол тілек орындалды осы жолы,
Серіге мұның дағы жетті қолы.
Ауылға ақын келе жатқаннан соң,
Келеді мерейі өсіп,
көңілі толып.

Тұрағы Кәрекеңнің — «Бірінші ауыл»,
Негізі Бәсентиін мұнда қауым.
Ішінде бірнеше үй Қанжығалы,
Белгісіз қашан, қалай келгені ауып.

Сыйы артық, беделі зор,
болғанмен аз,
Танылған өжеттікпен,
талғаммен саз.
Солардың бірі мына Кәрібай да,
Жаны асыл
жегенге емес, орғанға мәз.

Баласы Бәсентиін — дархан,
момын,
Күпірге, қиянатқа созбас қолын.
Ер көңіл,
аңқылдаған ақ пейіл ел,
Іздейтін алдыменен жұрттың жоғын.

Көрсетпес қиянпұрыс ауылдасқа,
Жақсымен жанай жүріп бауырласқан.
Ешкімді шетке қағып көрген емес,
Дәм жазып,
тағдыр қосып қауымдасқан.

Тыңдайды Кәрібай сөзін бәрі бірдей,
Кезі жоқ кеткен жері құлаққа ілмей.
Ертістің тоғайында отырған ел,
Аты шыққан ынтымақпен көңіл бірлей.

Келеді Естай ақын осы ауылға,
Ұқсаған келбеті әсем жас аруға.
Білдірмей отырғанмен серігіне,
Барады күші кетіп,
басы ауырлап.

Зор боп түр мазалаған іштей күдік,
Қайтеді тағдыр жолын кетсе үзіп.
Алыста туған жерден қалғаны ма,
Көңіліне келеді бір ойлар бұзық.

Соңы осы болғаны ма сапарының,
Кеудеде кешегідей жоқ арының.
Аңдыған әзірейіл
ажал жетіп,
Алынар жері ме осы қамалының.

Мазалап келе жатыр талай сұрақ,
Ертеңін білер болжап қайдан бірақ.
Осы ауыл атанарын Естай ауылы,
Осы ауыл болатынын мәңгі тұрақ.

Барады дерті бірақ жанға батып,
Келеді бар төзімін қармап ақын.
Қүдіреті күшті құдай, хақтағала,
Жат жерде қойғаны ма «аллалатып».

Х

«Жазмыштан озмыш жоғы» анық екен,
Іс болды ақын үшін бұл бір төтен.
Келді де төсек тартып жатып қалды,
Елмененен құрмай думан, тұрмай бекем.

Бәйек боп бүкіл ауыл құрақ ұшты,
Дертпенен күн алысты,
түн алысты.

Жан бермей ақын рух алас ұрып,
Ажалмен ән алысты,
жыр алысты.

Қоймады бірақ пәрмен тура келген,
Бір апта жатып
Естай қоштасты елмен.

Адымын жан баласы ашырмайтын,
Қапыда қиып кетті ажал мерген.

Қутқармас, түссе көзі, өлім шіркін,
Бір сәтте тыйылады құмар,
күлкің.

Шырқырап шыр айналар қайран дүние,
Көргенің-көрмегенің болмай бір күн.

Соңғы күн бой жазғандай жасап қылық,
Отырды төсегіне еркін тұрып.

Қорланның көзіндей ғып ұстап жүрген,
Сақина — қолдағы
бар асыл мүлкім.

Көміңдер соны бірге өзімменен,
Қор етер мендей терең сезінбеген.
Қарсылық жасамаймын
бірақ біреу,
Еншілеп күтсе ерек сезімменен.

Аманат болар онда ауыр аса,
Ұстасын қылмай бір сәт көзден таса.
Құлақ сал,
соңғы сөзім болсын мынау,
Шамам жоқ бірақ шалқып әнге қосар.

Көрейін айтып жайлап,
жетсе халім,
Болғанмен ширақ жаным,
әлсіз тәнім.
Ақкөлде ауызға алғаш оралған ед,
Тамамдап бас-аяғын ,
жидым бәрін».

«Япырмау, қартайдым ба,
денем ауыр,
Менде жоқ жан ашитын туыс-бауыр.
Қарасам...
маңайымда ешбір жан жоқ,
Қалдым ба
мен солардан болып тәуір.

Сақал-шаш ағарғанда басымдағы,
Жолдас жоқ мұң шағарлық қасымдағы.

Ән салып,
домбыра ұстар кезім емес,
Әшейін әдетім ғой жасымдағы.

Мінекей, биыл келдім жетпіс үшке,
Кәрілік болмайды екен құрғақ күшке.
Естайдың өлердегі әні екен деп,
Балалар айтып жүрсін ерте-кеште.

Арманның ең ауыры бала жоғы,
Болғанмен алып кетті ажал оғы.
Жігіттер, тіршілікте сыйласып өт,
Мінекей қалған жоқ па дүние боғы.

Домбырам, сен де аман бол, қарт жолдасым,
Жанымнан тастамаған шын мұңдасым.
Тапсырдым кейінгі жас балаларға,
Мендей қып тәрбиелеп сені ұстасын».

Деді Естай:
«Болсын осы қоштасар сөз,
Келмеске жақын енді көш қосар кез.
Көзімнен бұлбұл ұшты-ау, қайран дүние,
Жақсымен өздеріңдей бас қосар кез».

... Қисайды қайта ақын осыны айтып,
Көз ашып, көтермеді қасын қайтып.
Қалды үнсіз
қайран қара домбырадай,
Тисгі омырауынан кеткен тайқып.

— Есаға, таусылмаңыз, — деп Кәрібай,
Көтеріп басын тұрды,
кеп жанына-ай.

Атамыз сонда біздің іште екен,
Сондықтан бел буыпты
ана іске бөтен.
Алайын туып депті жау батырға,
Содан соң құлың болып, мейлі, өтем.

Туған соң
айла асырып
ат мініпті,
Жүйрік жетпес
жалғанда жоқ күлікті.
Сәбиін орап алып,
ерге байлап,
Ертіске, елге қарай бет бұрыпты.

Жеткізбей қуғыншыға ерген арттан,
Заулапты кең далада оқша атқан.
Жаужүрек,
жарға адал,
ақылды ана,
Қалыпты ер ұрпағын солай сақтап.

Сәбиі аман кепті ер басында-ай,
Сақтаған жанын аман қорғасындай.
«Тас па екен, темір ме екен жаны өзі» деп,
Аңғырған апты елден атты осындай.

Тәстемір қазір біраз тараған ел,
Малынан арын артық санаған ел.
Өзіңдей жақсыларды, Естай ақын,
Бауыр қып туысына балаған ел.

Қамбай сай — бабам сайы
қырда жатыр,
Қастерлі онда дағы рухы батыр.

Аттаман топырақ деп дұрыс айттың,
Сын сағат тұяқ серпер туса ақыр.

Жай сөз ғой, Естай, саған қосып жатқан,
Білдіріп ықылас-пейіл біздің жақтан.
Әйтпесе, өлімді емес,
өмірді ойла,
Әл жиып, дертпен күрес: емдел, баптал.

Жан толқып,
жүрек күйді баяныңнан,
Сездік біз сырыңды анық аяныңнан.
Құдайға қиын іс жоқ жазам десе,
Кетерсің әлі-ақ тұрып аяғыңнан».

Айтылды айтылар сөз,
бірақ тағдыр,
Ажалды жеңе алмады қараң қалғыр.
Жетпеді құлағына әзірейілдің,
Дегені елдің ақын жанын қалдыр.

Тоқтады ұлы жүрек жетпіс үште,
Ақынның көп арманы кетті іште.
Қалың ел хан көтеріп жерледі оны,
Мұндайда көрінеді тектілік те.

Тоқтады өнерде бір тұма бұлақ,
Қазақтың көгінде бір сөнді шырақ.
Артында әні қалды,
жыры қалды,
Сақтайтын жез таңдай мен құйма құлақ.

Дүниеден Естай ақын өтті осылай,
Ажалмен сапар үсті беттесіп-ай.

Ғасырда бір туатын ұлы адамның,
Біледі ел
арты ізсіз кетпесін-ай.

Ескерткіш соққан адам өзіне ол,
Артына қалдырды көп қазына мол.
Қорланға деген ыстық махаббаты,
Өшпес сыр жүректерге жазылар сол.

Жасайды Естай ақын ел жадында,
Тарихтың өр бетінде,
төр жағында.

Мәңгіге ұйықтап кетгі ұлы өнерпаз,
Ертістің тоғайында,
жол жанында.

XII

Өмір — нұр,
ғұмыр — сапар,
өлім — нүкте,
Қойылар бір күн...
мейлі, күт сен, күтпе.

Алысқан-таласқаның анау-мынау,
Керегі жоқ боп қалар бәрі түкке.

Сезген жұрт сонда ойланар нүкте мәнін,
Әркімнің сол нүктеде күткен халін.
Айырып асылың мен жасығыңды,
Бар-жоқты түгендеткен түйіп бәрін.

Сыяды сол нүктеге бар ғұмырың,
Абырой айдай толған шашар нұрын.
Жасаған жақсылығың-жамандығың,
Кісілік-пенделіктің ашар сырын.

Білінер бәрі таяз-тереңнің де,
Бағасы бояма мен өнердің де,
Алыстан асқақтаған тау секілді,
Танылар тұлғасы анық кемелдің де.

Естайдың ұрпаққа үлгі өмір жолы,
Сәулелі,
жарқын қандай өнер жолы.
Айналды махаббаттың символына,
Қорланға ғашықтықпен созған қолы.

Тағдырдың
кешкен қызық бастан ақын,
Өнер мен махаббат ақ
қос қанаты.
Мөп-мөлдір көз жасындай мұңы да оның,
Тамсанып ел аңызға қосқан атын.

Кіл тәтті болмаса да, кіл бір шырын,
Бұйырған Естайға шын сұлу ғұмыр.
Бір сырлы, сегіз қырлы өнерпаздың,
Тебіренер талай ұрпақ шертіп сырын.

Өмірдің бас-аяғы — қас-қағым сәт,
Құйрықты өтер ағып жұлдызға ұқсап.
Азырақ аялдауға жер бетінде,
Адамға берілгендей аз-кем мұрсат.

Сол сәтте жанған шырақ Естай-ғұмыр,
Жол ашқан өзгелерге,
өзі түгіл.

Ел барда
ешбір тарих дауылында,
Шайқалмас
Естайдікі — мәңгі тұғыр!

XIII

Жүректі сыр осындай қозғар дәйім,
Ауылына Естай ақын барған сайын.
Қадірін білер адал ұрпақ үшін,
Ұлыны ұлықтау да армандайын.

Көңілге өскен түйіп жастай атын,
Мен үшін орны бөлек Естай ақын.
Арналы қазынаға сері жайлы,
Азырақ болсын осы қосқан хатым.

Қуанам болғанымға бір іске ұйтқы,
Парызға ел атынан тосып иықты.
Есімі берілсін деп осы ауылға,
Жазғаным нысанаға дөп тиіпті.*

Тұра ма өспей ұрпақ,
өспей бала,
Керек бір жад жаңғыртар сөз де жаңа.

* «Социалистік Қазақстан» газеті. 19 желтоқсан 1986 жыл.

Жеткендей төбем көкке шаттанамын,
Аталған сайын аты Естай баба.

Құйылған бал шырындай көзелерге,
Асылдың ел бар жерде сөзі өлер ме.
Ұрпағы үлгі тұтып,
өнеге етсе,
Айналар өзі өмірге,
өзі өнерге.

Бақыты Естай ақын — баянды бақ,
Не екенін өмір мәні аян қылад.
Мас болып жүрсең тірлік буына сен,
Зерделеп осы жайды,
ойлан шырақ.

Қызығы дүниенің өнер болар,
Өнері озған жанға
бақ кеп қонар.
Малданбай бір күндікті,
әріні ұқсаң,
Олқысы тіршіліктің сонда толар.

Тірліктің бар әуресі
өтер-кетер,
Шашылып-шалдығасың кейде бекер.
Сарайы көкірегіңнің болса таза,
Құлаққа Естай сөзі сонда жетер.

Бейне бір тағдыр домбыра тиегі дер,
Өнері сері Естайдың — киелі өнер.

Бір күндік әндер емес әндері оның,
Сондықтан қастерлейді,
сүйеді ел.

Тірлікте таусылғанмен татар дәмі,
Естайдың үзілген жоқ сапары әлі.
Жол шегіп мәңгілікке бара жатыр,
Атағын алысқа әлі апарады.

Шырқалса мың құбылған әні ізгі,
Тербейді сұлу ырғақ жанымызды.
Рухына бас иейік Естай ақын,
Аруағы жүрсін қолдап бәрімізді.

Жанымның жайып жапырағын

Отан	6
Көгілдір ту	7
Үнсіздік	9
Абылай алаңындағы ой	11
Еркіндік жыры	12
Деңізлі	13
Аттила	15
Мінәжат	19
Мағжан аға	22
Триптих	24
Тектілік	28
Қария	30
Достарым көл сыйлады бүгін маған	30
Жарым менің	33
Қыздарым — қызғалдақтарым	37
Ләззатқа	38
Тілек	39
Жолың болсын	41
Луизиана	44
Бақыт	46
Ақ	48
«Жусан иісі даланың»	50
«Өлке бұл ғажайып қазақтың орманы»	51
Сағыныш	53
Аялайсың, аптығымды басасың	55
Әке рухымен сырласу	57
Жәдігер	59
Анам елі	60
Уақыт увертюрасы	61
Астана әуендері (<i>поэмаға штрихтар</i>)	64

Өмірге құштар көңілден

Қызыл іңір	87
Тіршілік	88

Айсырға	90
«Қырық күн шілде...»	91
Өмір	92
Не жетпейді	93
Метаморфоза	94
Қызғанба	95
Үш (этнографиялық эксклюзив)	96
«От болып жанғанменен қыстыққанда»	98
Адамға мұң да керек	99
Ақ жаңбыр	100
Адам болып бәрібір қалды адам (герменевтикалық эксперимент)	101
Бозбеткей	103
Оңаша	103
«Біле алмадым белгісі екен бұл ненің»	104
Жыл өтті	106
Дәурен-ай	107
Жорға бала	108
Қара ағаш	109
«Жаз болып күзім, қысым да»	110
«Сенім өлді...»	110
Өкінбе	112
Қиянат	113
Жұмбақ жан	114
«Айла ғұмыр...»	115
Экспромт	117
Жалғандық	118
«Сезген соң қалмағанын шоқта жалын»	118
Дүние	119
Сағым дәурен	121
Жылап жатыр жүрегім	122
Мұң	123
Аясаңшы, жүрек, иенді	123
Өкпелеме	124
Біреуге	125
«Бұрышында абат бақтың ана бір»	126
«Жол тауып алшысынан түскен асық»	127

«Қиянат ию ме...»	128
Қайрау	129
«Өмір — басқа, сен - басқа»	130
«Жандар бар жақсы атанар бүлдіріп-ақ».	131
Әлегия	131
«Ізгі бір шырақ жаққандай»	133
«Ақ қар, көк мұз көйлекпен»	134
«Жабырқатып жанымды қысқа құмар».	134
Арқа қысы осындай	136
Алаңғасар арман-ай	138
Көкшіл теңіз, көк теңіз (ұштағандар).	139
Кертолғау	140
Көз көргенге — сөз мерген (эюдтер).	142
Шумақтар (тіл ұшында тұрған сөз)	144

Тағдырдың тілі

Бәйге (психологиялық поэма)	148
Думат немесе тарихқа көзқарас (поэма).	156
Ән-ғұмыр (лирико-философиялық поэма).	178

Ербол Шаймерденұлы

Жүректегі Жазулар

Редакторы *Г. Мұқышева*
Техникалық редакторы *А. Мұқышева*
Корректоры *А. Бабиқызы*
Мұқабасын безендірген *Р. Омаров*
Компьютерде беттеген *С. Оязбекова*

Басуға қол қойылған күні 21.12.06.

Пішімі 84x108 /₃₂.

Шартты баспа табағы 15.

Таралымы 2000 дана.

Тапсырыс № 933. Бағасы келісімді.

“Олке” баспасының өз баспаханасында басылды.

050002, Алматы қ-сы, Жұбанов к-сі, 66^б.

Тел.: 73-22-21, 76-09-13

ЕРБОЛ ШАЙМЕРДЕНУЛЫ

Ақын, жазушы-публицист.

Қазақстан Жазушылар одағының мүшесі.
Қазақстан республикасының еңбек сіңірген
қайраткері.

«Тыңда тоғысқан тағдырлар», «Қазақ елінің
рәміздері», «Көңіл суреті», «Государственные
символы тюркоязычных стран» (авторлар ұжымы),
«Елтану әліппесі», «Менің Қазақстаным»
(Қ.Мырзалиевпен бірге) «Әз Астана»,
«Государственные символы РК», «ҚР Мемлекеттік
рәміздері», «The State Symbols of the Republic of
Kazakhstan», «Ақыл-ой антологиясы» және басқа
кітаптары бар.

Аудармамен айналысады. Ф.Ницше, А.Камю
және Х.Ортега-и-Гассет шығармаларын
қазақшалады. «Адамзат рухы» («Қанатты ойлар
кітапханасы») сериясын шығару жөніндегі
авторлық шығармашылық-баспа жобасын жүзеге
асырып келеді. Осы серия бойынша әлем ақыл-ой
алыптарының таңдаулы афоризмдері топта-
стырылған «Даналық дидары», «Мәңгілік мұрат»
және «Ақиқат айнасы» жинақтарын шығарды.

Ақын өлеңдеріне бірқатар музыкалық
шығармалар жазылды. Ұжымдық жинақтарда және
мерзімді баспасөзде саясаттану, мәдениеттану
және басқа тақырыптардағы екі мыңнан астам
эссе, көсемсөз, талдау және ғылыми-зерттеу
мақалалары жарияланған.

Бірқатар халықаралық және республикалық
ғылыми конференцияларда баяндамалар мен
хабарламалар жасады. Қазақстан рәмізтану
ғылымы саласындағы алғашқы, арнайы, іргелі
зерттеу еңбектерінің авторы.

Еңбектері ағылшын, француз, түрік және орыс
тілдерінде жарық көрді.

ISBN 9965-742-75-8

9 789965 742750